

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ (INSTITUT) „ANDREI LUPAN”

ENCICLOPEDIA MOLDOVEI

REGISTRUL TEMATIC ADNOTAT
ȘTIINȚE AGRICOLE

Chișinău, 2023

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Programului de Stat (2020-2023), nr. 20.80009.1606.04 „Elaborarea științifică a Enciclopediei Moldovei și a Platformei electronice enciclopedice naționale în contextul dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”.

Alcătuitori:

dr. hab. Constantin Manolache, Ion Vârțanu, Dan Adauge,
Liviu Mancuș, Mihail Adauge, Silvia Donici, Valeriu Oprea,
Lidia Zasavițchi, Janna Nikolaeva, Marina Ticu,
Silvia Mîtcu, Natalia Niș, Maria Nichitenciu, Daniela Hadârcă,
Aliona Bujor, Tatiana Țoncu, Vladislav Nichitenciu

Editor: dr. hab. Constantin MANOLACHE

Redactor: Ion VÂRȚANU

Corector: Nadejda PASCARI

Copertă: Valeriu OPREA

Machetă: Maria NICHITENCIUC, Valeriu OPREA

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Științe agricole : Registrul tematic adnotat / Ministerul Educației și Cercetării, Universitatea de Stat din Moldova, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan” ; alcătuitori: Constantin Manolache [et al.] ; editor: Constantin Manolache. – Chișinău : [S. n.], 2023 ([Blitz Poligraf]). – 128 p. – (Enciclopedia Moldovei, ISBN 978-9975-62-632-3 ; 8).

[80] ex.

ISBN 978-9975-62-649-1.

81’374.2:63

Ș 85

ARGUMENT

Registrul de termeni în domeniul matematicii este elaborat de Centrul de Cercetări Enciclopedice al Bibliotecii Științifice (Institut „Andrei Lupan” în perimetrul proiectului nr. 20.80009.1606.04 „Elaborarea științifică a Enciclopediei Moldovei și a Platformei electronice enciclopedice naționale în contextul dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”, încadrat în „Prioritatea Strategică IV Provocări sociale” a Programului de Stat (2020-2023) și constituie bilanțul cercetărilor enciclopedice a termenilor din unul dintre cele 18 domenii ale Registrului general de termeni pentru „Enciclopedia Moldovei” și „Platforma electronică enciclopedică națională”.

Aplicând metodele de cercetare științifico-enciclopedică, pe baza surselor lexicografice și enciclopedice elaborate în perioada 1971-2022 în RSS Moldovenească/Republica Moldova, și a publicațiilor de specialitate recente, editate în Marea Britanie, Franța, Lituania, Ucraina, Federația Rusă, Spania, Bulgaria în domeniul științelor agricole, au fost identificați, cercetați, analizați, precizați și adnotați 1572 de termeni, fără personalități. Potrivit Concepției „Enciclopediei Moldovei”, compartimentului științe agricole îi sunt rezervate până la 6% din numărul total de termeni (cca 40 000 de termeni)¹. Așa că practic s-a respectat distribuția planificată.

Registrul enciclopedic propus include termeni de noțiuni și fenomene cu conținut cognitiv inovativ ce reflectă noile realități din toate ramurile științelor agricole în condițiile globalizării și informatizării: agronomie, nutriția plantelor, tehnologii de cultivare a plantelor, crearea soiurilor și hibrizilor de plante, sisteme de protecție integrată a plantelor, pomicultură, viticultură, fitotehnie, horticultură, legumicultură, alimentația animalelor și tehnologia furajelor, agroecologie, zootehnie și medicină veterinară, apicultură, piscicultură, silvicultură etc. La selectarea termenilor enciclopedici s-a ținut cont

---

¹ Constantin Manolache, Didina Țăruș, Ion Xenofontov, *Concepția „Enciclopediei Moldovei”* [în 10 vol.] /Red. șt.: Demir Dragnev, Chișinău, Inst. de Studii Enciclopedice, 2011, p. 31.

de integrarea materialului enciclopedic pe verticală și orizontală în cadrul domeniului și în baza principiului interdisciplinarității, cu posibilitatea completării și ajustării ulterioare a acestora la zi.

Conținutul registrului este unul integrat, toți termenii enciclopedici au fost abordați din perspectiva unui cadru structural unic, în funcție de categoria de materiale enciclopedice, pentru a oferi eventualilor utilizatori ai „Enciclopediei Moldovei” o imagine integrală și profundă asupra dezvoltării lumii în ansamblu, societății și activității umane, culturii, științelor, tehnologiilor.

A

ABATOR SANITAR, hală sanitaro-veterinară a combinatului de carne, destinată sacrificării animalelor bolnave și a celor suspectate de îmbolnăvire.

ACARIAN ROȘU, dăunător al culturilor pomicole din familia *Tetranychus urticae*.

ACIDITATEA SOLULUI, particularitate a solului, condiționată de existența ionilor de hidrogen în mortarul solului și a ionilor de hidrogen absorbiți în complexul solului absorbant.

ACIZI FULVUS, acizi organici naturali cu greutate mare de azot.

ACLIMATIZARE, adaptare a animalelor și plantelor la condiții de viață în regiuni noi, în care n-au existat anterior.

ACVACULTURĂ, creșterea animalelor și a plantelor care trăiesc în apă.

ADEVERINȚĂ VETERINARĂ, document de însoțire de evidență strictă privind partida de mărfuri.

AFÂNAREA SOLULUI, lucrare agricolă; vezi **Cultivarea solului**.

AGREGAT DE PAJIȘTE, este alcătuit din câteva mașini agricole și este destinat afânării solului, comprimării lui înainte de semănat, însămânțarea propriu-zisă și introducerea în sol a îngrășămintelor, toate operațiile fiind realizate concomitent, agregatul se remorchează de tractor.

AGREGAT, echipament agricol în domeniu.

„**AGRICULTURA MOLDOVEI**”, revistă periodică specializată în domeniu.

AGRICULTURĂ BIOLOGICĂ, metodă de abordare a agriculturii în deplină corelație cu menținerea și dezvoltarea mediului ambiant; Agricultură organică, agroecologie.

AGRICULTURĂ, ramură a gospodăriei sătești, cultivarea pământului în scopul creșterii plantelor, ramură a fitotehniei ce se ocupă de creșterea cu precădere a culturilor alimentare anuale cerealiere, oleaginoase, rădăcinoase și de tuberculi, furagere etc. Agricultura durabilă, agricultură itinerantă.

AGRIȘ, specie de plante din familia Grossulariaceae.

AGROBIOLOGIE, baza teoretică a științelor agronomice, domeniu de știință care studiază legile biologice care acționează în agricultură.

AGROBUSINESS, tipuri de afaceri din domeniul producției agrolimentare.

AGROCHIMIE, domeniu de știință care studiază circulația substanțelor și procesele chimice care se petrec în sol, plante agricole și animale domestice.

AGROCLIMATOLOGIE, domeniu de știință agricolă interdisciplinară.

AGROFIZICĂ, domeniu de știință agricolă interdisciplinară.

AGROMETEOROLOGIE, domeniu de știință agricolă interdisciplinară.

AGRONOMIE, domeniu complex de științe, care constituie baza cercetărilor fundamentale și aplicative ale ramurii.

AGROTEHNICĂ, știință agricolă aplicativă care se ocupă cu studiul solului și interacțiunea lui cu plantele.

AIREDALE TERRIER, rasă de câini terrier.

ALAC, vezi **Grâu**.

ALBĂ MARE, universală de porci.

ALBĂ NEOZEELANDEZĂ, de iepuri crescuți pentru carne.

ALB-DE-SURUCENI, soi de viță-de-vie, creat în Republica Moldova.

ALBINĂ MELIFERĂ, insectă socială de genul albinelor.

ALIGOTE, soi nobil de viță-de-vie.

ALIMENTAREA ANIMALELOR AGRICOLE, unul din cele mai de seamă procese de lucru în zootehnie, care include probleme de planificare, normare, alcătuire a rațiilor, pregătire a nutrețurilor pentru hrană, a tehnicii de distribuire a nutrețurilor, precum și a pășunatului; Unitate de hrană, unitate furajeră energetică.

ALIMENTAȚIE SUPLIMENTARĂ A PLANTELOR, introducerea îngrășămintelor la rădăcina culturilor agricole în perioada de vegetație în scopul îmbunătățirii hranei plantelor și sporirii recoltei lor.

ALTOIREA PLANTELOR, transplantul unei părți a lăstarului sau a mugurului de la o plantă pe tulpina sau rădăcina alteia.

ALUN DE PĂMÂNT, arahidă, plantă erbacee anuală din familia Fabaceae.

ALUN, specie de pom fructifer.

AMELIORAREA HELEȘTEELOR PISCICOLE, tehnologii de îmbunătățire a patrimoniului ramurii.

AMENAJAREA PĂMÂNTULUI, sistem de acțiuni și măsuri de ordin juridic, economic și tehnico-ingineresc, aplicat la amenajarea teritoriului.

AMERICAN CURL, rasă de pisici.

AMERICAN PIT BULL TERRIER, rasă de câini.

AMESTEC DE IERBURI DE NUTREȚURI, sămănături mixte de ierburi anuale și perene.

AMOFOS, îngrășământ mineral complex de azot și fosfor.

AMOFOSCĂ, îngrășământ chimic complex, care conține azot, fosfor și potasiu.

AMONIFICARE, descompunerea produselor organice în sol.

AMPELOGRAFIE, domeniu științific de cercetare al viței-de-vie.

AMPUTAREA COARNELOR, prevenire artificială a creșterii coarnelor sau extirparea lor la bovine.

ANALIZA SOLULUI, determinarea componenței și a particularităților solului.

ANEMIA INFECȚIOASĂ A CAILOR, viroză a animalelor ne-paracopitate.

ANGORA MINUSCULĂ RUSEASCĂ, rasă de iepuri indigenă.

ANIMALE DE BLANĂ, mamifere sălbatice și cele crescute în captivitate, ale căror blănuri sunt folosite pentru confecții din blană.

ANIMALE DE LABORATOR, animale crescute pentru a fi folosite în investigații biologice, medicinale și veterinare.

ANIMALE DE PRĂSILĂ, animale agricole rezultate din reproducerea pură și care dispun de documente respective ce dovedesc originea lor; reprezentanți tipici unei sau altei rase, care corespund cerințelor standard ale rasei, potrivit criteriilor, și transmit în mod constant aceste calități descendenților.

ANIMALE DE RASĂ PURĂ, puritate genetică, determinată cu metode de analiză genetică, precum și fiind calculată în părți de unitate în timpul analizei genealogice a animalului.

ANIMALE DOMESTICE, animale crescute de om, îndeosebi pentru gospodărie, care se înmulțesc în captivitate sub controlul omului și se diferențiază în rase.

ANTHONOMUS RUBI, gândac din familia Curculionidae, dăunător al fragilor, căpșunului, zmeurei, măcieșului, murei.

ANTRAX, boală infectocontagioasă, comună omului și animalelor; Vaccinare antrax.

APARAT DE MULS, dispozitiv pentru mulsul mecanic al animalelor domestice de lapte.

APICULTURĂ, creșterea albinelor melifere în scopul de a obține miere, ceară de albine, lăptișor de matcă, propolis, venin de albine, polen, precum și pentru polenizarea culturilor agricole entomofile; ramură a zootehniei; Amibioza albinelor.

APIREN-ALB, soi de viță-de-vie creat în Republica Moldova.

APIREN-ROZ, soi de viță-de-vie creat în Republica Moldova.

ARATUL DE ZĂBLE AL SOLULUI, prelucrarea solului în perioada vară-toamnă, procedeu de bază în prelucrarea solului pentru însămânțarea lui cu culturi de primăvară.

ARĂTURĂ, metoda prelucrării de bază a solului.

ARBORE DE MĂSLINE, măslin, arbore fructifer subtropical veșnic verde.

ARBORELE GENEALOGIC AL ANIMALELOR AGRICOLE ȘI CELORA DE CASĂ, înscriere privind originea lor cu indicarea părinților și a strămoșilor apropiați.

ARBORESCENT, generația tânără de plante lemnoase crescute sub bolta arborilor maturi sau pe terenuri libere de pădure, capabilă să formeze o nouă pădure.

ARBORET, desigur de copaci în pădure, componenta lui de bază.

ARCADIA, soi de viță-de-vie.

ARDEI, grup de specii de plante agricole din genul Capsicum, familia Solanaceae.

ARNĂUT, varietate de grâu de primăvară.

ARSURILE PLANTELOR, vătămări ale diferitor organe și țesuturi la plante agricole și specii de pădure, cauzate de acțiunea razelor solare directe sau a contrastelor de temperatură, precum și de pe urma folosirii incorecte a pesticidelor.

ARȘINIC, zorica, gen de plante din familia Caryophyllaceae.

ASFIXIEREA SEMĂNĂTURILOR, afectarea plantelor în urma formării bălților de apă.

ASMĂȚUI, hasmațuchi, unele specii de plante condimente din familia Umbelliferae.

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A ȘTIINȚELOR DESPRE SOLURI, organizație internațională care unește în prezent societățile naționale a pedologilor din mai multe țări.

ASOCIAȚII CHINOLOGICE INTERNAȚIONALE, organizații internaționale, create în scopul coordonării activității asociațiilor chinologice naționale, apărării realizărilor în domeniul creșterii câinilor, precum și popularizării chinologiei.

ASOCIAȚII FELINOLOGICE INTERNAȚIONALE, organizații create în scopul coordonării activității felinologice, pregătirii justițiarilor, precum și popularizării felinologiei.

ASOLAMENT, alternarea științific fundamentată a culturilor agricole și a ogoarelor negre în timp și spațiu sau numai în timp.

ATAC DE ALBINE, furtul de către albine a mierii din propriul stup familiar sau din stupurile vecine.

AUBRAC, rasă de bovine crescută pentru carne.

AUSTRALORP, rasă de găini.

AUXINĂ, substanță chimică cu înaltă activitate fiziologică.

AVICULTURA, ramură a zootehniei, care se ocupă de creșterea păsărilor pentru carne și ouă alimentare; compartiment al zootehniei private, se bazează pe biotehnologie.

B

BABESIOZE, (lat. babesiosis), maladie parazitară gravă la animale, boală transmisibilă numai la animale. Babesiozele sunt provocate de protozoare unicelulare nepigmentate din genul *Babesia* Starcovici.

BACKCROSS, metodă de hibridizare prin retroîncrucișare.

BACTERICIDE, substanță care omoară bacteriile nocive din agri-cultură.

BACTERIOFAGI, microorganisme care pot distruge bacteriile.

BACTERIOLOGIE, domeniu de cercetare al microbiologiei.

BACTERIOZE, boli ale plantelor provocate de bacterii.

BALANTIDIOZĂ, (*Balantidium coli*), boală parazitară transmisă de animale.

BALANȚA ELEMENTELOR NUTRITIVE, metodă de monitorizare a substanțelor minerale în solul din asolamente.

BALOTATOR, mașină de strâns paie după seceriș și fânul uscat după cosit.

BANANĂ, gen de plante multianuale din familia Musaceae.

BARDOU, hibrid obținut prin încrucișarea dintre armăsar și măgăriță.

BARHEȚURI, gen de plante din familia Asteraceae.

BASENJI, una din cele mai vechi rase de câini de vânătoare.

BASSET, denumire generică a unui grup de rase de câini de vânătoare, caracterizate prin membre foarte scurte și care sunt folosiți la vânătoarea pe jos.

BASTARDO DE MAGARACI, Magaraci Nr. 217, soi de viță-de-vie timpurie. Selecționat la Institutul unional „Magaraci”. Raionat în Ucraina și Moldova.

BATOZĂ, componentă a combinei agricole sau mașină de treierat staționară în care are loc treieratul.

BAZĂ FURAJERĂ, vezi **FOND FURAJER**.

BĂBEASCĂ-NEAGRĂ, soi de viță-de-vie autohtonă; Rară-Neagră.

BĂLAIE DE VARZĂ, albiliță, fluture din familia Pieridae, dăunător periculos al culturilor leguminoase din familia Cruciferae.

BĂTUTĂ NEAGRĂ, Galbenă-neagră, Negru-bătut, Negru-bulgar, soi de viță-de-vie local, în trecut (până la apariția filoxerei), cultivat pe suprafețe mari. Nu este raionat.

BEAGLE, rasă de câini de vânătoare.

BEUCERON, rasă de câini de pază din grupa ciobăneștilor.

BEDLINGTON TERRIER, rasă de câini.

BERE ARDANPON, (Beurre d'Hardenpont), soi valoros de pere, provenit din Belgia. Fructele se culeg la sfârșitul lui octombrie și se păstrează până în martie.

BERE BOSC, (Beurre Bosc), soi de pere originar din Franța.

BERE LIEGEL (Beurre Liegel), soi de pere, provenit din Europa Apuseană.

BERGAMOT CITRUS, 1) pom fructifer de citruși din familia Rutaceae; 2) soiuri de pere; 3) plantă erbacee.

BERK, (de la denumirea comitatului englez Berkshire) rasă precoce de porci, creată în Anglia la sfârșitul sec. al XVIII-lea. Se crește pentru carne și slănină.

BERKSHIRE, de porcine pentru carne.

BERNER SENNENHUND, rasă de câini.

BEZOAR, concrețiune calculoasă în stomacul și intestinele caprei bezoar; depunere organică solidă ce se formează în tractul gastro-intestinal al animalelor.

BIBILICI CU PIEPTUL ALB ZAGORSK, rasă de bibilici.

BICHONI, grup de rase de câini de talie mică, cu pere lung.

BIOCLIMATOLOGIE, știința care studiază influența climei asupra organismelor vii.

BIODERMĂ, strat format din organisme sedentare (alge, bureți, moluște bivalve, polipi, coralieri ș.a.), care acoperă obiectele cu-fundate în apă.

BIOENERGETICĂ, ramură a biofizicii care studiază sursele energetice și transformările de energie la nivelul materiei vii.

BIOGAZ, amestec de gaze conținând în cea mai mare parte metan, rezultat din descompunerea unor compuși organici de către organisme anaerobe, folosit drept combustibil.

BIOGENETICĂ, domeniu de știință despre apariția și evoluția vieții pe pământ.

BIOGEOGRAFIE, domeniu de știință care efectuează studiul geografic al biosferei.

BIOMASĂ, partea biodegradabilă a produselor, deșeurilor și reziduurilor din agricultură și domeniile conexe.

BIOMETEOROLOGIE, domeniu de știință agricolă interdisciplinară.

BIONICĂ, domeniu de știință despre procesele biologice și structura organismelor vii.

BIOPREPARATE FITOSANITARE, mijloace de diagnosticare, profilaxie și tratare a bolilor la animale, preparate din materie primă biologică.

BIOSTIMULATOR, substanță folosită în agricultură.

BIOTEHNIE, știința de reproducție a animalelor sălbatice de vânătoare, cât și a altora în condiții naturale și folosirea lor rațională.

BIOTEHNOLOGIE, știință interdisciplinară despre utilizarea în tehnică a microorganismelor sau a produselor derivate de la acestea.

BIOTRON, echipamente construite pentru a simula ecosistemele și a studia modul în care plantele, microbii și insectele se adaptează la schimbările climatice.

BIVOLI, (Bos), grup de animale cornute mari, rumegătoare, din ordinul paricopitadelor, familia Bovidae, subfamilia Bovinae.

BIZONUL EUROPEAN, animal sălbatic mamifer; Zimbru, bour.

BLOODHOUND, rasă de câini de vânătoare.

BOALA AUJESZKY, boală infecțioasă la animalele domestice.

BOALA CĂPUȘA OILOR, vezi *Melophagus ovinus*.

BOALA LIMBII ALBASTRE, maladie virotică care provoacă febra catarală ovină.

BOALA MAREK, viroză oncogenică extrem de contagioasă a păsărilor din grupul găinilor, de asemenea a rațelor, lebedelor, canarelor.

BOALA MONTGOMERY, Pesta porcină africană, maladie a porcilor și mistreților.

BOALA NAIROBI, boală gravă transmisibilă a ovinelor și caprinelor.

BOALA NEWCASTLE, viroză extrem de contagioasă a păsărilor, caracterizată de pneumonie, encefalită, numeroase hemoragii punctiforme, leziuni ale organelor interne, mortalitate sporită.

BOALĂ DE CERNEALĂ, maladie provocată de o ciupercă, care afectează trunchiul, coroana și radacinile nucului.

BOALĂ EDEMATOASĂ A PORCILOR, boală acută cu lezarea tractului digestiv, a sistemului nervos central și edemele țesuturilor.

BOALĂ VEZICULARĂ A PORCILOR, viroză caracterizată prin febră și formare de vezicule.

BOB, (Vicia faba), plantă ierboasă anuală din familia leguminoaselor. Bobul este o cultură veche, folosită în hrana omului și animalelor; fructe sau semințe ale culturilor cerealiere, unul din tipurile de bază ale producției vegetale.

BOBTAIL DE KURILE, rasă de pisici indigenă.

BOBTAIL JAPONEZ, rasă de pisici formată în baza mutației naturale, care a condus la apariția cozii scurte la pisici.

BOBTAIL, copoi ciobănesc englez, rasă de câini.

BOLI MOZAICE ALE PLANTELOR, grup de viroze care se caracterizează prin apariția unor pete decolorate pe frunze, alternând cu porțiuni colorate normal ce-i dau aspectul unui mozaic.

BOLILE ANIMALELOR AGRICOLE, tulburări ale activității vitale a organismului animalelor.

BOLILE PLANTELOR AGRICOLE, tulburări ale activității vitale a organismului plantelor, provocate de organisme patogene,

condiții nefavorabile ș.a. Se manifestă prin diferite simptome sau caractere exterioare (putrezire, pătare, necroze, ofilire, deformare, tumori, excrescențe ș.a.).

BOLONKA, în Rusia, denumirea tradițională a rasei de câini bi-choni.

BOMBYX MORI, fluture din familia Bombycidae.

BONITAREA SOLULUI, aprecierea comparativă a capacității de producție a solului ca mediu pentru activitatea vitală a plantelor, exprimată în puncte. În RM a fost elaborată o scară de apreciere pentru toate terenurile arabile. Din 1968 s-a introdus cadastrul funciar.

BONITATEA ANIMALELOR AGRICOLE, aprecierea vitelor și păsărilor după calitățile lor. Prin bonitatea animalelor agricole se stabilește puritatea rasei și originea animalului, se apreciază productivitatea.

BONSAI, artă orientală tradițională realizată prin crearea de compoziții din plante crescute în formă de copaci în miniatură.

BORDER COLLIE, rasă veche de câini ciobănești.

BORDER TERRIER, rasă de câini din grupa terrierilor.

BOROANĂ, unealtă agricolă folosită pentru mărunțirea, afânarea și nivelarea arăturii.

BORONIRE, procedeu agrotehnic, prelucrarea solului ce asigură mărunțirea, afânarea și nivelarea suprafeței lui.

BOS TAURUS INDICUS, zebu, bou ghebos, ramificație a bovinelor.

BOSTON TERRIER, rasă de câini din grupa de câini de companie.

BOUVIER DES FLANDRES, rasă de câini din grupul ciobănești.

BOVINE DOMESTICE, vite domestice paracopitate rumegătoare, specia *Bos taurus* din familia Bovidae.

BOVINE, categorie de vite, se atribuie de asemenea bivoulul, iacul, bantengul, gayalul.

BOXER, rasă de câini de pază.

BRĂZDAR, organ de lucru al plugului, care taie și trage brazdele.

BREITOVO, de porcine, rasă direcție universală.

BRIARD, rasă de câini pastorali.

BRIONIE, gen de plante perene din familia Cucurbitaceae.

BROAJBĂ, (Brassica rapa), nap, plantă legumicolă rădăcinoasă, bienală, alimentară și furajeră, din familia Brassicaceae. Rizocarpii sunt bogați în vitamine.

BROILER, (eng. broiler), pui de frigare, pui de găină de 8-10 săptămâni, în greutate de 1,2-1,8 kg, crescut pentru carne, care se caracterizează prin creștere intensivă și precocitate.

BRONHOPNEUMONIA ANIMALELOR TINERE, boală neinfecțioasă a animalelor de fermă și domestice ce se caracterizează prin pneumonie a bronhiilor și a plămânilor.

BRONZATĂ CU PIEPTUL LAT, rasă de curci mari. Creată în SUA.

BRUCELOZĂ, (febră de Malta), boală infecțioasă gravă ce se manifestă la oi și capre.

BRUCHIDAE, familie de gândaci Polyphaga.

BRUNĂ ÎNTUNECATĂ, indigenă de iepuri pentru carne și pielele.

BUBA-MÂNZULUI, boală infecțioasă a cailor tineri, provocată de un agent streptococ.

BUBURUZĂ DE PEPENĂRIE, gândac din familia buburuzelor.

BUCHETARE, procedeu agrotehnic care se aplică în reglarea distanței între plante și exterminarea buruienilor în semănăturile de culturi prășitoare.

BUDIONÎ, rasă indigenă de cai pentru călărie.

BUHA SEMĂNĂTURILOR, (Agrotis segetum), fluture din familia Noctuidae. Buha semănăturilor atacă mai ales culturile de toam-

nă, porumbul, sfecla de zahăr, răsărita, tutunul.

BUHA VERZEI, (Mamestra brassicae), fluture din familia Noctuidae. În afară de varză, omizile acestei specii atacă și sfecla de zahăr, mazărea, uneori și porumbul, floarea-soarelui, tutunul, fasolea, tomatele, ardeii ș.a.

BUJOR, gen de plante perene din familia Ranunculaceae.

BUKARKA, (Coenorhinus pauxillus), gândac din familia Attelabidae.

BULDOG, grupă de rase de câini bondoci cu părul scurt.

BULL TERRIER, rasă de câini.

BULLMASTIFF, rasă de câini de pază și utilitari.

BUMBAC, gen de plante lemnoase și erbacee anuale, bianuale și multianuale din familia Malvaceae.

BURMEZĂ, rasă de pisici.

BURMILLA, rasă de pisici.

BURUIENI, plantă erbacee necultivată, care nefiind combătute, pot compromite recolta culturilor agricole.

BUSUIOACĂ, grupă de soiuri ale viței-de-vie. În această grupă intră soiurile: Busuioacă-albă, Busuioacă-roză, Busuioacă-vânăță, Busuioacă-neagră ș.a. Ele au respectiv sinonimele: Tămâioasă-albă, Tămâioasă-roză, Tămâioasă-vânăță, Tămâioasă-neagră ș.a. și Muscat-alb, Muscat-roz, Muscat-negru ș.a. Soiurile de busuioacă se cultivă pentru vin în majoritatea raioanelor din RM.

BUTAȘ, obținerea unei plante noi pe calea formării rădăcinilor pe tulpini neseperate de planta-mamă; una din modalitățile înmulțirii vegetative în pomicultură.

BUTIROMETRU, dispozitiv pentru măsurarea conținutului de grăsime din lapte.

BUZUNĂRAȘELE PRUNEI, boală a prunei, provocată de ciuperca marsupială *Exoascus pruni*.

C

CABALINE DOMESTICE, specie de animale.

CABERNET SAUVIGNON, soi de viță-de-vie cultivat pentru vin. Originar din Franța. Din strugurii de Cabernet Sauvignon se obțin vinuri roșii de calitate superioară.

CADASTRU FUNCJAR, document ce conține date referitoare la imobile, destinația terenurilor.

CAFEA, (din turc, kahve), arbore de cafea, gen de arbori sau arbuști tropicali din familia Rubiaceae. Boabele de cafea conțin zaharuri, substanțe proteice, tananți, grăsimi, acizi organici, cafeină (0,8%, 2,4%) și alte substanțe.

CAIRN TERRIER, rasă de câini de vânătoare din grupul terrierilor.

CAIS, (Armeniaca), gen de plante arborescente fructifere din familia Rosaceae, subfamilia Prunoideae. Cea mai importantă este caisul comun sau zarzărul (Armeniaca vulgaris), întâlnit în Asia Mijlocie și China, în stare sălbatică și de la care au provenit majoritatea soiurilor de cultură.

CAIS, (Prunus armeniaca), specie de pom fructifer.

CAIS, (Prunus armeniaca), zarzăr, specie pomicolă sâmburoasă din familia Rosaceae, subfamilia prunoideielor. Răspândit în Caucaz, Asia Mijlocie, sudul Federației Ruse, în Republica Moldova.

CAL ARAB, una dintre cele mai vechi și renumite rase de cai de călărie. Originar din peninsula Arabică.

CAL DE DON, rasă de cai de călărie și tracțiune. Obținută în stepele fluviului Don de cazaci.

CAL DOMESTIC, (Equus caballus), animal domestic imparicopitat ierbivor din familia Ecvide, genul Equus, unele din cele mai vechi animale de casă. A fost domesticit în epoca bronzului (mil. II, III î.e.n.).

CAL MONGOLEZ, una din cele mai vechi rase de cai.

CAL PRJEVALSKI, (*Equus przewalskii*), unicul reprezentant sălbatic actual al cailor propriu-ziși. A fost numit astfel în cinstea cercetătorului Asiei Centrale N. M. Prjevalski, care l-a descris (1879).

CAL PUR SÂNGE DE CĂLĂRIE, rasă de cai creată în Anglia în prima jumătate a sec. al XVIII-lea prin încrucișarea cailor locali de călărie cu rasele berberă, arabă, turkmenă, napolitană, spaniolă ș. a.

CALA, gen de plante multianuale din familia Araceae.

CALAMITATE NATURALĂ, dezastru provocat de un fenomen natural.

CALĂ, plantă erbacee decorativă.

CALENDULA, plantă erbacee medicinală de genul *Calendula* din familia Asteraceae.

CALLIPTAMUS ITALICUS, lăcustă italiană, insectă din familia Acrididae.

CALLISIA FRAGRANS, plantă erbacee, plantă populară de cameră.

CALLISIA, gen de plante din familia Commelinaceae.

CAMPILOBACTERIOZĂ, boală infecțioasă zoonotică.

CANIȘ, pudel, rasă de câini din grupul de câini de companie.

CAPACITĂȚILE DE AMORTIZOR ALE SOLULUI, capacitatea solului de a se opune schimbării acute a însușirilor și componenței sale sub influențe externe.

CAPILARIASIS, helmintiază provocată de nematozi din genul *Capilaria*.

CAPRĂ, (*Capra hircus*), animal domestic paricopitat din familia bovidelor, subfamilia Caprinae, unul din cele mai vechi animale domesticate de om.

CAPRINE, (Caprinae), subfamilie de animale rumegătoare, paricopitate din familia bovidelor. Se cunosc 17 genuri fosile și 13

actuale cu 22 specii, răspândite, mai ales, în regiuni muntoase din Europa, Asia, Africa de Nord și America de Nord.

CARACUL, de oi cu blană buclată, folosită, îndeosebi, pentru pelicica mielului, frunzașă în creșterea de oi pentru pielicele.

CARACUL, rasă veche de oi cu lână groasă și coadă grasă, crescute pentru pielicele și lapte. În Basarabia rasa Caracul a fost adusă în 1884 din Asia Mijlocie; Oaie; Pelicică de miel.

CARAMBOLA, arbore veșnic verde din familia Oxalidaceae.

CARANTINĂ A PLANTELOR, sistem de măsuri de stat, efectuate pentru a împiedica pătrunderea și răspândirea dintr-o țară (regiune) în alta a buruienilor persistente, a dăunătorilor periculoși și a bolilor infecțioase ale plantelor, iar în cazul apariției, pentru localizarea și lichidarea lor; Carantină fitosanitară.

CARANTINĂ VETERINARĂ, sistem de măsuri luate pentru a preveni pătrunderea și extinderea bolilor infecțioase ale animalelor domestice și a lichida focarele lor.

CARBUNCUL EMFIZEMATOS, boală infecțioasă gravă din grupul Clostridium a animalelor, cu precădere a bovinelor tinere.

CARDINAL, soi semi-timpuriu de viță-de-vie pentru struguri de masă. Originar din America. Adus în RM în 1958, raionat din 1971.

CARIOFILOZĂ, helmintiază intestinală a peștilor de genul carpiilor, provocată de cestode din clasa Caryophyllidea genul Caryophyllaeus.

CARNE, țesutul muscular de pe scheletul animalului și alte țesuturi adiacente.

CARTOF, (*Solanum tuberosum*), plantă ierboasă perenă din familia Solanaceae. Cartof cultivat, plantă anuală. Originar din America de Sud. Adus în Europa de Vest la sfârșitul sec. al XVI-lea, în Moldova, la începutul sec. al XIX-lea.

CARTOGRAFIA SOLURILOR, hărți geografice, tematice și speciale, care reflectă răspândirea solurilor pe planetă, proprietățile și particularitățile lor.

CASARCA, gândac din familia Attelabidae.

CASSAVA, unul din genurile maniocului.

CASSINI TIMPURIU, soi de cireș de origine germană, raionat în RM. Se coace la începutul lui iulie.

CASTRAVETE, Pepene, (*Cucumis sativus*), plantă legumicolă ierboasă anuală din familia Cucurbitaceae. Este originar din India și Indochina. În RM este cultivat pe terenuri deschise, în răsadnițe și sere.

CATĂR, animal domestic, hibrid obținut prin încrucișarea calului cu măgarul. Catărul este steril (s-au înregistrat cazuri de fecunditate numai la femele).

CAVIOZĂ, helmintiază intestinală la peștii din specia carpiilor.

CAZEINĂ, fosfoproteidă, componentă albuminoasă principală a laptelui (constituie 2,5%, 4,5%).

CĂLIREA PLANTELOR, formarea la plante imunitate privind acțiunea factorilor neprielnici ai mediului.

CĂMILĂ, animal domestic.

CĂPȘUNĂ, căpșun muscat sau european sau muscus, nume generic dat unor specii și soiuri de plante erbacee perene din genul *Fragaria*, familia Rosaceae. În Europa se întâlnește în stare sălbatică și este cultivată specia *Fragaria moschata*.

CĂPȘUNĂ, denumire populară a soiurilor de viță-de-vie ale speciei *Vitis labrusca* (*Isabella*, *Lidia*).

CĂSUȚĂ VEGETATIVĂ, încăpere pentru studierea plantelor prin metoda vegetativă în timpul cald al anului.

CĂTINĂ, gen de plante dioice perene, denumire dată câtorva specii de plante. Cătina albă sau Cătina de râu (*Hippophaë rhamnoides*), arbust dioic din familia Elaeagnaceae.

CÂINE CHINEZESC MOȚAT, rasă veche de câini.

CÂINE CIOBĂNESC CAUCAZIAN, rasă indigenă de câini de pază din grupul Molossian.

CÂINE CIOBĂNESC DIN RUSIA DE SUD, rasă indigenă de câini.

CÂINE CORSO, rasă de câini din grupa Molossian.

CÂINE DALMAȚIAN, rasă de câini.

CÂINE DE PAZĂ DIN ASIA MIJLOCIE, rasă de câini din grupul Molossian.

CÂINE DE PAZĂ ENGLEZ, rasă de câini sheepdog.

CÂINE DE PAZĂ EST-EUROPEAN, rasă autohtonă de câini de pază.

CÂINE MEXICAN FĂRĂ PĂR, rasă de câini Xoloitzcuintle.

CÂINE, animal mamifer din genul lupilor.

CÂINE-LUP GERMAN, rasă de câini din grupul de câini-lupi.

CÂINI CIOBĂNEȘTI, grup de rase de câini de păstorie, se deosebesc după exterior și origine; vezi **Câini de pază**.

CÂINI DE COMPANIE, câini îngrijiți de om ca discipoli de casă.

CÂINI DE PAZĂ, grup de câini de varii rase, convențional evidențiată, care acordă omului ajutor practic.

CÂINI DE TIPUL DOG, grupul *Canis epiroticus*, alcătuită din 14 rase de câini care au corpul acoperit cu pere scurt și lins.

CÂINI DE TRACȚIUNE, câine de o anumită rasă (Husky, Malamute, Samoyed), folosit drept forță de tracțiune pe zăpadă sau gheață, pentru tractarea bărcilor, transportarea mărfurilor și a oamenilor pe sănii.

CÂINI DE VÂNĂTOARE, rase de câini folosite pentru vânătoare.

CÂINI DE VIZUINĂ, grup de rase de câini folosiți la vânătorearea animalelor ce se ascund în vizuini.

CÂINI UNGUREȘTI, rasă de câini de vânătoare.

CÂMP EXPERIMENTAL, parcelă de pământ pentru desfășurarea experiențelor de câmp în scopul stabilirii influenței factorilor naturali și antropogenici asupra sporului și a calității recoltei culturilor agricole; unitate structurală a instituției științifice cu profil agrar și de cultivare a plantelor.

CÂMPURI DE IRIGARE ȘI DE FILTRARE, sisteme specializate de ameliorație pentru folosirea apei de scurgere în irigare și ca îngrășământ al terenurilor, precum și pentru înfăptuirea precurățirii biologice naturale a lor.

CEAI, (*Camellia sinensis*), specie de plante multianuale veșnic verzi din familia Theaceae.

CEAPĂ, (*Allium*), gen de plante erbacee bienale sau perene din familia aliaceelor. Tulpina propriu-zisă este redusă și reprezintă un disc îngroșat. Se cunosc specii răspândite în Emisfera de Nord. În Moldova se întâlnesc 14 specii, dintre care șase specii se cultivă.

CEARĂ DE ALBINE, substanță asemănătoare cu seul, secretată de glandele de ceară ale albinelor lucrătoare și folosită de către ele la construcția fagurilor.

CENTURA PORUMBULUI, (Corn Belt), regiune cultivatoare de porumb în SUA.

CENUROZĂ, boli parazitare ale copitatelor și altor animale, provocate de larve de cestodă din specia *Multiceps*.

CERATITIS CAPITATA, insectă din familia Tephritidae, dăunător de carantină al culturilor agricole.

CERCOSPORIOZE, boli ale plantelor provocate de ciuperci imperfecte din ordinul Moniliales, specia *Cercospora*, genetic legate cu ascomicete din specia *Mycosphaerella*.

CEREALE CU PAI, plante agricole cu tuplina pai.

CEREALE PANICOIDE, (lat. *paniculus* – ciorchine din spice), plante agricole cu inflorescența ciorchine.

CEREALE, (lat. cerealis – grâne), cea mai importantă grupă de plante cultivate pentru boabe. Constituie produsul de bază în alimentația omului și servesc ca materie primă pentru multe ramuri ale industriei alimentare, ca nutreț concentrat în rația animalelor. Se clasifică în grâne și fabacee cultivate pentru boabe.

CERNOZIOMURI, soluri, formate în condițiile climei continentale sub vegetație de stepă și de luncă-stepă, pe roci argiloase bogate în carbonat de calciu din zona temperată din Eurasia, America de Nord și America de Sud și care se caracterizează prin acumulare de humus.

CERTIFICAREA SEMINTELOR, procedeu și metode de lucru de validare a calităților biologice ale semințelor.

CETOZĂ, boală a animalelor, caracterizată prin perturbarea digestiei și a metabolismului.

CHARDONNAY, soi semi-timpuriu de viță-de-vie cu struguri pentru vin. Originar din Franța. Este raionat în zonele sudică și centrală ale RM.

CHAROLAIS, rasă de vite cornute mari pentru carne creată în regiunea Charolais din Franța. În RM vitele de această rasă se folosesc pentru încrucișarea industrială cu vitele cornute mari de rasa Simmental, în scopul îmbunătățirii producției de carne ale acestora.

CHEFIR, produs lactat dietetic, băutură din lapte fermentat, obținut din lapte de vacă integru sau degresat pe calea fermentării obișnuite a laptelui sau fermentării alcoolice, cu folosirea „ciupercilor” de chefir.

CHENAF, canap, hibiscus de cânepă, gen de plante din familia Malvaceae; cultură textilă.

CHIANINĂ, de vite mari cornute, rasă italiană veche, crescută pentru carne.

CHIHUAHUA, rasă din grupul de câini de companie.

CHIMEN, plantă folosită în calitate de condiment.

CHIMION, gen de plante erbacee bienale și perene din familia umbeliferelor.

CHIMIZAREA AGRICULTURII, sistem complex de aplicare a mijloacelor chimice în agricultură pentru intensificarea ramurii.

CHINOLOGIE, știința despre câini, compartiment al zootehniei, baza teoretică privind creșterea, îngrijirea și dresajul câinilor, precum și ameliorarea raselor lor.

CHIVIRJIC, denumire turcească a oilor de munte din Moldova, luate ca dare sau cumpărate la un preț derizoriu, pentru aprovizionarea curții sultanului și a orașului Constantinopol.

CHLOROPS PUMILIONIS, insectă din familia Chloropidae, dăunătoare periculoasă a culturilor cerealiere.

CHOW CHOW, una din cele mai vechi rase de câini din grupa Spitz.

CICLAMĂ, toporaș alpin, specie de plante multianuale din familia primulaceelor.

CICLU DE PRODUCȚIE AGRAR, perioadă în agricultură de la pregătirea terenului până la recoltarea și depozitarea produselor.

CICLU DE PRODUCȚIE ZOOTEHNIC, perioadă de la începutul creșterii animalelor până la comercializarea lor.

CILIAPOROZE, grupă de boli parazitare ale peștilor de apă dulce, provocate de infuzori parazitari de tipul Cilioforelor.

CIMBRU, specie de plante anuale și multianuale din familia Lamiaceae.

CIMITIR DE VITE, loc special pentru înhumarea animalelor decedate în urma unor maladii contagioase.

CINEGETICĂ, știința despre vânătoare și metode de administrare rațională a gospodăriei vânătoarești.

CIOPÂRTIREA BLĂNII, boală a animalelor de blană, care se caracterizează prin părul fragil al blănii.

CIREȘ, (*Prunus avium*), plantă pomicolă arborescentă din genul *Prunus*, familia *Rozaceae*. Este răspândit în sudul Europei, Africa de Sud, Australia, America de Sud.

CISTICERCOZĂ, boală parazitară întâlnită la taurine și porcine, dar și la oameni.

CITRUS MAXIMA, vezi **Pomelo**.

CIUMA PISICILOR, viroză extrem de contagioasă, caracterizată prin febră, diaree puternică, vărsături, deshidratare, reducerea numărului total de leucocite din sânge cu mortalitate sporită.

CIUMĂ CLASICĂ A PORCILOR, boală virală extrem de contagioasă a porcilor domestici și sălbatici.

CIUMIZĂ, (*Setaria italica*), plantă anuală erbacee din familia *Poaaceae*, soi de mei, plantă cerealieră anuală din genul *Setaria*. Originară din Asia de Est, se cultivă ca plantă alimentară și furajeră.

CIUPERCI COMESTIBILE, specii de plante folosite în alimentație.

CIUT, lipsă înăscută de coarne la vite mari cornute, oi, capre și alte animale; semn dominant moștenit.

CLADOSPORIOZE, boli ale plantelor, provocate de ciupercile parazitare.

CLASIFICAREA SOLURILOR, clasificare pedologică (taxonomică) a solurilor în grupe, după originea și însușirile lor.

CLIVIA, specie de plante din familia *Amaryllidaceae*.

CLON, (din gr. *klon* – mlădiță, lăstar), generație a unei plante de cultură, obținută prin înmulțire vegetativă. Este larg folosit în selecția clonală a plantelor, mai ales în pomicultură și viticultură, pentru păstrarea purității soiului sau pentru crearea de noi clone ale aceluiași soi.

CLOPOTEL, campanula, specie de plante din familia *Campanulaceae*.

COLOROZA PLANTELOR, denumire generală a manifestării externe a bolilor, ca atare neinfecțioase, a plantelor cu decantarea

parțială sau deplină și îngălbenirea organelor dinafară în urma distrugerii clorofilei sau perturbării sintezei lui.

CLOSTRIDIOZE ALE ANIMALELOR, grupă de boli infecțioase ale animalelor, provocate de clostridii.

COACĂZĂ, (*Ribes*), gen de plante perene din familia Grossulariaceae. Arbust multianual de 1,5–2 m înălțime. Se răspândește în Europa, Asia și America. Ele se consumă proaspete, sub forma de dulcețuri, sucuri, vinuri sau conserve.

COADĂ GRASĂ, depunere de grăsime în formă rotundă în regiunea cozii la berbec de rasă „de coadă grasă”.

COARNĂ NEAGRĂ, Neagră Moldovenească, vechi soi de viță-de-vie pentru struguri de masă, raionat în RM, RSSU și în reg. Donului.

COARNE DE CERB, coarne neanchilozatge ale cerbilor masculi, nobili și pestriți, înlăturate la început de creștere.

COASĂ, unealtă agricolă de mână folosită pentru recoltarea grânelor, ierburilor ș. a. Este formată dintr-o lamă ascuțită de oțel (coasă propriu-zisă), de 70–80 cm lungime, puțin curbată, și o coadă de lemn (cosie).

COCCIDII, clasă de protozoare importante din clasa Sporozoea.

COCCIDIOZE, boli ale animalelor și omului, provocate de coccidii.

COCKER SPANIEL, rasă de câini, denumire scurtă a rasei de câini din grupa Spaniel.

COCOMICOZĂ A SÂMBUROASELOR, boală a culturilor sâmburoase, provocată de ciuperca *Coccomyces hiemalis*.

CODIAEUM, specie de plante din familia Euphorbiaceae.

COLCHICUM AUTUMNALE, gen de plante din familia Liliaceae.

COLECTAREA MIERII, colectarea de către albine a nectarului și polenului în timpul înfloririi plantelor nectarifere; cantitatea de

miere obținută de la familia de albine sau prisacă în perioada primăvară-vară.

COLECTOR, dispozitiv pentru selectarea culturilor agricole aranjate în rulouri sau benzi de tulpini, precum și a bumbacului suflant.

COLIBACTERIOSIS, boală infecțioasă gravă a animalelor agricole tinere de toate rasele, provocată de *Escherichia coli patogen*.

COLLIE, patru rase de câini ciobănești de origine scoțiană din grupa de câini de pază: Border Collie, Bearded Collie, Collie cu părul lung și Collie cu părul scurt.

COMBATERE BIOLOGICĂ, procedee de utilizare a organismelor benefice pentru combaterea populațiilor de dăunători la un nivel acceptabil.

COMBINĂ AGRICOLĂ, mașină pentru îndeplinirea concomitent a câtorva operațiuni tehnologice de recoltare a culturilor agricole.

COMONDOR, rasă de câini de pază.

COMPLEXUL ABSORBANT AL SOLURILOR, totalitatea compușilor organici, organominerali și minerali cu particule mici disperse, insolubili în apă, care sunt în stare să absoarbă, reversibil sau ireversibil, ioni, molecule și particule mici din soluția solului.

COMPOST, (lat. compositus – componente), îngrășământ agricol natural, rezultat în urma fermentării lente a diferitelor resturi vegetale și animale sub influența activității microorganismelor.

CONDIMENTE, plante aromate pentru culinărie și industria alimentară.

CONDIMENTE, plante folosite pentru ameliorarea calităților gustative ale produselor alimentare; Condimente picante.

CONDURUL-DOAMNEI, gen de plante erbacee anuale și perene din familia Tropaeaceae.

CONSANGVINITATE, rudenie între animale din partea tatălui.

CONSERVE, produse alimentare de origine vegetală sau animală ambalate ermetic, anterior fiind prelucrate termic pentru asigurarea

stabilității microbiologice și păstrarea calității lor în condițiile stabilite, termen nu mai mic de 6 luni.

CONSTITUȚIA ANIMALELOR, construcția generală individuală a animalului, totalitatea celor mai de seamă particularități morfologice și fiziologice ale organismului lui, care s-au constituit în baza eredității și sub influența mediului.

CONTROL BIOLOGIC, procedu de evaluare al culturilor agricole, plantațiilor și produselor agricole pentru a constata starea lor de sănătate și utilizare inofensivă de către om.

CONTROLUL SEMINTELOR, procedu de evaluare a indicatorilor biologici ai semințelor.

CONTROLUL SOIURILOR DE SEMINȚE, măsuri privind determinarea purității soiului și a calităților semințelor pentru sămănat pe parcursul producerii, păstrării și realizării lor, precum și controlul cu privire la respectarea standardelor de stat și altor documente referitor la semințe.

CONVEIER VERDE, asigurare neîntreruptă, în deplină necesitate, a vitelor cu nutreț verde, din primăvara timpurie până în toamna târzie.

COOPERATIVĂ AGRICOLĂ, tip de organizare a producției agricole pe orizontală.

COPOI RUSESC, rasă indigenă de câini de vânătoare.

COPROLIȚI, excremente ale viermilor de ploaie, amestec de particule minerale cu substanțe organice proaspăt distruse; excremente pietrificate ale fosilelor din era secundară.

CORCODUȘ, (*Prunus divaricata*), arbore fructifer din familia Rosaceae, subfamilia Prunoideae. Corcodușul crește spontan sau se cultivă în Peninsula Balcanică, RM, sudul fostei RSSU ș. a. Se folosește ca portaltoi pentru prun, piersic și cais.

CORIANDRU, specie de plantă condiment din familia Umbeliferelor.

CORN, (*Cornus mas*), plantă din familia Cornaceae, cultură decorativă veche, boabe purtătoare de miere. Cornul este răspândit în Ucraina de Vest, Crimeea, Caucaz, Europa de Sud, Asia Mică. În RM crește spontan prin păduri, tufișuri și se cultivă.

CORNIȘ, rasă de găini pentru carne. A fost obținută prin selecție în Anglia. Penaj de culoare albă, roșie sau galbenă-deschisă. În RM se cresc găini de această rasă.

CORYLUS, nuc de pădure, gen de plante din familia Betulaceae.

COSITOARE, mașină de cosit iarbă, cereale, alte plante.

COSMOS, gen de plante din familia Asteraceae.

COSTIOSIS, boală invazivă la peștii de apă dulce, care sunt crescuți în iazuri.

COSTIUJENI, soi nou de cais, cu perspectivă pentru RM, obținut la Institutul moldovenesc de cercetări științifice în domeniul pomiculturii, viticulturii și vinificației de către colaboratorul A. Petrosean. Se culeg la sfârșitul lui iulie.

CRENOSOMOZĂ, helmintiaza vulpilor, a vulpii polare, a samurului și altor mamifere din familia Mustelidae, provocată de nematodul *Crenosoma vulpis* din familia Crenosomatidae.

CRESON, plantă anuală *Lepidium sativum*, din familia Brassicaceae.

CREȘTEREA ANIMALELOR AGRICOLE, creșterea și încrucișarea bine orientată a animalelor agricole în scopul îmbunătățirii calităților lor ereditare, perfecționarea raselor existente și creșterea altora noi, crearea cirezilor/turmelor de animale cu productivitate înaltă.

CREȘTEREA ANIMALELOR DE BLANĂ, reproducerea în captivitate a animalelor pentru blană, una din cele mai tinere ramuri ale zootehniei.

CREȘTEREA CAILOR, una din cele mai vechi ramuri ale zootehniei; compartiment al zootehniei, bazat pe ipologie.

CREȘTEREA CAPRELOR, una din cele mai vechi ramure ale șeptelului.

CREȘTEREA CĂMILELOR, ramură a zootehniei, care se ocupă de reproducerea și folosirea cămilelor.

CREȘTEREA CÂINILOR, ramură a zootehniei, care se ocupă de creșterea câinilor pentru a fi folosiți în diverse ramuri gospodărești, armată, sport.

CREȘTEREA NUTREȚURILOR, ramură a agriculturii.

CREȘTEREA OILOR, ramură a zootehniei.

CREȘTEREA PORCILOR, ramură a zootehniei, care se ocupă de creșterea porcilor.

CREȘTEREA SEMINTELOR, ramură a agriculturii, a cărei sarcină constă în creșterea cantității necesare producției de semințe ale culturilor agricole fără pierderea calităților lor de soi și însămânțare, de păstrare în cadrul procesului de creștere a purității soiului și a tuturor trăsăturilor și caracteristicilor soiului dat, trebuincioase din punct de vedere economic.

CRIN, gen de plante bulboase multianuale din familia Liliaceae.

CRINUM, specie de plante din familia Amaryllidaceae.

CROSSBREEDING, încrucișare de soiuri, linii și rase genetic deosebite, varietate a outbreeding-ului.

CRUSTACEE ACVATICE COMESTIBILE, specii de animale marine.

CRUSTACEOZE, boli infecțioase ale peștilor de ape dulci și sărate, provocate de crustacee parazitare din clasa animalelor artropode.

CRYPTOLAEMUS, gândac entomofag din familia Coccinellidae.

CULOARE PESTRIȚĂ A PETALEOR, viroză a lalelelor.

CULTIVAREA DUZILOR, ramură a sericiculturii, creșterea plantațiilor de duzi ca hrană pentru viermii de mătase.

CULTIVAREA SOLULUI, sistem de acțiuni științific argumentate, orientate la sporirea fertilității solului prin crearea unui strat de arătură puternic cu calități agrochimice, biologice și fizice favorabile ale solului, pentru obținerea recoltelor constant înalte ale culturilor agricole.

CULTIVATOR, mașină agricolă pentru distrugerea buruienilor și afânarea solului, precum și pentru mușuruirea rândurilor de culturi de plante prășitoare, formarea creștelor, introducerea îngrășămintelor minerale ș. a. Cultivatorul se montează la tractor.

CULTURA SPALIERĂ, mod de a crește culturi agricole, prin care tulpina pantei se întărește de spalier.

CULTURĂ DE NISIP, metodă de creștere a plantelor în ghiveciuri cu folosirea în calitate de substrat a nisipului cuarțat și a soluției alimentare special preparate.

CULTURĂ SUCCESIVĂ, metodă intensivă de cultivare a plantelor.

CULTURI CEREALIERE, plante cultivate pentru a obține boabe.

CULTURI CITRICE, plante pomicole cu frunzele persistente din genul Citrus, familia Rutaceae. Originare din India, China și Indochina. Fac parte: Grepfrut, lămâi, mandarin, portocal.

CULTURI DE APĂ, metodă de cultivare a plantelor în soluții de săruri hrănitoare.

CULTURI DE FILARE, grupul de plante, cultivate pentru obținerea fibrelor naturale.

CULTURI DE PEPENĂRIE, grup de plante de semințe cultivate din familia dovlecilor.

CULTURI DE PRIMĂVARĂ, plante agricole care sunt semănate primăvara și dau roadă în anul însemnării.

CULTURI DE TOAMNĂ, plante agricole anuale ale căror tranziție spre dezvoltarea reproductivă ar fi imposibilă fără o lungă iarovizare în perioada toamnă-iarnă.

CULTURI FRUCTIFERE, ramură a pomiculturii.

CULTURI FURAJERE, plante crescute pentru a fi folosite în hrana animalelor.

CULTURI INTERMEDIARE, plante agricole cultivate în perioada liberă de creștere a culturilor de bază din rotația semănațiilor.

CULTURI LEGUMINOASE, plante din familia Fabaceae, subfamilia Faboideae, crescute mai ales pentru boabe (semințe) bogate în proteină.

CULTURI NUCIFERE, specii de arbori pe care cresc fructe, cunoscute sub denumirea de „nuci”.

CULTURI OLEAGINOASE, plante crescute pentru obținerea uleiurilor grase.

CULTURI POMICOLE, plante cultivate și sălbatice cu fructe comestibile, suculente sau cu coajă tare.

CULTURI PRĂȘITOARE, plante cultivate, pentru creșterea și dezvoltarea cărora sunt necesare terenuri mari de alimentare și de prelucrare a solului printre rânduri; Culturi siderale.

CULTURI STERILE, metodă de creștere a plantelor în vase, care le asigură sterilitatea părții de deasupra solului și a rădăcinilor sau numai a sistemului rădăcinal.

CULTURI TEHNICE, plante agricole produse pentru prelucrare în industrie (floarea-soarelui, soia, tutun, sfeclă de zahăr, trandafir, levănțică, in, cânepă, bumbac ș.a.).

CULTURI ZAHAROASE, plante ce acumulează în țesuturi o cantitate considerabilă de zahăr pentru obținerea căruia și sunt cultivate.

CUNICULICULTURĂ, creșterea iepurilor de casă, ramură a zootehniei.

CURAI, unele buruiene de genul Salsola, care de obicei se referă la forma vitală a ciurlanilor.

CURĂȚIREA IAZURILOR, scurgerea apei pe timp îndelungat din iazurile de creștere a peștelui pentru efectuarea setului de măsuri de ameliorație și sanitaro-veterinare.

CURCANI NORD-CAUCAZIENI DE CULOAREA BRONZULUI, prima rasă indigenă de curcani.

CURCĂ DOMESTICĂ, (*Meleagris domesticus*), pasăre din ordinul Galiformă, familia Fazianidelor, subfamilia Meleagres. Provine de la curca sălbatică *Meleagres gallopavo*. Originară din America de Nord. Cele mai răspândite rase de curci domestice în RM: bronzată cu pieptul lat, albă cu pieptul lat ș.a.

CURMALE, *Diospyros*, gen de plante din familia Ebenaceae.

CUSCUTA, plantă parazită; Povilica.

D

DACTILOGIROZA, boală provocată de helminții peștilor, îndeosebi a celor din familia carpiilor, provocați de monogenii speciei *Dactylogyrus*.

DAFIN, laur, condiment și plantă aromatică veșnic verde.

DAIKON, plantă de genul ridichii, din familia Brassicaceae, cultură legumicolă cu fruct rădăcinos.

DANSUL ALBINELOR, („Dans mobilizator”), mijloc de semnalizare, prin care albinele lucrătoare le comunică celor din stupi, că au găsit surse de hrană.

DĂUNĂTORII AI CEREALELOR ȘI PRODUSELOR DIN CEREALE, animale ce deteriorează, contaminatează și nimicesc cerealele și produsele din cereale.

DĂUNĂTORII PĂDURII, animale erbivore, a căror populație la atingerea unui anumit nivel numeric provoacă daune ecologice pădurii și daune economice gospodăriei silvice.

DĂUNĂTORII PLANTELOR AGRICOLE, animale care deteriorează plantele agricole sau provoacă pieirea acestora.

DECANĂ, denumire dată mai multor soiuri de pere cu fructul în formă de butoiuș. În RM se cultivă 2 soiuri: Decană de toamnă, originară din Italia și decană de iarnă, originară din Belgia.

DECOPERTARE, extragerea și evacuarea stratului fertil de sol, de pe locul șantierelor de construcție.

DECORNUARE, înlăturarea coarnelor, măsură de stagnare artificială a procesului de creștere sau de extirpare a coarnelor la bovine.

DECORTICARE, (din de... și lat. cortex – coajă, scoarță, înveliș), operație de îndepărtare a cojilor de pe semințele de cereale, de plante oleaginoase ș. a., înainte de a le da la presare sau la măcinat ori înainte de punerea lor în consum; operație de curățare a scoarței arborilor de insecte dăunătoare și de ouăle acestora; îndepărtare totală sau parțială a unui strat subțire de țesut (membrană) de pe un organ (rinichi, creier).

DECORTICAREA solului, procedeu agrotehnic, prelucrarea solului la suprafață, ce asigură afânarea, mărunțirea, amestecarea, întoarcerea parțială a stratului de prelucrare și tăierea buruienilor.

DECORTICATOR, mașină agricolă pentru decorticarea solului, se remorchează de tractor.

DEFOLIANTE, mijloace chimice folosite pentru defolierea plantelor agricole în perioada prerencoltare.

DEFRIȘARE, procedeu de introducere în circuit agricol a terenurilor virgine.

DEGENERARE, (din lat. degenero – a decădea), înrăutățirea din generație în generație a particularităților importante din punct de vedere ecologic ale plantelor și animalelor; proces de regresivitate a celulelor sau organelor în timpul dezvoltării individuale (de ex., dispariția cozii la mormoloc în timpul metamorfozei broaștei); existența diferitelor stări în care un sistem cuantomecanic posedă aceeași energie.

DEGERAREA PLANTELOR AGRICOLE, pieirea plantelor agricole din cauza formării gheții în țesuturile lor, a deshidratării și coagulării protoplasmei celulelor.

DEGRADAREA SOLURILOR, modificări ale particularităților și regimurilor solurilor arabile, care conduc la o scădere a fertilității; Dehumificarea solurilor.

DELPHINIUM, larkspur, gen de plante erbacee anuale și multianuale din familia Ranunculaceae.

DEMODECIE, demodicoză, boală a animalelor sălbatice și domestice, precum și a omului, provocată de acarienii din genul Demodex, familia Demodecidae.

DENDROLIMUS PINI, fluture din familia Lasiocampidae, dăunător periculos al pinului obișnuit.

DENDROLIMUS SIBIRICUS, fluture din familia Lasiocampidae, dăunător periculos al pădurilor conifere.

DEPARAZITARE, nimicirea în mediul exterior a celulelor germinale de patogeni ai bolilor oamenilor, animalelor și plantelor, unul din elementele completului de acțiuni pentru preîntâmpinarea și lichidarea acestor boli.

DEPĂNUȘĂTOR, instalație tehnică agricolă pentru curățat de pănuși și tiuleții de porumb.

DEPOZIT DE PĂSTRARE A FRUCTELOR, construcție staționară cu răcire naturală sau artificială, destinată păstrării fructelor și pomușoarelor în stare proaspătă.

DEPOZIT DE PĂSTRARE A LEGUMELOR, construcție staționară destinată păstrării și prelucrării diferitor specii de legume.

DEPOZIT PENTRU PĂSTRAREA BOABELOR, instalație pentru păstrarea cerealelor.

DERMATITĂ PUSTULARĂ CONTAGIOASĂ, aceeași ca și Ectima contagioasă, infecție cu virusul ectimei la oi și capre.

DESALINIZAREA NATURALĂ A SOLULUI, mișcarea apei pe profilul solului și spălarea în afara lui a sărurilor solubile, în temei a metalelor ușoare active, precum și a particulelor minerale mărunte și a coloizilor din sol.

DESICANTE, mijloace chimice folosite la uscarea plantelor agricole în perioada de prerențiere.

DEȘEURI BIOLOGICE, cadavre de animale sau părți ale acestora; produse de origine animalieră inutile pentru utilizare în scopuri alimentare, științifice și tehnice.

DEȘEURI, resturi vegetale și animale.

DEVON-REX, rasă de pisici cu părul scurt buclat.

DEZINFECTAREA SEMINȚELOR, dezinfectarea semințelor înainte de semănat.

DEZINSECTIZARE, măsură de nimicire a acarienilor dăunători.

DEZINSECȚIE, nimicirea insectelor dăunătoare din depozite, magazii, sere și răsadnițe, din adăposturile animalelor ș.a. cu ajutorul insecticidelor.

DIAGNOSTICAREA BOLILOR ANIMALELOR, activitate practică de cercetare în domeniu.

DIAGNOSTICAREA BOLILOR PLANTELOR, activitate practică de cercetare în domeniu.

DIAGNOSTICAREA NUTRIȚIEI ANIMALELOR, activitate practică de cercetare în domeniu.

DIAGNOSTICAREA NUTRIȚIEI PLANTELOR, activitate practică de cercetare în domeniu.

DIAMONFOS, fosfat de amoniu, îngrășământ concentrat de fosfor și azot.

DIAREEA VIRALĂ LA BOVINE, maladie virotică a bovinelor.

DICENTRA, diclitra, cerceii doamnei, gen de plante din familia Fumariaceae.

DICROCOELIASIS, helmintiaza animalelor, cauzată de trematozii *Dicrocoelium lanceatum*.

DICTYOCAULUS, helmintiazele animalelor paracopitate și neparacopitate, cauzate de nematozii dioici cu ciclul direct de dezvoltare din genul Dictyocaulus.

DIOCTOPHYMOSIS, helmintiaza animalelor carnivore.

DIPLODIOSIS, boală a plantelor, cauzată de ciupercile imperfecte de genul Diplodia.

DIPLOSTOMOSIS, boală a peștilor de apă dulce, cauzată de stadiile larvare a trematozilor din familia Diplostomidae.

DIPYLIDIOSIS, helmintiaza animalelor carnivore, mai rar la oameni, fiind cauzată de așa-numitul lanț de castravete sau de dovleac, pe scară largă răspândită la câini și pisici.

DIROFILARIASIS, helmintiaza animalelor carnivore, cauzată de nematozii dioici vivipari de genul Dirofilaria.

DISCUIREA SOLULUI, grăparea și dezmiriștirea solului cu ajutorul grapelor cu discuri și a decorticoarelor, precum și afânarea solului folosind grapele cu discuri grele.

DISPEPSIE, în medicina veterinară, îmbolnăvirea vițelilor și purcelușilor în prima săptămână de viață, caracterizându-se prin tulburarea digestiei, iar ca formă grea tulburări ale metabolismului, circulației sângelui, microcirculației, funcțiilor sistemelor de reglare, cât și deshidratarea și intoxicarea organismului.

DISPOZITIVE DE MULS, complet de mașini și aparate folosite pentru mulsul femelelor animalelor domestice și prelucrarea primară a laptelui.

DIVIN, băutură alcoolică tare, obținută din distilat de vin maturat în butoaie de stejar.

DIZENTERIE, în medicina veterinară, denumire colectivă a bolilor infecțioase la porci și la oi, simptomul principal al căreia fiind diareea epuizantă.

DOBERMAN, rasă de câini de lucru.

DOG GERMAN, rasă de câini din grupul moloșilor.

DOGUE DE BORDEAUX, rasă de câini din grupul moloșilor.

DORONICUM, gen de plante din familia Asteraceae.

DOVLEAC, gen de plante erbacee anuale și perene din familia Cucurbitaceae, plantă agricolă.

DOVLECEL, bostănel, varietate de dovleac precoce cu coajă tare, plantă agricolă.

DRACOCEPHALUM, gen de plante din familia Lamiaceae.

DRAHTHAAR, rasă de câini de vânătoare.

DRAJAREA SEMINTELOR, procedeu de preparare a semințelor înainte de semănat prin acoperirea lor cu un înveliș de protecție hrănitor, de formă sferică, într-un aparat special.

DRENAJ, al terenurilor agricole, acțiune inginerească, modul și mijlocul de reglementare a regimurilor de apă, săruri minerale, de aer și căldură a solului, precum și a nivelului apelor subterane pe terenurile agricole prin eliminarea excesului de ape subterane și de la suprafața solului, în agricultură, eliminarea surplusului de apă din solurile și terenurile supraumede, cât și de pe suprafața pământului; unul din tipurile de ameliorație și hidrotehnică.

DREPANIDOTAENIOSES, helmintiaza păsărilor de apă, cauzată de cestodele de genul *Drepanidotaenia*.

DRESAREA ANIMALELOR, formarea direcționată cu consolidarea ulterioară la animale a unor anumite deprinderi.

DROJDII FURAJERE, aditiv alimentar proteic pentru animale agricole, animale de blană și pești, biomasă uscată din celule de drojdii nonpatogene inactivate, îndeosebi de genurile *Candida* și *Torulopsis*, crescute în diferite substraturi cu conținut de carbon.

DUD, (*Morus*) șorcov, agud, arbore de dud, gen de plante din familia Moraceae. În RM se cultivă Dudul alb (*Morus alba*), Dudul

japonez (*Morus bombycis*) și Dud-cu-multe-tulpini (*Morus multi-caulis*) pentru frunzele lor bogate în substanțe proteice, hidrați de carbon, grăsimi și care servesc drept hrană pentru viermii de mătase.

DURINĂ, boală parazitară a cailor, care se transmite prin montă.

DUROC, rasă de suine pentru carne.

E

ECHINOCOZĂ, boală parazitară, produsă de *Echinococcus granulosus*.

ECHIPAMENT ȘI UTILAJE AGRICOLE, sistem de dispozitive utilizate în domeniul agriculturii.

ECTIMĂ CONTAGIOASĂ, boală infecțioasă grav contagioasă a oilor, caprelor, precum și a caprelor negre, caprelor de munte și altor animale paracopitate din familia Bovidae.

EDEM MALIGN, la animale, infecție acută de plagă necontagioasă.

EFERVESCENTȚA SOLULUI, reacția carbonaților de calciu la introducerea în sol a picăturilor de acid clorhidric de 10%, ceea ce demonstrează existența carbonaților în acel sau alt strat al profilului solului, precum și locul lor în acest profil (profundimea efervescentei).

ELEVER, gospodărie specializată în creșterea animalelor de prăsilă.

ELITE (din lat. eligio, -ere – a alege), cele mai bune plante, folosite în selecție pentru crearea de soiuri noi; semințe de soi de calitate superioară, folosite ca material inițial de semănat la înmulțirea soiurilor raionate de culturi agricole; animale de mare valoare de o anumită rasă, care se disting prin sănătate perfectă, constituție puternică, productivitate mare și se folosesc pentru prăsilă.

EMMER, (*Triticum dicoccum*), gen de grâu.

ENCEFALOPATIA SPONGIFORMĂ BOVINĂ, boala vacii ne-bune, boală prionică neurodegenerativă a bovinelor, care conduce la schimbări letale ireversibile în creierul animalelor.

ENOLOGIE, (din gr. oinos – vii și ...logie), știință care se ocupă cu studierea varietăților, soiurilor, specialităților de vinuri, cu fabricarea, conservarea, ameliorarea vinului și a derivatelor lui.

ENTERITA PARVOVIRUS, grup de boli infecțioase ale animalelor, cauzate de ADN-ul care conțin viruși de genul Parvovirus.

ENTOMOFAG, (din gr. entomon – insectă și phagein – a mânca), organism parazit sau răpitor, care se hrănește cu insecte. Există micro și macroentomofagi.

ENTOMOLOGIE, domeniu de știință zoologică.

ENTOMOZE, boli ale animalelor, cauzate de insecte ce parazitează pe corp sau în organism la stadiul larvelor.

ENZIME, fermenți alimentari.

ENZOOTIE, boli infecțioase la animale pe un anumit teritoriu sau gospodărie.

EPIFITIE, răspândirea bolii infecțioase a plantelor pe parcursul unei anumite perioade de timp pe un teritoriu considerabil.

EPIZOOTII, răspândirea bolii infecțioase la animale pe parcursul unei anumite perioade de timp pe un teritoriu considerabil.

EPIZOOTOLOGIE, știința veterinară care studiază cauzele și condițiile apariției, răspândirii și lăncezirii epizootiilor și elaborează măsuri de profilaxie și de luptă cu ele.

ERBICIDE, substanțe chimice de combatere a buruienilor.

ERIGERON, gen de plante din familia Compositae.

EROZIUNEA SOLURILOR, procesul de distrugere a solurilor și năruirea produselor acestei distrugerii de viitură și vânt.

ESCHERICHIOSIS, Escherichia, agent patogen.

EUMERUS STRIGATUS, insectă din familia Syrphidae, dăunătoare a plantelor din familiile Alliioideae și Liliaceae.

EUPOECILIA AMBIGUELLA, fluture din familia Tortricidae, dăunător periculos al viței-de-vie.

EURYDEME, gândaci de varză, specie de insecte din familia Eurydema, dăunători de plante din familia Brassicaceae.

EURYGASTER INTEGRICEPS, ploșniță din familia Scutelleridae.

EVALUAREA ANIMALELOR DE FERMĂ, evaluare complexă a animalelor de reproducție după indici comuni pentru a determina valoarea reproductivă și regimul de folosire a lor în continuare.

EVALUAREA PĂMÂNTULUI, realizarea unui set de lucrări, ale cărui componente constituie evaluarea solurilor și aprecierea economică a terenurilor.

EVALUAREA SOLURILOR, evaluarea comparativă a fertilității solurilor.

EXPERIENȚĂ DE CÂMP, experiență petrecută în condiții de câmp, apropiate de cele de producție, în scopul de a stabili influența factorilor studiați asupra roadei plantelor și calității ei.

EXPERIMENTAREA RASEI, evaluare complexă a eficacității folosirii în gospodărie a animalelor de diferite rase în condiții climaterice, de producție și tehnologice similare.

EXPERTIZĂ SANITAR-VETERINARĂ, complex de investigații privind materia primă și produsele alimentare, potrivit indicilor de calitate și de securitate, efectuat de către Serviciul Sanitar Veterinar de Stat.

EXPERTIZĂ, complex de investigații în diverse domenii potrivit indicilor de calitate și de securitate; Expertiză fitosanitară, expertiză ecologică, expertiza proiectelor.

EXTERIORUL ANIMALELOR, formele corpului ce au clasificare specifică și ca urmare a descrierii exteriorului poate fi formată ideea despre individ (specie, rasă, tip interrasă, gen, caracterul productivității, starea sănătății, vârsta, nivelul permanenței genetice în mediul de populare).

EXTRACTOR DE MIERE, aparat cu ajutorul căruia se extrage mierea din faguri.

F

FABRICĂ DE VINURI, întreprinderi în cadrul industriei viticole care produc vin de struguri, vin de fructe, divin, spumante, spirit.

FACTOR BIOTIC, factori care contribuie la formarea și la evoluția plantelor și animalelor.

FACTOR PEDOGENETIC, factori care contribuie la formarea și la evoluția solului.

FAG, arbore de pădure; Făget.

FALCĂ-ROȘIE, soi de cais raionat în RM.

FASOLE, (*Phaseolus*), gen de plante anuale erbacee și multianuale din familia Fabaceae. Se cunosc specii răspândite, mai ales, în regiuni tropicale și subtropicale ale Americii, Asiei și Africii. Se cultivă circa 20 de specii, dintre care 2 în RM.

FASOLIȚĂ, vignă (*Vigna sinensis*), plantă anuală erbacee din familia Fabaceae. Se cultivă în Danemarca, Olanda, Franța, Germania, SUA, China, regiunea Transcaucazia, Asia Mijlocie, Federația Rusă, Republica Moldova) ș.a.

FAZAN, denumire dată unor specii de păsări din familia Faziinidelor, ordinul galiforme. Cel mai cunoscut este Fazanul-comun (*Phasianus colchicus*).

FĂINĂ DE DOLOMITĂ, îngrășământ în formă de praf pregătit din mineralul dolomită din clasa carbonatelor, mărunțindu-l până la cele mai mici particule.

FĂINĂ DE ORIGINE ANIMALĂ, aditiv alimentar pentru animale din făină de oase și din carne; Interzicerea făinii de origine animală.

FĂT PIERIT, avort spontan sau făt prematur, extras din burta oii gestante pierite sau sacrificată nevoit.

FÂN, nutreț natural rezultat de pe urma deshidratării aero-solare a ierbii cosite, până la umiditatea ce nu depășește 17 %, unul din nutrețurile de bază ale animalelor rumegătoare în timpul iernatului.

FÂNAT, teren agricol acoperit cu vegetație ierboasă ce se cosește pentru fân, masă verde ș. a. Există fânațe semănate și fânațe naturale.

FEBRĂ AFTOASĂ, viroză acută care se răspândește foarte repede printre animalele de casă și cele sălbatice paracopitate din grupul antropozoonozelor.

FEBRĂ CATARALĂ MALIGNĂ, boală infecțioasă acută necontagioasă a animalelor.

FEBRĂ CATARALĂ OVINĂ, boală virală transmisibilă, caracterizată prin febră și perturbare a circulației sângelui.

FENICUL, (*Foeniculum*), gen de plante erbacee, bienale sau perene din familia Apiaceae. Se cunosc 2 specii. În multe țări, se cultivă anasonul-mare sau secăreaua (*Foeniculum vulgare*), plantă eteroleioasă.

FERMĂ, exploatație agricolă pentru producție agricolă și de animale.

FERMENT, (din lat. fermentum – drojdie, plămădă), enzimă (fr. enzime), substanță proteică specifică, sintetizată de organismele vii.

FERMENTAȚIE, (lat. fermentatio), proces biochimic de scindare a substanțelor organice, mai ales a glutenului.

FERTILITATEA SOLULUI, capacitatea solului de a asigura plantele cu substanțe nutritive, umezeală ș. a. Ansamblu de proprietăți ale solului ce asigură necesitățile plantelor în substanțe hrănitoare,

apă, aer și căldură pentru creșterea și dezvoltarea normală. Fertilitatea este însușirea esențială a solului, prin care el se deosebește de rocă.

FERTILIZANȚI, substanțe de origine organică și minerală, menite pentru ameliorarea productivității solurilor.

FETEASCĂ, soiuri semitimpurii de viță-de-vie autohtone cu struguri pentru vin. Fetească albă și Fetească tămâioasă sunt raionate în Ucraina și Moldova. Se folosesc pentru obținerea vinurilor de calitate superioară.

FILA BRASILEIRO, rasă de câini din grupul *Canis epiroticus*.

FILIFORME, nume comun al larvelor gândacilor Elateridae.

FILOXERA, viței-de-vie, insectă din ordinul Hemiptera, dăunător de carantină al viței-de-vie.

FISTIC, (*Pistacia*), gen de arbori sau arbuști nuciferi din familia Anacardiaceae. Se cunosc cca 20 de specii. Se cultivă în Italia, Spania, SUA ș.a.

FITOGENETICĂ, ramură a științei genetice vegetale.

FITOHORMON, substanță chimică cu înaltă activitate fiziologică.

FITOPATOLOGIE, (din fito... și patologie), știința despre maladiile plantelor. Există fitopatologie generală și fitopatologie specială.

FITOTEHNIE, (din fito... și gr. *techne* – artă, iscusință), știință care studiază plantele cultivate.

FITOTOXINĂ, preparat chimic cu acțiune vătămătoare asupra plantelor.

FITOTRON, laborator special de creștere a plantelor.

FIZIOLOGIA ANIMALELOR, domeniu de știință care studiază funcțiile organismului viu.

FIZIOLOGIA PLANTELOR, domeniu de știință care studiază funcțiile plantelor.

FLOAREA-SOARELUI, gen de plante anuale și perene din familia Compositae.

FLORICULTURA, ramură a horticulturii, se ocupă de creșterea plantelor ornamentale pentru înfrumusețarea parcurilor, grădinilor, scuarurilor, interiorul încăperilor ș. a.

FLUTURE AURIU, omidă-păroasă, fluture-cu-abdomenul-auriu (*Euproctis chrysorrhoea*), insectă din ordinul Lepidoptera, dăunător periculos al speciilor pomicole (măr, păr, prun ș.a.) și al unor specii forestiere foioase.

FLUTURE, (*Aporia crataegi*), fluture din familia Pieridae.

FOCAR EPIZOOTIC, locul sursei de excitare a infecției sau a invaziei și a teritoriului din apropiere, unde e posibilă răspândirea excitantului bolii, condiționată de mecanismele corespunzătoare de transmitere.

FOENICULUM, gen monotip de plante erbacee multianuale din familia Apiaceae.

FOND DE SEMINȚE, totalitatea semințelor de culturi agricole aflate în dotarea fermei.

FOND FUNCJAR, totalitatea suprafețelor de teren aflate în dotarea fermei.

FOND FURAJER, totalitatea tipurilor de furaje aflate în dotarea fermei.

FOND GENETIC, totalitatea tipurilor de plante și animale.

FOND MUTUAL, formă de asigurare contra pierderilor de pe urma calamităților naturale.

FOND SEMINCER, totalitatea materialului semincer de culturi agricole aflate în dotarea fermei.

FOND, totalitatea bunurilor aflate în gestiune; instrument financiar.

FORMAREA CALCARULUI, proces de formare a unui strat de culoare albuie în calcaluri și solurile de calcar.

FORMAREA GLEIURILOR, în soluri, proces ce se desfășoară în condiții anaerobe, cu participarea microorganismelor, prezente fiind substanțele organice și umezirea în exces permanentă sau de lungă durată a unor straturi sau a întregului sol.

FOSFAT, săruri ale acidului fosforic, utilizat și ca îngrășământ.

FOSFOROBACTERIN, îngrășământ bacterian, care conține specia *Bacillus megaterium phosphaticum*.

FOTOGRAMMETRIE, știința care se ocupă cu determinarea în timp și spațiu a obiectelor fixe, mobile sau deformabile. Are aplica-re și în agricultură.

FOTOSINTEZĂ, proces de transformare a energiei solare în substanțe organice.

FOX TERRIER, câine de vânătoare, crescut încă în secolul al XIX-lea în Marea Britanie pentru vânatul vulpilor.

FRAGA, gen de plante erbacee perene din familia Rosaceae.

FRAGARIA, hibrid de fragă de livadă cu căpșune.

FRANC, portaltol obținut din sămânța soiurilor cultivate.

FRATE, la cerealele păioase, lăstar crescut din nodurile subterane ale tulpinii.

FREZAREA SOLULUI, mod de prelucrare a solului care asigură afânarea și amestecul lui la o adâncime de 20-25 cm cu freze de prelucrare a solului sau cu pluguri cu discuri.

FREZĂ AGRICOLĂ, echipament agricol în domeniu.

FROST-FISURĂ, crăpături longitudinale ale scoarței culturilor pomicole sub influența temperaturilor joase ale aerului.

FRUCT, (Fructus), organ al plantelor magnoliofite provenit din floare sau din părțile ei și care servește pentru formarea, protecția și răspândirea semințelor, roadele suculente comestibile ale plantelor cultivate și sălbatice. Cu studiul fructelor se ocupă carpologia.

FUMIGANȚI, pesticide folosite contra dăunătorilor și excitanților bolilor plantelor.

FUMIGATOR, echipament agricol în domeniu.

FUMIGAȚIE, procedeu tehnologic în agricultură.

FUNGICIDE, mijloace chimice și biologice de luptă cu ciupercile dăunătoare.

FURAJ, produse de origine vegetală și animală, folosite în hrana animalelor agricole și ale celor de casă.

FUZARIOZĂ, boală a plantelor, cauzată de ciupercile anamorfe de genul *Fusarium*.

G

GALBENĂ, Zgigardă, Cabasma albă, soi local de viță-de-vie, cu productivitate mare, cultivat pe scară largă în Basarabia până la apariția filoxerei.

GAMAY, grup de soiuri de viță-de-vie pentru vin, originare din Franța. În RM se cultivă Gamay freo, Gamay negru, și Gamay alb, mai ales în zonele centrale (Codri) și sudică.

GASTROENTERITĂ VIRALĂ LA PORCI, viroză extrem de contagioasă a porcilor.

GĂINĂ, (*Gallus*), gen de păsări din familia Phasianidae; Găina domestică (*Gallus domesticus*) este cea mai răspândită pasăre agricolă (peste 80% din toate păsările domestice). Provine din găină banchivă (*Gallus bankiva*).

GĂINI CORNISH, gen de găini penru carne.

GĂINI JUBILIARE KUCINSKI, specie de găini crescute pentru carne și ouă.

GĂINI ZAGORSK, rasă de găini crescute pentru carne și ouă.

GĂINILE PANȚIR, rasă crescută pentru carne și ouă.

GĂLBUIE DE POLTAVA, rasă de găini crescute pentru carne și ouă.

GĂRGĂRIȚE DE SFECLĂ, gândaci din familia Curculionidae, dăunători ai culturilor agricole.

GÂNDAC DE COLORADO, (*Leptinotarsa decemlineata*), insectă din ordinul coleopterelor, familia crysomelidelor, dăunător periculos al cartofului și culturile din familia Solanaceae. A fost adus în Europa din America de Nord. În 1960 a pătruns în RM și s-a răspândit în toate raioanele.

GÂNDAC DE ZMEURĂ, vierme de zmeură, gândac din familia Byturidae, dăunător periculos al zmeurei și murelor.

GÂNDAC GHEBOS, (*Zabrus tenebrioides*), insectă din familia carabidelor. Gândacul ghebos atacă cerealele păioase, mai ales cele de toamnă.

GÂNDAC PĂROS, (*Epicometis hirta*), insectă dăunătoare din familia scarabeidelor. Atacă florile de măr, de pere și alte plante.

GÂSCĂ DOMESTICĂ, (*Anser domesticus*), pasăre înotătoare. Majoritatea raselor de găște domestice provin de la găscă sălbatică (*Anser anser*, *Anser cinereus*), iar rasele asiatice de la găscă chineză (*Anser cygnoides*).

GÂȘTE CHINEZEȘTI, au provenit de la pasărea de apă *Anser cygnoides*, domesticită în China și Japonia.

GÂȘTE DE CRASNOE OZERO, specie de găște.

GÂȘTE DE URAL, rasa de găște Shadrin.

GÂȘTE ITALIENE, soi de găște.

GÂȘTE LINDA, rasă de găște.

GÂȘTE MARI CENUȘII, cea mai răspândită specie de găște indigene.

GÂȘTE RENANE, rasă renană de găște.

GELIVURĂ, crăpătură provocată de ger de-a lungul tulpinelor de arbori.

GENERAȚIE, totalul animalelor domestice de aceeași specie sau rasă, născut în același an.

GENETICA PLANTELOR, știința despre genele și principiile de ereditate ale plantelor; Genetică vegetală.

GENOMICĂ, în biologie, totalitatea informațiilor unui organism despre ereditatea și codul său ADN sau ARN.

GEOGRAFIA SOLURILOR, ramură a pedologiei, care studiază legăturile distribuirii geografice a solurilor pe suprafața globului pământesc.

GERMINARE, capacitatea semințelor de a forma material săditor normal într-un timp stabilit în anumite condiții de încolțire.

GESTAȚIE, perioada sarcinii la animale.

GIGANT CENUȘIU, rasă indigenă de iepuri crescuți pentru carne și pielicele.

GOGOȘAR, soi local de ardei gras.

GOLDANE, soiuri autohtone de prun, a căror proveniență nu este cunoscută. Goldane negre, soi ale cărui fructe se coc la sfârșitul lui august și au culoarea violetă închisă.

GOLDEN RETRIEVER, rasă de câini din grupul retrieverilor.

GOMOZĂ, boală a plantelor provocată de bacterii fitopatogene.

GOMPHOCERUS SIBIRICUS, insectă din familia Acrididae, dăunător periculos al fânețelor, pășunelor și semănăturilor de culturi cerealiere.

GOSPODĂRIE A ANIMALELOR DE PRĂSILĂ, întreprindere ce se ocupă de reproducerea și creșterea cirezii/turmei animalelor agricole de rasă.

GOSPODĂRIE AGRICOLĂ, entitate economică care produce producție agricolă vegetală și animală. Vezi **Fermă**.

GOSPODĂRIE DE VÂNĂTOARE, ramură a economiei, sarcina căreia constă în satisfacerea necesităților populației în producție

și servicii, în calitate de sursă servind vânătoarea; organizație sau întreprindere, care se ocupă de folosirea, protecția și reproducerea resurselor de vânătoare în terenurile respective, întărite după ele, de crearea infrastructurii vânătorești etc.

GRADE ZILNICE UTILE PENTRU CREȘTERE LA PLANTE, nivel al temperaturii aerului, de la care începe creșterea efectivă a plantelor; suma temperaturii.

GRAJD, încăpere pentru întreținerea animalelor; Staul.

GRAMINEE, (Poaceae, Poaceae), familie de plante monocotiledonate ierboase și lemnoase, anuale, bienale sau perene.

GRAPĂ, echipament agricol pentru spargerea bulgărilor și nivelarea solului, grăpat.

GRĂBIREA DEZVOLTĂRII PLANTELOR, complex de procedee agrotehnice, care permit de a obține roada dorită de culturi leguminoase, fructifere și de pomușoare, precum și înflorirea plantelor decorative.

GRĂDINĂ NATURALĂ, „Naturgarden”, stil ecologic în amenajarea teritoriului.

GRĂDINĂ, teren cultivat cu plante horticole; grădină indoneziană (Kebun).

GRÂNE, semănături de grâu, de păioase; grăunțe de cereale păioase.

GRÂU, (Triticum) gen de plante erbacee anuale din familia Poaceae, principala cultură cerealică alimentară; Grâu tare, grâu moale, grâu alac.

GREBLĂ MECANICĂ, echipament agricol pentru strângerea culturilor după secerat sau cosit.

GREUTATE ABSOLUTĂ, masa unui număr de 1 000 de semințe, exprimată în grame.

GREUTATE HECTOLITRICĂ, masa unui hectolitr de semințe, exprimată în kilograme.

GREUTATEA SPECIFICĂ A SOLULUI, raport dintre greutatea unei probe de sol uscat și volumul acesteia; greutate volumetrică a solului.

GRINDINĂ, fenomen meteorologic, care poate aduce pagube mari agriculturii.

GRIOTE, soiuri de vișin, ale căror fructe au pieliță, pulpă și sucul de culoare roșie-închisă, aproape neagră.

GRIPĂ AVIARĂ, viroză contagioasă acută la păsări, mamifere și la om.

GUNOI DE GRAJD, dejecții provenite de la animalele domestice, uneori amestecat cu paie, resturi de nutreț și substanțe; Compost.

GUNOIRE, procedeu tehnologic de îngrășare a solului cu gunoi de grajd sau compost.

GURMA CAILOR, boală infecțioasă extrem de contagioasă.

GUTUI, (*Cydonia*), gen de plante pomicele sămânțoase din familia Rosaceae. Este reprezentat prin specia *Cydonia oblonga* (*Cydonia vulgaris*), din care au provenit toate soiurile de gutui originar din Asia de Vest.

GYRINIDAE, familie de gândaci-de-apă din subgrupul Adephaga.

H

HAMURI, harnașament pentru cal, totalitate a obiectelor necesare la înhămarea, înșeuarea și conducerea calului.

HARTĂ PEDOLOGICĂ, reprezentare grafică care reflectă răspândirea, particularitățile și însușirile solurilor pe o suprafață concretă.

HAT, fâșie îngustă neprelucrată care desparte două terenuri agricole.

HĂITUIRE, mod de vânătoare colectivă, mai ales iarna.

HEDER, partea din față a combinei de cereale, care include aparatul de tăiere, despărțitoarele de lan, transportorul cu șnec.

HELIOTHIS VIRIPLACA, *Phytometra gamma L*, fluture din familia Noctuidae, dăunător polifag.

HELMINTOSPORIOZĂ, boală micotică a plantelor provocată de ciuperci parazite.

HEMEROCALLIS, gen de plante din familia Liliaceae.

HEREFORD, rasă de bovine pentru carne. Originară din Anglia.

HERNIE, boală a plantelor din familia Brassicaceae, provocată de mixomicetele *Plasmodiophora brassicae*.

HIBRID DIRECT PRODUCĂTOR, denumirea soiurilor de viță-de-vie provenite din încrucișarea unor specii nobile cu specii sălbatice.

HIBRID, plantă sau animal obținut prin metoda hibridării între doi indivizi aparținând la genuri, specii, soiuri sau rase diferite.

HIBRIDARE VEGETATIVĂ, metodă de hibridare, la animale – prin transplant, iar la plante – prin altoire.

HIBRIZI DE FRAGĂ ȘI CĂPȘUNE, hibrizi obținuți pe calea încrucișării fragăi de livadă cu căpșuna.

HIBRIZI DIN GRÂU ȘI SECARĂ, vezi **Triticale**.

HIDATIOZĂ, Echinococoză, boala hidatică.

HIDROAMELIORAȚIE, lucrări de îmbunătățiri funciare.

HIDROPONICĂ, (din hidro... li gr. ponos – muncă, lucru), cultivarea plantelor fără sol în condiții artificiale.

HOLMOGORSC, de găște, rasă indigenă.

HORTAYA, rasă indigenă de câini ogari.

HORTICULTURĂ, (din lat. hortus,-i – grădină, parc și cultură),

știință care studiază metodele de cultivare și de înmulțire a pomilor, arbuștilor fructiferi și decorativi, a plantelor legumicole și florilor. Include pomicultura, legumicultura, arhitectura peisajeră și floricultura, ramură a pomiculturii care se ocupă de creșterea culturilor fructifere perene; știința ce include studierea biologiei și ecologiei culturilor pomicole, precum și elaborarea bazelor științifice și a tehnologiilor de obținere a materialului săditor și de creștere a diferitor culturi pomicole, ramură a fitotehniei, se ocupă de creșterea, selecția și cultivarea de semințe a culturilor leguminoase; Horticultură ornamentală.

HOSTA, *Funkia*, gen de plante erbacee multianuale din familia Liliaceae.

HOUTEM JAARMARKT, târg anual de vite, care are loc pe data de 11-12 noiembrie în Sint-Lievens-Houtem.

HRANĂ, materie folosită la nutriția plantelor și animalelor; Cantitate de hrană, valoarea nutritivă a hranei.

HREAN, (*Armoracia*), gen de plante erbacee perene din familia Brassicaceae. Se cunosc 5 specii, răspândite în Eurasia. În RM crește spontan și se cultivă hreanul (*Armoracia rusticana*).

HRIȘCĂ, (*Fagopyrum*), gen de plante anuale, unele perene, din familia Polygonaceae. Importanță economică are hrișca cultivată (*Fagopyrum sagittatum*).

HULUB, vezi **Porumbel**.

HUMIFICARE, transformarea în humus a substanțelor organice din sol.

HUMUS, (lat. humus – pământ, sol), complex de compuși organici ai solului care se formează în urma transformării biochimice a resturilor vegetale și a organismelor animale.

I

IAMS, denumire generală a genurilor de plante din neamul Diosco-

rea, familia Dioscoreaceae.

IARBĂ BERMUDĂ, plantă erbacee multianuală din familia Poaceae; Colț de câine.

IARBĂ DE CASTRAVETE, Borago, gen de plante leguminoase anuale și buruiene de câmp perene din familia Boraginaceae.

IAROVIZARE, stimularea înfloririi, accelerarea trecerii plantei de la dezvoltarea vegetativă la cea generativă sub influența, într-o anumită perioadă, a temperaturilor pozitive joase.

IASOMIE, gen de plante din familia Oleaceae.

IAZ, rezervor artificial de apă amenajat pentru piscicultură și irigație.

ICERYA, (*Icerya purchasi* australian), insectă din familia Margarodidae.

ICHTHYOPHTHIRIUS MULTIFILIIS, infuzoriu parazit care poate infecta majoritatea speciilor de pești de apă dulce.

ICTER AL VIERMILOR DE MĂTASE, boală infecțioasă a viermilor de mătase, cauzată de virușii de genul Baculovirus.

ICTERUL PLANTELOR, grup de maladii cauzate de viruși sau fitoplasme.

IEPURE VIENEZ DE CULOARE ALBASTRĂ, rasă de iepuri crescuți pentru carne și pielicele.

IEPURE, (*Oryctolagus*), gen de animale din familia Leporidae, ordinul Lagomorpha. Este crescut pentru carne, blană și pere (puf); Iepure de casă, iepure de muscă.

IERBURI DE FÂNEAȚĂ, plante de nutreț.

IERNAREA ALBINELOR, perioada de iarnă în viața familiei de albine, caracterizată prin formarea clubului albinelor și starea inactivă îndelungată a acestora.

IERNAREA PEȘTELOR, perioada de iarnă în viața peștilor, care

face parte din ciclul vital anual, și care se desfășoară în condiții nefavorabile.

IMUNITATEA PLANTELOR, rezistența plantelor față de boli.

IN, (Linum), gen de plante anuale sau perene ierboase (uneori semiarbuști) din familia Linaceae. Importanță economică are inul de cultură (*Linum usitatissimum*), care este cultivat pe scară largă ca plantă textilă și uleioasă. În Moldova inul se cultivă pe suprafețe reduse.

INBREEDING, (engl.), înmulțire înrudită la plante și animale. În cultura plantelor, este folosit mai des termenul sinonim de origine germană, ințuht (inzucht); Autopolenizare; Cosangvinizare.

INCENDIU DE PĂDURE, arderea pădurii, care se răspândește stihiiic foarte repede.

INCRUSTARE, provocare regulată de răni speciale pe tulpinele copacilor în perioada vegetativă în scopul de a obține produsele acestora: oleorășină, latex, lichid pentru gume, sucuri zaharate etc.

INCUBATOR, instalație pentru clocirea artificială și nașterea puișorilor de păsări de casă.

INDUSTRIE ALIMENTARĂ, ramură a economiei.

INELARE, tăierea unui inel de scoarță (2,5 mm lățime) pe tulpina sau ramurile pomilor fructiferi ori pe coardele sau lăstarii butucului de viță-de-vie pentru a grăbi intrarea pe rod a pomilor fructiferi tineri, a spori numărul de flori legate la vița-de-vie, a forța creșterea și coacerea bobitelor, precum și a mări volumul și a îmbunătăți calitatea acestora; Incizie inelară.

INFECTARE CU DĂUNĂTORI, creșterea numărului de dăunători la un nivel inadmisibil dat fiind că poate compromite producția.

INFILTRAȚIE, proces fizic prin care apa de pe suprafața solului pătrunde în sol grație capilarelor și forței de gravitație.

INSECTICIDE, (din lat. insecta – insectă și caedere – a ucide), preparate chimice toxice, folosite pentru combaterea insectelor dă-

unătoare; Insectofungicide.

INSECTIVORE, specii de plante anuale și multianuale răpitoare.

INSOLAȚIE, expunere la soare; iradiație solară.

INSTALAȚIE DE IRIGAȚIE, echipament tehnologic pentru irigarea terenurilor agricole; Sistem de irigație.

INSTALAȚII DE INCUBARE, destinate creării de condiții naturale pentru dezvoltarea ouălelor de pește și altor hidrobionte.

INSTITUTUL AGRICOL „M.V. FRUNZE” DIN CHIȘINĂU, instituție de învățământ agricol superior din RM. Organizat în septembrie 1940 pe baza unirii Institutului Moldovenesc de Pomicultură și Legumicultură „G.I. Kotovski” cu Facultatea de Științe Agricole din Chișinău a Universității din Iași.

INTOXICAREA ANIMALELOR, boală cauzată de acțiunea asupra organismului animalier a substanțelor toxice.

INUNDAȚIE, a terenurilor, ridicare constantă a nivelului apelor subterane, cauzată de activitatea gospodărească sau cauze de ordin natural.

INVAZIE, apariția speciilor invazive de animale și de plante.

IPOLOGIE, știința despre cai.

IRIGARE ESTUARĂ, umezire de o singură dată în adâncime a solului pe timp de primăvară cu ape de vărsare locală.

IRIGARE, serie de măsuri pentru menținerea regimului de apă al solurilor, optimal pentru plante care în condiții naturale suferă de insuficiență de vlagă; unul din tipurile de bază ale irigației, metodă de irigare, când apa atinge plantele și suprafața solului în formă de picături de ploaie artificială, totalitatea de măsuri de ordin organizatoric, gospodăresc și tehnic, orientate spre îmbunătățirea radicală a terenurilor, schimbând, în așa fel, condițiile naturale nefavorabile în direcția necesară omului pentru activitatea gospodărească.

IRISH TERRIER, rasă de câini din grupul terrierilor.

IRISH WOLFHOUND, rasă de câini de vânătoare din grupul ogarilor.

ISABELLA, Fraga, Căpșunica, soi hibrid de viță-de-vie din specia *Vitis labrusca*. Adus în Europa în sec. al XIX-lea din America. Se folosește la prepararea vinurilor aromate de desert.

IZLAZ, vegetație ierboasă formată din ierburi sălbatice sau semănate; Pășune.

Î

ÎMPĂPUȘAREA CEREALELOR, viroză a plantelor din familia Rosaceae.

ÎMPERECHERE, procedeu fiziologic de împerechere a animalelor în scopul de a obține descendenți ai acestora.

ÎMPERECHERI RECIPROCE, împerecheri de indivizi a două specii de plante sau a două rase de animale, în cadrul cărora fiecare dintre părinți într-o combinație este folosit în calitate de mamă, iar în alta în calitate de tată.

ÎNCĂRCĂTOR DE BOABE, mașină de acțiune neîntreruptă pentru încărcarea boabelor în mijloace de transport, de a le amesteca, de a le încărca în depozit.

ÎNCREȚIREA FRUNZELOR, grup de boli ale plantelor de varii etiologii, unite sub același simptom, deformarea frunzelor.

ÎNCRUCIȘARE DE ABSORBȚIE, metodă de reproducere a animalelor agricole, folosită pentru îmbunătățirea cardinală a șeptelului de productivitate insuficientă cu rase de animale înalt productive.

ÎNCRUCIȘARE INDUSTRIALĂ, împerecherea a două rase de animale agricole de rudenii diferite în scopul obținerii descendenților primei generații, a căror productivitate, de regulă, depășește pe fiecare din rasele inițiale.

ÎNCRUCIȘARE INTRODUCȚIVĂ, metodă de reproducere a animalelor.

ÎNCRUCIȘARE INVERSĂ, încrucișarea hibridilor din prima generație cu una din formele părintești.

ÎNCRUCIȘARE ÎN SERIE, încrucișare reproductivă, metodă de reproducere a animalelor agricole, folosită pentru crearea unei rase noi, mai perfectă, prin încrucișarea animalelor de diferite rase.

ÎNCRUCIȘARE REPRODUCTIVĂ, metodă de reproducere a animalelor.

ÎNCRUCIȘARE TRANSFORMATOARE, la fel ca încrucișare absorbție.

ÎNCRUCIȘARE, în zootehnie, animal rezultat din încrucișarea părinților, ce aparțin diferitor rase din cadrul aceleiași specii, una din metodele de selecție în scopul obținerii urmașilor de la părinți genetic diferiți, care aparțin diverselor rase, soiuri, specii etc., ceea ce permite de a uni caracteristicile formelor părintești inițiale.

ÎNDIGUIRE, procedeu tehnologic de apărare de inundare a terenurilor agricole.

ÎNDOPARE, procedeu tehnologic de îngrășare a păsărilor prin hrănire forțată.

ÎNDULCIREA CARTOFILOR, maladie la tuberculilor de cartofi păstrați timp mai îndelungat la temperaturi scăzute.

ÎNGHEȚUL PLANTELOR, pieirea plantelor sau parte din ele de pe urma scăderii temperaturii mediului până la nivelul critic pentru specia dată.

ÎNGRĂȘAREA ANIMALELOR DOMESTICE, nutriție rațională a bovinelor, ovinelor, porcinelor, cabalinelor etc., destinate sacrificării pentru carne.

ÎNGRĂȘĂMÂNT VERDE, masă verde de culturi agricole, crescute pentru introducerea în sol, îngrășământ organic.

ÎNGRĂȘĂMÂNT, substanțe ce conțin elemente pentru alimentarea plantelor sau care într-o formă accesibilă servesc ca substanțe hrănitore ale solului.

ÎNGRĂȘĂMINTE BACTERIENE, biopreparate pregătite în baza bacteriilor de sol, care au menirea de a spori eficacitatea alimentării minerale a culturilor agricole.

ÎNGRĂȘĂMINTE COMPLEXE, substanțe minerale care conțin două sau mai multe elemente chimice necesare pentru hrana plantelor; se prepară în formă solidă sau lichidă; se divizează în complexe, mixt-complexe și mixte.

ÎNGRĂȘĂMINTE CU FOSFAȚI, substanțe minerale și organice care conțin fosfor și care sunt folosite drept sursă de alimentare a plantelor cu fosfor.

ÎNGRĂȘĂMINTE DE CUPRU, unul din tipurile de microîngrășămințe care conține în calitate de necesarul pentru plante microelementul Cu.

ÎNGRĂȘĂMINTE DE MAGNEZIU, substanțe minerale folosite pentru plante ca sursă de alimentare cu Mg.

ÎNGRĂȘĂMINTE DE MANGAN, unul din grupul de microîngrășămințe, care conține în calitate de microelement Mn.

ÎNGRĂȘĂMINTE DE POTASIU, substanțe minerale folosite în calitate de alimentare a plantelor cu K.

ÎNGRĂȘĂMINTE DE SULF, compuși ce conțin sulf și care sunt folosiți pentru îmbunătățirea alimentării plantelor cu S.

ÎNGRĂȘĂMINTE DE VAR, noțiune ce unește diferite materiale de var și care sunt aplicate în agricultură, având drept scop reducerea acidității solului, dăunătoare pentru majoritatea plantelor agricole, precum și pentru îmbogățirea solului cu calciu.

ÎNGRĂȘĂMINTE FIEROASE, unul din genurile de microîngrășămințe ce conține în calitate de microelement Fe, element indispensabil de alimentare, necesar plantelor pentru întreaga lor viață.

ÎNGRĂȘĂMINTE MINERALE, conțin elemente chimice în formă de compuși neorganici, necesari pentru creșterea și dezvoltarea plantelor.

ÎNGRĂȘĂMINTE ORGANICE, îngrășăminte care conțin elemente chimice în formă de compuși organici de origine animalică sau vegetală, necesari ca hrană pentru plante.

ÎNGROPATUL VIEI, procedeu tehnologic agricol de protejare a plantelor de îngheț.

ÎNIERBARE, procedeu tehnologic agricol prin care un teren este acoperit cu vegetație ierboasă.

ÎNMLĂȘTINIREA SOLULUI, proces de formare a solului, care conduce la umezirea din belșug a solului.

ÎNRĂDĂCINARE, procedeu tehnologic în domeniul cultivării plantelor. Înmulțire prin drajoni și lăstari ieșiți din rădăcină.

ÎNSĂMÂNȚARE ARTIFICIALĂ, în zootehnie, procedeu tehnologic de introducere a gameților masculi în organele genitale ale femelei cu ajutorul unor instrumente.

ÎNSĂMÂNȚARE, procedeu tehnologic agricol de sădire în sol a semințelor sau fructelor de plante.

ÎNSĂMÂNȚARE, procedeu tehnologic de împrăștiere în egală măsură a materialului săditor în stratul superior al solului pentru germinare, cel mai de seamă procedeu agrotehnic de creștere a multora dintre culturile agricole; Semănat.

ÎNSCRIERI PRIVIND ANIMALELE DE PRĂSILĂ, date despre animalele de prăsilă, înscrise în fișa de evidență stabilită, care conțin informații despre originea lor, creșterea și dezvoltarea, caracteristica calităților productive și reproductive, a valorii etc.

ÎNSILOZARE, procedeu tehnologic de pregătire și de conservare a nutrețurilor.

ÎNTINERIREA POMILOR, procedeu tehnologic agricol de tăiere a plantelor.

ÎNȚEȚINEREA ANIMALELOR AGRICOLE, complex de măsuri de îngrijire a animalelor, care include amplasarea, alimentarea, crearea condițiilor zooigienice optime, respectarea ordinei de zi.

ÎNȚELENIRE, procedeu tehnologic agricol de înierbare naturală sau artificială.

ÎNVECHIREA VINULUI, proces tehnologic industrial de maturizare a vinului.

J

JAGDTERRIER GERMAN, (terrier de vânătoare german), rasă de câini din grupul terrierilor.

JERSEY, bovine folosite pentru lapte.

JERSEY, rasă de vite cornute mari pentru lapte. Creată în Anglia în sec. al XIX-lea. În RM au fost importate (1950-1964) vite de rasa Jersey pentru a fi încrucișate cu alte rase de lapte, în vederea măririi conținutului de grăsime în lapte.

JONATHAN, soi de măr de origine americană. În RM ocupă 10% din suprafața plantațiilor de măr.

JUVELNIC, vas pentru păstrarea peștelui viu în apă.

K

KEDIRI, specii de plante din familia Apocynaceae.

KELPIE, rasă de câini din grupa câinilor de pază.

KERRI BLUE TERRIER, rasă de câini din grupa terrierilor.

KINKAN, *Citrus fortunella*, specie de plante din familia Rutaceae, cultură decorativă și fruct comestibil; Kumquat.

KIȘ-MIȘ, soi de viță-de-vie pentru obținerea stafidelor.

KITAIKA, specie de măr (pom fructifer).

KIWI, denumirea fructelor comestibile ale plantei genul Actinidia.

KLYASTEROSPORIÓZ, boală a culturilor fructifere sâmburoase.

KORAT, rasă de pisici cu părul scurt.

KURZHAAR, Brac german, rasă universală de câini de vânătoare.

L

LABRADOR RETRIEVER, rasă de câini din grupul retrieverilor.

LACTAȚIE, proces de formare și de secreție a laptelui; Lactat, lactoză.

LACTOMETRU, dispozitiv de măsurare în domeniu.

LAGENARIA, specie de plantă; Tărtăcuță.

LAIKA, denumire tradițională în Rusia a câinilor de vânătoare, de tracțiune, de pază și de păstorie, răspândită încă din timpurile vechi la popoarele ce locuiesc în regiunile nordice ale Europei, Asiei, Americii de Nord și Groenlanda; patru rase de câini de vânătoare indigene, crescute la jumătatea secolului al XX-lea: laika europeană rusă, laika din Siberia de Vest, laika din Siberia de Est și laika kareliană-finlandeză.

LAKELAND TERRIER, rasă de câini din grupul terrierilor.

LALEA, gen de plante perene din familia Liliaceae.

LALLEMANTIA, gen de plante din familia Lamiaceae.

LANDRAS, rasă de porci crescuți pentru bacon.

LANDSEER, (tip continental european), rasă de câini din grupul moloșilor de munte.

LANȚ ALIMENTAR, totalitatea procedeelelor tehnologice de procesare a materiei prime agricole pentru obținerea produselor alimentare.

LAPTE COVĂSIT, produse lactate acrișoare.

LAPTE, secreția fiziologică normală a produsului glandelor ma-

mare ale mamiferelor femele.

LAPȚI, produsele sexuale masculine la pești.

LARINGOTRAHEITĂ INFECȚIOASĂ A PĂSĂRILOR, viroză contagioasă a găinilor, curcanilor și a fazanilor.

LATHYRUS, gen de plante erbacee anuale și multianuale, rădăcinoase și cu tuberculi, din familia boboaselor.

LATIR, (*Lathyrus*), plantă de gen Fabaceae.

LAVATERA, hatima, specie de plantă *Lavatera thuringiaca*.

LĂMÂI, (*Citrus limon*), arbore fructifer subtropical veșnic verde din genul *Citrus*, familia Rutaceae. Se cultivă în Europa de Sud, Africa, Australia, Asia, SUA, India, China ș.a.

LĂPTIȘORUL DE MATCĂ, secretarea glandelor maxilare și faringiene ale albinelor lucrătoare tinere.

LĂSTARI DE APĂ, se formează din muguri „adormiți”, situați pe partea bătrână a unei ramure perene sau pe tulpina arborelui, arbustului.

LÂNĂ, materie primă pentru industrie.

LECITINĂ, substanță organică bogată în fosfor.

LEGEA MAXIMULUI, MINIMULUI, OPTIMULUI, principii de acțiune a factorilor de nutriție a plantelor.

LEGHORN, rasă de găini pentru ouă. Obținută în sec. al XIX-lea în SUA prin ameliorarea găinilor mediteraneene, inclusiv a celor italiene. În RM, se cresc linii specializate de găini de rasa Leghorn, aduse din SUA, Canada și din unele țări europene.

LEGUME, componentele succulente a erbaceelor, uneori a plantelor de tipul arbuștilor, care sunt folosite de om în alimentație.

LEGUMICULTURĂ, ramură a agriculturii.

LEONBERGER, rasă de câini din grupul moloșilor.

LEPTOSPIROZĂ, maladie infecțioasă specifică, provocată de microbi din genul *Leptospira*.

LEUȘTEAN, (*Levisticum officinale*), plantă legumicolă, erbacee, perenă din familia umbeliferelor, conține trei specii. Frunzele se folosesc, de obicei, în culinarie ca substanță de aromatizare, iar rădăcinile în medicina populară ca diuretic, expectorant ș.a.

LEVĂNȚICĂ, (*Lavandula*), gen de plante din familia Lamiaceae. Sunt cunoscute cca 30 de specii (arbuști, semiarbuști). În cultură este răspândită, mai ales, specia *Lavandula officinalis*.

LÉVÊQUE DE VILMORIN, familie de selecționari francezi.

LEVRETĂ, rasă veche de câini din grupul ogarilor.

LHASA APSO, rasă veche de câini.

LIATRIS, gen de plante din familia Compositae.

LIDIA, Fraga, Căpșuna, soi hibrid de viță-de-vie din specia *Vitis labrusca*. Se cultivă pe întreg teritoriul RM. Strugurii se consumă proaspeți sau sunt folosiți la prepararea vinurilor aromate de desert.

LIGULARIA, specie de plante din familia Asteraceae.

LIGULIDOZE, boli invazive ale peștilor de apă dulce, îndeosebi a crapilor, cauzate de viermii panglicari.

LIME, Lămâie verde, denumire colectivă a unui șir de fructe de genul *Citrus*.

LINCOLN, de oi, rasă cu părul lung crescută pentru carne și lână.

LINGVATULIDOZE, boli parazitare ale animalelor și omului, cauzate de maturitatea sexuală sau stadiul larvar al pentastomida.

LINIE CONSANGVINIZATĂ, metodă de creare a hibrizilor de porumb.

LINTE, (*Lens*), gen de plante anuale erbacee, ierboase din familia leguminoaselor. Se cunosc 5 specii (după unii savanți, 6). Lintea se cultivă în multe țări din Europa, Asia, Africa, America Latină, inclusiv RM.

LIPPIA CITRIODORA, *Aloysia citrodora*, plantă din familia Verbenaceae.

LISTERIOZĂ, boală infecțioasă acută din grupul Zoonosis, a omului și a animalelor, cauzată de listerii, bacterii în formă de tijă Gram (+).

LIVADĂ, teritoriu agricol plantat cu pomi fructiferi.

LOCA EUROPEANĂ A ALBINELOR, boală infecțioasă a puiețului de albine, îndeosebi la plodire deschisă.

LOT, parcelă de teren.

LUCERNĂ, (*Medicago*), gen de plante din familia leguminoaselor. Se cunosc cca 50 de specii, răspândite în Europa, Asia și America. În agricultură au o importanță mai mare 2 specii de lucernă perenă: lucerna comună (*Medicago sativa*) și lucerna galbenă (*Medicago falcata*). Se cultivă ca plantă furajeră (masă verde, fân, fânaș, siloz, făină de iarbă).

LUCRĂRI TEHNICE DE CÂMP, set de măsuri orientate spre valorificarea terenurilor în scopul folosirii lor în agricultură, precum și pentru ameliorarea celor aflate deja în circuitul agrar.

LUFA, gen de plante din familia Cucurbitaceae.

LUPIN, (*Lupinus*), gen de plante, de obicei erbacee, anuale și perene din familia leguminoaselor. Lupinul se cultivă ca îngrășământ verde, plantă furajeră, iar unele specii, ca plante decorative.

LUPOAIE, plantă parazită (*Orobanche*), trăiește pe rădăcinile de floarea-soarelui, tutun, cânepă.

LYMANTRIA DISPAR, fluture din familia Lymantriidae, dăunător al speciilor de pomicele și de pădure.

M

MAC, gen de plante din familia Papaveraceae.

MACROSPORIOZE, denumire învechită a alternariozelor.

MAGHIRAN, (*Origanum majorana*, *Majorana hortensis*), plantă

erbacee perenă (în cultură, bienală și anuală) sau semiarbust din familia Lamiaceae. Se cultivă în Europa de Sud, Europa Centrală, Asia, Africa, SUA ș.a. Din frunze și flori de maghiran se extrage ulei eteric. Frunzele și lăstarii se folosesc în calitate de condiment; Maioran.

MAGYAR VIZSLA, rasă de câini de vânătoare.

MAHALEB, vișin-turcesc, (*Cerasus mahaleb*), specie de arbore sau arbust din familia Rosaceae. Crește spontan în Asia Anterioară, Europa de Sud. Mahaleb este un bun portaltoi pentru vișin (în RM este raionat) și pentru cireș.

MAHORCĂ, tutun-turcesc, (*Nicotiana rustica*), plantă anuală erbacee din familia Solanaceae. Originară din America. Din mahorcă se fabrică tutun de fumat, acizii nicotinic și citric, preparate nicotinique (nicodust, nicotin-sulfat ș. a.).

MAINE COON, pisică maine de tipul enot, rasă de pisici cu părul semilung.

MAIZE, plantă agricolă cerealieră; Porumb, popușoi.

MALACOSOMA NEUSTRIA, specie de fluture din familia Lasiocampidae.

MALADIE MUSCULARĂ ALBĂ, maladie la animalele agricole tinere.

MALBEC, soi timpuriu de viță-de-vie pentru vin, originar din sud-vestul Franței. Vinul de Malbec se folosește, în temeii, ca material de cupajare.

MALINOIS, cea mai răspândită rasă de câine ciobănesc belgian.

MALOFAGOZE, bolile de păsări și mamifere, cauzate de insectele parazitare din grupul Mallophaga; au o largă răspândire.

MALVASIA ROZĂ, Malvasia roșie, soi semitimpuriu de viță-de-vie pentru vin. Originar din Italia. În RM raionat din 1964. Din malvasia roșie se prepară vinuri albe de masă și de desert.

MANA RĂSĂRITEI, boală a răsăritei provocată de ciuperca *Plasmopara halstedii*.

MANA TUTUNULUI, (Peronosporoza tutunului), boală a tutunului provocată de ciuperca *Peronospora bacina*.

MANA VIȚEI-DE-VIE, boală a viței-de-vie provocată de ciuperca *Plasmopara viticola*. Atacă organele verzi. A pătruns în Europa din America în 1878; în Basarabia, în 1884.

MANAGEMENTUL PAJIȘTII, ramură a fitotehnicii ce include un complet de măsuri organizaționale și agrotehnice orientate spre îmbunătățirea terenurilor furajere naturale, dar și crearea celor artificiale; știința care elaborează bazele teoretice și metodice, precum și tehnologiile de creare, ameliorare și folosire rațională a terenurilor furajere.

MANAGEMENTUL PĂDURII, sistem de măsuri ale statului, orientate spre asigurarea folosirii raționale, sporirea productivității, reproducerea, protecția pădurilor, cât și de creștere a culturii gospodăriei silvice.

MANCHESTER TERRIER, rasă de câini din grupul terrierilor.

MANDARIN, (*Citrus reticulata*), denumire a unor specii de pomi fructiferi subtropicali din genul *Citrus*, familia Rutaceae.

MANGO, gen de plante veșnic verzi din familia Anacardiaceae.

MANGOLD, specie de sfeclă *Beta vulgaris*.

MANIOC, (Manihot), gen de plante monoice din familia Euphorbiaceae. Se cunosc peste 130 specii, răspândite în America tropicală. Specii de cultură prețioase: Manioc de tapiocă (*Manihot esculenta*), cultivat pentru făină alimentară, numită tapiocă, *Manihot glaziovii*, care conține cauciuc ș.a.

MARCAJUL ANIMALELOR, se aplică în biologie pentru identificarea animalelor.

MARCAREA ANIMALELOR, (înfierare, dăngăluire), unul din

modurile de marcare a animalelor (cailor, vitelor mari cornute) cu o cifră sau cu un semn convențional.

MARCATOR, echipament agricol în domeniu pentru marcarea locului de plantare sau de semănare a culturilor.

MARCOTAJ, procedeu tehnologic de înmulțire a plantelor în horticultură.

MAREMMA, rasă de câini italiană veche din grupul de câini ciobănești.

MARICULTURĂ, ramură a acvaculturii.

MASCUR, porc mascul castrat.

MASTIF NAPOLETAN, rasă de câini din grupul *Canis epiroticus*.

MASTIF, rasă de câini din grupul *Canis epiroticus*.

MAȘINĂ AGRICOLĂ, dispozitiv, echipament, instalație folosite pentru mecanizarea lucrărilor în agricultură.

MAȘINĂ DE PRĂFUIT, echipament agricol în domeniu pentru împrăștierea insecticidelor și fungicidelor sub formă de pulbere.

MAȘINĂ DE RECOLTARE A VREJURILOR, echipament agricol de tăiat vrejul rădăcinoaselor și încărcarea lui în mijlocul de transport ce se mișcă în paralel sau dispersarea lui pe teren.

MAȘINĂ PENTRU CURĂȚIREA BOABELOR, echipament agricol pentru curățirea și sortarea boabelor după diferiți indici.

MAȘINI DE APROVIZIONARE A FURAJULUI, instalații de recoltare a culturilor furajere și de preparare a nutrețurilor grosiere și suculente, care asigură recoltarea deplină, cu conservarea calităților hrănitoare și gustative.

MAȘINI DE PREPARARE A FURAJULUI, instalații de pregătire a nutrețurilor pentru hrănirea animalelor.

MAȘINI DE RECOLTARE A LEGUMELOR, echipament agricol de recoltare a legumelor pe teren deschis, cât și pe cel protejat.

MATCA ALBINELOR, unica femelă în familia de albine, care dispune de organe genitale bine dezvoltate.

MATERIAL DE SEMĂNAT, semințe folosite pentru însămânțare; Material semincier.

MATERIAL SĂDITOR, plante tinere, precum și arpagica, tuberculi diferitor culturi utile de semănat.

MATIOLĂ, gen de plante din familia Cruciferae, plantă decorativă.

MATURAȚIE, procesul de transformare artificială a fructelor, legumelor precoapte până la stadiul de consum.

MATURITATEA PĂDURII, starea plantațiilor și a arborilor când aceștia devin utili pentru folosință.

MAU EGIPTEAN, rasă de pisici cu părul scurt.

MAZĂRE AROMITOARE, specie de plante erbacee anuale genul *Lathyrus* din familia Fabaceae, plantă decorativă cățărătoare.

MAZĂRE, plantă legumicolă; Mazăre de câmp, mazăre de vacă, *Vigna unguiculata*.

MĂCRIȘ, ștevie (*Rumex*), gen de plante perene, uneori anuale, erbacee sau semiarbuști din familia Polygonaceae. Se cunosc următoarele specii, inclusiv 12 specii în RM: măcriș comun, măcriș bun sau măcriș mare (*Rumex acetosa*) și ștevia-de-grădină sau ștevia-bună (*Rumex patientia*) se cultivă pentru frunzele comestibile.

MĂGAR SĂLBATIC, mamifer din familia Equidae.

MĂGAR, (*Equus asinus*), animal imparicopitat erbivor din familia Equidae. Rasele de măgar se împart în trei grupe: măgari locali de talie mică (înălțimea la greabăn 80, 110 cm), răspândiți în Africa și Asia, măgari locali de talie mare (115, 135 cm), care se întâlnesc în Africa de Nord și Asia, măgari de rase ameliorate (135, 160 cm); Asin.

MĂLIN, (*Padus*), gen de plante lemnoase (arbori sau arbuști) din familia Rosaceae. Se cunosc cca 20 de specii, răspândite în Europa,

Asia, America de Nord. În RM crește spontan *Padus racemosa*.

MĂR DOMNESC, vechi soi românesc de măr de iarnă. Este răspândit în toate r-nele RM, mai ales în zona Codrilor, unde se întâlnesc pomi de și mai mulți ani.

MĂR, (*Malus*), gen de specii sămânțoase fructifere din familia Rosaceae. Se cunosc 36 de specii, răspândite în emisfera nordică. În RM se întâlnesc 3 specii sălbatice de măr și cca de 90 soiuri.

MĂRAR, (*Anethum*), gen de plante anuale, mai rar bienale, din familia Umbelliferae. Se cunosc 3 specii, răspândite în regiuni situate la est de Marea Mediterană. În RM se cultivă mărar mirositor (*Anethum graveolens*).

MĂRGĂRITĂ, gen de plante din familia Compositae.

MĂSLIN, (*Olea*), gen de plante din familia oleaceelor. Se cunosc cca 60 specii, răspândite în regiuni tropicale și subtropicale. Importanță ecologică are măslinul european (*Olea europaea*). Cultura măslinului este larg dezvoltată în Italia, Spania, sudul Franței.

MĂTURĂ, (*Kochia scoparia*), plantă erbacee, din care se confecționează mături de curte.

MĂTURILE VRĂJITOARELOR, boli ale plantelor, în care pe unele părți ale lor se formează un număr mare de muguri subțiri, mici, de regulă, sterpi, cu frunze nedezvoltate.

MĂZĂRICHE, (*Vicia*), gen de plante anuale, bienale și perene din familia leguminoaselor. Se cunosc speciile răspândite în emisfera de Nord; în RM se întâlnesc 18 specii. Se cultivă pentru masă verde, siloz, fân, fână și boabe.

MÂNCĂRIME, boală parazitară la mamifere și păsări, cauzată de muște ce sug sânge din genul *Melophagus*.

MÂNCĂTORI DE FĂINĂ, grup de gândaci din familia Cucujidae, dăunători ai cerealelor, produselor din cereale și altor rezerve alimentare.

MECHINTOȘ, soi de măr de toamnă raionat în RM (1973). Originar din Canada. Este recomandat pentru plantare în partea de nord a RM.

MEDICINA VETERINARĂ, (din lat. veterinarius – persoană care îngrijește și lecuiește vite), sistem de științe care studiază structura organismului animal, cauzele apariției și dezvoltării bolilor la animale, metodele de diagnostic, de prevenire și de tratament; Veterinarie.

MEI DE OREZ, iarbă de orez, buruiiană anuală din familia Poaceae.

MEI, (*Panicum*), gen de plante erbacee din familia Poaceae. Se cunosc specii, răspândite în tropice și subtropice, dintre care una în RM, se cultivă pe suprafețe mici; Mălai.

MEKONG BOBTAIL, rasă de pisici cu părul și coada scurte.

MELASĂ, lichid siropos de culoare brună întunecată, cu gust dulce, amar-sărat și cu miros specific.

MELBA, soi de măr originar din Canada, raionat în RM.

MELEOZĂ, boală a albinelor melifere, a bondarilor și a albinelor-tăietoare de frunze, cauzată de parazitarea larvelor de gândaci genul *Meloe*.

MELOPHAGUS OVINUS, muscă brună, păroasă, parazit al oilor.

MENTĂ, gen de plante din familia Lamiaceae.

MENTĂ, izmă, mintă (*Mentha*), gen de plante erbacee perene aromatice din familia Lamiaceae. În RM se întâlnesc 5 specii. Esența din frunze se folosește ca mijloc curativ, frunzele uscate, în calitate de condiment.

MERIN, vezi **Cal domestic**.

MERINOASE, rase de oi cu lână fină uniformă de culoare albă, uneori cu nuanță gălbuie.

MERINOS SOVIETICĂ, rasă de oi cu lână fină crescută pentru lână.

MEROMIZA, meromiza de pâine, insectă din familia Chloropidae.

METASTRONGYLOSIS, helmintiaze ale porcilor de casă și celor sălbatici, cauzate de nematozi genul *Metastrongylus*.

METIS, în zootehnie, animale provenite sexual din doi indivizi de rase diferite; Corcitură.

METODA VEGETATIVĂ, procedeu tehnologic de laborator în cercetarea plantelor, de creștere a lor în vase speciale în scopul studierii legităților de hrană, creștere și dezvoltare ale plantelor.

METODĂ BIOLOGICĂ PENTRU PROTECȚIA PLANTELOR, procedee tehnologice bazate pe utilizarea organismelor vii pentru a acționa asupra dăunătorilor plantelor, a excitanților bolilor acestora și a buruienilor.

MIAZE, boli ale omului și animalelor, cauzate de parazitarea larvelor de muște.

MICOBACTERII, bacterii în formă de bastonașe sau de cocobacili.

MICOBACTERIOZĂ, boală infecțioasă a peștilor.

MICOTOXICOZE ALE ANIMALELOR, boli cauzate de micotoxine.

MICOZELE PLANTELOR AGRICOLE, boli provocate de ciuperci fitopatogene din clasele ficomicetelor (agenți patogeni ai herniei verzi, cancerului cartofului, manei viței-de-vie ș. a.); Micoză.

MICROÎNGRĂȘĂMINTE, îngrășăminte minerale, destinate asigurării plantelor cu anumite microelemente.

MIERE, de albine, substanță dulce siropoasă, produsă de albine, mai cu seamă din nectarul plantelor melifere și folosită de ele ca hrană.

MIGDAL, (*Amygdalus*), gen de plante arborescente sau arbuști din familia Rosaceae. Cuprinde cca 40 specii, răspândite în Asia Mijlocie, Asia de Sud, în S-V Americii de Nord și Europa de Sud. În RM se întâlnește migdalul pitic (*Amygdalus nana*).

MIGDALĂ DE PĂMÂNT, fruct comestibil, plantă erbacee din familia Cyperaceae.

MIJLOACE CHIMICE DE OCROTIRE A PLANTELOR, substanțe speciale folosite în domeniul agriculturii.

MINORCĂ, rasă de găini ouătoare.

MIRIȘTE, teren pe care au rămas, după recoltare, părțile inferioare ale tulpinilor plantelor cultivate pe acest teren.

MITTELSCHNAUZER, vezi **Schnauzer**.

MIXBORDER, răsadniță în formă alungită incorectă.

MIXOMATOZĂ, viroză extrem de contagioasă, cu consecințe grave, a mamiferelor din familia iepurilor.

MOARĂ, echipament industrial în domeniul fabricării făinii și crupelor; Industria morăritului.

MOHOR, (Setaria), gen de plante erbacee anuale sau perene din familia Poaceae. În RM mohor-mășcat sau mohor-rotund (Setaria glauca), mohor-mărunt sau mohor-verde (Setaria viridis) și mohor-verticilat (Setaria verticillata) cresc ca buruieni prin semănături, vii, livezi ș.a.

MOLIA MĂRULUI, fluture din familia Tortricidae, dăunător periculos al pomului de mere și alți pomi fructiferi.

MOLIE DE PORUMB, (Ostrinia nubilalis), fluture din familia Crambidae, insectă dăunătoare.

MOLIE DE TULPINĂ, fluturi de rudenie apropiată din familia Pyralidae.

MOLIE, denumire dată mai multor specii de fluturi mici (Microfrenata), care fac parte dintr-un șir de familii din suprafamilia Tineoidea.

MOLOȘI, grup de rase de câini evidențiat convențional, care se aseamănă după exterior și constituție.

MOLOTRU, (*Trigonella*), sulfină, gen de plante leguminoase. Se cunosc cca 120 specii, răspândite în Europa, Asia, mai puține în Africa de Sud și Australia. În RM crește schinduful (*Trigonella foenum-graecum*), sulcina-albastră (*Trigonella coerulea*), molotru-târător (*Trigonella procumbens*) și molotru-pitic (*Trigonella monspeliaca*), toate plante furajere, melifere, bogate în cumarină.

MOLUSCOCIDE, mijloace chimice de luptă cu moluștele dăunătoare.

MONARDA, gen de plante din familia Labiatae.

MONIEZIOSIS, cestodoză a rumegătoarelor, cauzată de helmintiaze panglicare din genul *Moniezia*.

MONILIOZĂ, boală candidoză a pomilor fructiferi.

MONOCULTURĂ, (din mono... și lat. cultura – cultivare), cultivarea unei singure plante agricole pe același teren mai mulți ani la rând, fără a respecta rotația culturilor.

MONSTERA, gen de plante din familia Araceae.

MONTĂ, împreunare a două animale de sex opus în vederea reproducerii.

MOPS, rasă de câini.

MORCOV, (*Daucus*), gen de plante erbacee, bienale, mai rar anuale sau perene din familia umbeliferelor. În RM crește ca buruiană morcov-sălbatic (*Daucus carota*). Morcovul de cultură (*Daucus carota* ssp. *sativus*) se cultivă pe toate continentele ca plantă legumicolă și furajeră.

MORFOLOGIA SOLURILOR, compartiment al pedologiei; totalitatea semnelor morfologice exterioare ale solului, observate în condiții de câmp.

MORVĂ, răpciugă, boală infecțioasă provocată de *Burkholderia mallei*, frecventă la monocopitate (cal, măgar, catâr), întâlnită uneori și la cămilă, la animale din familia felidelor ș.a. Se transmite și la om.

MOTOFREZĂ, mașină agricolă echipată cu motor și disc cu cuțite de prelucrat solul.

MOZAICUL PLANTELOR, denumire dată unei grupe de boli virotice.

MRANIȚĂ, îngrășământ agricol organic.

MUCEGAI PUFOS, grup de maladii ale plantelor, cauzate de ciuperci din familia Peronosporales.

MULSOARE, procesul de extragere a laptelui din ugerul femelelor de genul vaci, capre, oi, cai, cămile și alte animale domestice.

MUMIFICAREA FRUCTELOR, grup de boli de ciupercă ale plantelor.

MUR, rug, (*Eubatus*), subgen de plante din genul *Rubus*, familia Rosaceae. Se cunosc specii răspândite în America de Nord și Eurasia.

MUSCA DE MORCOV, insectă din familia Psilidae.

MUSCARDINĂ, boală infecțioasă a viermilor de mătase.

MUSCARI, ceapă-de-năpârcă, zambilă murină, gen de plante din familia Liliaceae.

MUSCAT ALB, Muscat Lunel, Muscat Frontignan, Tămâioasă, soi de viță-de-vie pentru vin, raionat în RM. Se folosește la producerea vinurilor de desert, de masă, spumante și a sucurilor de calitate superioară.

MUSCAT HAMBURG, Tămâioasă neagră, soi de viță-de-vie cu struguri pentru masă, de calitate superioară, raionat în RM. Strugurii se consumă în stare proaspătă.

MUSCAT OTTONEL, soi de viță-de-vie pentru vin, raionat în RM. Din struguri se obțin vinuri de desert și de masă de calitate superioară.

MUSCĂ SUEDEZĂ, muscă neagră a cerealelor, (*Oscinella*, sin. *Oscinosoma*), denumire dată unor specii de insecte dăunătoare din

familia cloropidelor, ordinul dipterelor. În RM se întâlnesc două specii: musca suedeză a ovăzului (*Oscinella frit*) și musca suedeză a orzului (*Oscinella pusilla*).

MUSCĂ-DE-HESSA, (*Mayetiola destructor*), insectă dipteră dăunătoare din familia cecidomiidelor. În RM atacă, în deosebi, grâul de toamnă.

MUSCULIȚE, (*Simuliidae*), familie de insecte din ordinul dipterelor. În RM cea mai cunoscută este musca columbacă (*Simulium columbaczese*).

MUSTOASA, frâncușa, soi local de viță-de-vie pentru vin. Se folosește pentru prepararea vinurilor albe de masă și a vinurilor brute pentru cupajare.

MUSTOMETRU, dispozitiv de măsurare pentru determinarea densității și a procentului de zahăr din must.

MUȘMULĂ, gen de plante din familia Rosaceae.

MUȘTAR, plante erbacee anuale uleioase din genurile *Sinapis* și *Brassica*, familia cruciferelor. Răspândite în Europa, Africa de Nord, Asia. În cultură sunt cunoscute 4 specii. În RM se întâlnește ca buruiiană muștarul-de-câmp (*Sinapis arvensis*).

MUȘTE DE VARZĂ, două genuri de insecte din familia *Anthomyiidae*: de primăvară și de vară, dăunătoare periculoase ale varzei, napului și altor plante din familia cruciferelor.

MUȘUROIRE, procedeu agrotehnic; îngrămădirea solului afânat în jurul părții inferioare a tulpinii plantelor.

MUTAGENEZĂ, proces spontan sau artificial prin care informațiile genetice ale unui organism sunt modificate prin mutații.

MYIOPARDALIS PARDALINA, insectă din familia *Tephritidae*, dăunător periculos pentru pepenele galben și pepenele roșu.

N

NALBĂ, malva, colăcel, gen de plante din familia Malvaceae.

NANISM, oprire sau frânare a creșterii plantelor.

NAP, pară-de-pământ, topinambur, *Helianthus tuberosus*, tip de plante erbacee perene de genul Helianthus; vezi **Topinambur**.

NAP, plantă erbacee bianuală din familia cruciferelor.

NAPOLEON ROZ, soi de cireș. Originar din Europa Apuseană. Este larg răspândit în RM.

NAPOMYZA GYMNOSTOMA, *Delia antiqua*, insectă din familia diptera Anthomyiidae.

NARCIS, gen de plante din familia Amaryllidaceae.

NĂLBAR, fluture-alb, (*Aporia crataegi*), fluture din familia Pieridae. Primăvara omizile hibernante se hrănesc cu butoni florali, frunze.

NĂUT, (*Cicer arietinum*), plantă erbacee anuală din familia leguminoaselor. Năutul se cultivă în țările cu climă aridă din Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu, în India, Italia, Bulgaria, România, RM ș.a.

NECROBACTERIOSIS, boală infecțioasă a animalelor de casă și a celor sălbatice, caracterizată de necroza diferitor țesuturi.

NEGRU DE CĂUȘENI, soi de viță-de-vie local. Denumirea provine de la satul Căușeni. Este folosit la prepararea vinurilor roșii de masă cupajate.

NEMATOCIDE, mijloace chimice de luptă cu nematozii.

NEMATOZI, viermi cilindrici, (Nematoda), clasă de viermi din încrengătura nematelmintilor. Se cunosc peste 8000 specii. Dintre nematozii care parazitează pe plante (fitonematode) sunt mai cunoscute și periculoase: nematozii sfeclei (*Heterodera schachtii*),

nematozii tulpinii (*Ditylenchus dipsaci*), nematozii tuberculilor de cartofi (*Ditylenchus destructor*) ș.a.

NEUROLIMFOMATOZĂ A PĂSĂRILOR, boala Marek, viroză a păsărilor, cu precădere a găinilor, extrem de contagioasă.

NEW HAMPSHIRE, rasă de găini producătoare de ouă și carne. A fost obținută în SUA. În RM găinile de rasa New Hampshire sunt crescute în r-nele Comrat, Leova, Fălești, Râșcani ș.a.

NEWFOUNDLAND, rasă de câini din grupul moloșilor.

NIGROSPORA, boală a porumbului, sorgului, orezului, bumbacului, cauzată de diferite specii de ciuperci genul *Nigrospora*.

NITRAGIN, preparat de îngrășare pentru plantele boboase, în care se introduc anumite bacterii ce obțin azotul din aer.

NITRAT DE AMONIU, îngrășământ mineral ce conține fosfor; Nitrofosca.

NOA, Fragă albă, hibrid de viță-de-vie din specia *Vitis labrusca*. Se cultivă pe întreg teritoriul RM. Din noa se prepară vinul alb de desert „Fraga”.

NOCARDIOSIS, boală infecțioasă gravă (mai puțin gravă) sau cronică, comună omului și animalelor, cauzată de bacteriile anaerobe ale solului din grupul *Actinomycetales*, care sunt atribuite genului *Nocardia*.

NOMENCLATURĂ BOTANICĂ, reguli internaționale de clasificare a plantelor.

NORMĂ DE HRANĂ, necesarul de substanțe nutritive ale unui animal timp de 24 de ore.

NORMĂ DE IRIGARE, volumul de apă necesar pentru irigarea unui hectar de teren cultivat cu o plantă concretă.

NORMĂ DE ÎNSĂMÂNȚARE, numărul optimal de semințe destinate încorporării în sol pe o unitate de suprafață.

NORMĂ DE UDARE, volumul de apă dată solului în cursul unei udări.

NORMĂ, indicator optim al unui procedeu tehnologic.

NOSEMOZĂ, boală parazitară a albinelor cu înfrângerea epiteliului mezenterului, cauzată de microsporidele simple din subclasa *Nosema apis* și/sau *Nosema ceranae* care se dezvoltă intracelular.

NOTOEDROSIS, boală parazitară cronică a diferitor rase de mamifere, cauzată de căpușele genul Notoedres și care e însoțită de scărpinatul pielii și dermatite.

NUC, (Juglans), gen de plante arborescente din familia Juglandaceae. Majoritatea soiurilor și formelor de cultură aparțin nucului comun. Se cultivă în Turcia, România, RM, Italia, Franța, SUA ș.a.

NUCĂ DE MANCIURIA, plantă din genul nucilor.

NUCLEUS, în apicultură, o mică familie de albine destinată păstrării temporare a matcăi reproductive sau încrucișării unei mătci tinere.

NUTREȚ COMBINAT, amestec omogen de produse de origine vegetală și animală, special preparat pentru hrănirea anumitor rase de animale; Nutreț, furaj.

NUTREȚ CONSERVAT, nutreț succulent preparat din masă verde de plante fără accesul aerului.

NUTRIȚIA ANIMALELOR AGRICOLE, proces de administrare a hranei în regim optimal la animale.

NUTTALLIOSIS, boală protozoară a neparacopitatelor, cauzată de paraziți din familia Babesidae, localizați în eritrocite.

O

OAIE, (*Ovis aries*), animal de casă rumegător paricopitat din genul *Ovis*, din familia Bovidae.

OBOSEALA SOLULUI, epuizarea solului înrăutățirea însușirilor fizice, chimice și biologice ale solului în urma cultivării repetate a aceleași plante agricole pe una și aceeași solă mai mulți ani de-a

rândul, reducerea roadei culturii agricole în cazul cultivării sale constante, pe unul și același câmp, fără a fi respectată rotația semănturilor.

OCHI, complex de muguri formați la lăstarii de viță-de-vie.

OCHIUL BOULUI, soi tardiv de viță-de-vie cu struguri pentru masă. Original din Georgia. În RM este puțin răspândit.

OCICAT, rasă de pisici cu părul scurt.

OCOL, loc de odihnă pentru vite la pășunat; Zăvează.

OENOLOGIE, domeniu de știință interdisciplinară despre vinificație și produsele derivate din vin.

OENOTHERA, ciuboșica-cucului, specie de plante rădăcinoase anuale, bianuale și multianuale din familia Onagraceae.

OGAR DIN RUSIA DE SUD, rasă indigenă de ogari.

OGARI, grup de rase de câini de vânătoare, destinați vânătoarei fără arme de foc.

OGOR NEGRU DE TOAMNĂ, câmp arat din toamnă pentru a semăna culturi de primăvară.

OGOR NEGRU, câmp de rotație a culturilor, liber de lucrări agricole pe parcursul întregii perioade de vegetație sau doar a unei părți a ei și care este menținut în stare curată, fără burueni

OGOR, teren arat și pregătit pentru semănat.

OIDIUM, boală a plantelor, cauzată de ciupercile parazite Oidium; roua făinoasă a viței-de-vie, boală a viței-de-vie, cauzată de ciupercile parazitare *Uncinula necator*.

OIERIT, ramură a zootehniei, care se ocupă de creșterea oilor; compartiment al zootehniei particulare.

OLIGOELEMENTE, set de microelemente chimice esențiale pentru funcționarea organismelor vii și ale plantelor.

OMG, (Organisme Modificate Genetic), organisme modificate prin metodele ingineriei genetice.

OMIDA PĂROASĂ A DUDULUI, fluturele alb american (*Hyphantria cunea*) fluture din familia Arctiidae. Dăunător polifag care atacă specii de plante pomicole, tehnice, forestiere și decorative. Originar din America de Nord. În Europa a pătruns în 1940, în RM în 1966.

OMIDA PĂROASĂ A STEJARULUI, fluturele stejarului, fluturele zigzag, iască, mătășariu, (*Lymantria dispar*), fluture din familia Eribidae. În RM atacă, mai ales, livezile, pricinuind pagube mari.

OMIDA PROCESIONARĂ A STEJARULUI, (*Thaumetopoea processionea*), insectă dăunătoare din familia Notodontidae, ordinul Lepidoptera. Este răspândită în Europa Centrală și cea de Sud. În RM este semnalată mai mult în partea de nord.

OMIDĂ, larvă a fluturilor; corp viermifor, de dimensiuni și colorație variată.

OPĂRIREA ALBINELOR, pieirea albinelor din cauza temperaturii înalte a aerului în stup sau a umidității excesive.

OREZ, gen de plante anuale și perene din familia Poaceae.

ORGANIZAREA TERITORIULUI, principii de repartiție optimă a suprafețelor de teren dintr-o unitate agricolă.

ORNITOZĂ, infecție cu chlamydia păsărilor.

ORPINGTON, rasă de găini crescute pentru carne și ouă.

ORTOPTERE, (Orthoptera, Saltatoria), ordin de insecte pterigote. Ordinul cuprinde peste 20 mii specii, răspândite pe întreg globul. În RM se întâlnesc cca 700 specii, cele mai cunoscute sunt lăcustele, greierii, cosașii. Majoritatea ortopterelor sunt dăunători ai plantelor agricole.

ORZ, (*Hordeum*) gen de plante erbacee anuale și perene din familia Poaceae. Cuprinde cca 40 (după unele surse 18-30) specii, răspândită în Europa, Asia, America, Africa de Nord; în RM 4 specii; Orzoaică (*Hordeum distichon*).

OTAVĂ, recolta ierburilor naturale și semănată, obținută în același an după primul și următorul cosit sau pășunat.

OTODECTOSIS, boală parazitară cronică a câinilor, pisicilor, animalelor de blană etc., cauzată de căpușele scabioase parazitare de genul *Otodectes* pe pielea urechilor.

OVĂZ SĂLBATIC, ovăz gol, buruiiană anuală din familia Poaceae; buruiiană greu de deșădăcinat a culturilor cerealiere; Ovăs-cior (*Arrhenatherum eltius*).

OVĂZ, (*Avena*), gen de plante erbacee din familia Poaceae. Cuprinde speciile *Avena* (specii anuale) și *Avenastrum* (specii perene). Se cunosc cca 70 specii, răspândite în Asia, Europa, Australia și America.

OVĂZ-AURIU, (*Trisetum*), gen de plante perene, rareori anuale, din familia Poaceae. În RM crește prin poiene, pe la marginea pădurilor *Trisetum sibiricum* plantă furajeră.

OVINE „GRĂSIME-COADĂ”, grupă de ovine cu lână grosieră și semigrosieră crescute pentru carne și untură și caracterizate prin existența cozii grase.

OVOSCOPI, dispozitiv în avicultură pentru studiul ouălor supuse incubăției.

P

PAIE, tulpni uscate de cerealiere și leguminoase, precum și de in, cânepă și alte culturi de tors, rămase în urma trieratului.

PAJIȘTE, teren ocupat de plante pentru nutreț.

PALMETĂ, (din lat. palma – palmă), formă dată coroanei pomilor fructiferi, ale căror ramuri sunt situate într-un singur plan și pornesc de la axa centrală sub un unghi de 90-450°.

PANZOOTIE, răspândirea neobișnuit de largă a bolii infecțioase, însoțită de îmbolnăvire masivă a animalelor pe teritoriul extins.

PAPILLON, rasă de câini de companie, ramificație a Papillon – câinii Phalène, cu urechile atârinate.

PAPILOMATOZĂ, viroză cronică a animalelor, cu dezvoltarea pe suprafața pielii și a mucoaselor a tumorilor benigne, constând din țesuturi legate, acoperite cu mai multe straturi ale epitelului.

PARAFILARIOZĂ, helmintiază a cailor și a bovinelor, cauzată de nematozii din subordnul Filariata, care parazitează în grăsimea subcutanată și țesuturile intermusculare.

PARAGRIPA BOVINELOR, viroză extrem de contagioasă, cu lezarea îndeosebi a organelor de respirație.

PARALIZIA ALBINELOR, denumire comună a câtorva viroze ale familiilor de albine, însoțite de o stare de imobilitate și pieire rapidă a albinelor mature.

PARAMPHISTOMATOZĂ, boală helmintiază a animalelor rumegetoare, de casă și sălbatice, cauzată de parazitarea trematodelor din subordnul *Paramphistomum* în intestinul subțire, cheaguri și preventricule.

PARASCARIDOZĂ, helmintiază a animalelor neparacopitate, cauzată de nematoda *Parascaris equorum* din familia Ascarididae.

PARATUBERCULOZA ANIMALELOR, boală infecțioasă cronică a animalelor rumegetoare, de casă și sălbatice.

PARMEN AURIU, soi tomatic de măr, originar din Anglia.

PASALUROZĂ, helmintiază cronică a iepurilor de casă și a celor de câmp, cauzată de neatodul *Passalurus ambiguus*, care parazitează în secțiunea directă a intestinului.

PASTEURELOZA ANIMALELOR, boală infecțioasă a animalelor de casă și a celor sălbatice, inclusiv a păsărilor; în stare gravă se observă semne de septicemie hemoragică și de inflamare a membranelor mucoase ale tractului respirator și ale intestinului.

PAȘAPORTUL SOLULUI, document ce conține un set de

informații veridice despre solul dat, necesare pentru protecție și folosirea lui rațională.

PATISON, (Cucurbita pepo), plantă legumicolă anuală, varietate a speciei bostanului comun. În RM se cultivă pe suprafețe mici.

PATOLOGIE ANIMALĂ, domeniu al medicinei veterinare, care studiază etiologia, patogeneza de decurgerea a bolilor la animale.

PAYZA, mei nipon, plantă anuală din genul Echinochloa din familia Poaceae.

PĂDUCHE DIN SAN HOSE, (Quadraspidiotus perniciosus), insectă dăunătoare polifagă din familia diaspididelor, ordinul Hemiptera. Atacă speciile pomicole, decorative și forestiere. Obiect de carantină. Originar din China de Nord.

PĂDUCHE LÂNOS, (Eriosoma lanigerum), insectă dăunătoare din familia Aphididae, ordinul Hemiptera. Originar din America de Nord. E răspândit în sudul Federației Ruse, în Republica Moldova, Caucaz, Asia Mijlocie și în țările baltice de Vest. Este un obiect de carantină. Atacă mărul, uneori părul.

PĂDUCHI ȚESTOȘI, denumire a două familii (Diaspididae și Lecanidae) de insecte din subordinul Coccidae, ordinul Hemiptera. În RM cca 130, răspândite pretutindeni.

PĂDUCHII CEREALELOR, insecte fitofage din subordinul Aphididae, ordinul Hemiptera. În RM, se întâlnesc cca 60 de specii.

PĂDURI DE PROTEJARE A APELOR, fâșii protectoare de pădure cu o lățime de 2-6 km pe malurile rezervoarelor de apă în regiunile de protejare a apei.

PĂDURI VALOROASE, masivuri împădurite, naturale sau artificiale, unice după compoziția endemică și cea de specii, care îndeplinesc funcții de protecție.

PĂDURI, plantație spontană sau artificială de arbori; Pădurile zonei temperate, pădure panglică, pădure rară, păduri de protecție, pădure doborâtă.

PĂR, prăsad, (*Pyrus communis*), gen de arbori din familia Rosa-ceae, subfamilia pomoideelor. Se cunosc cca 60 de specii, răspândite în Europa și Asia; în RM se întâlnesc 2 specii.

PĂRAGINĂ, teren agricol necultivat.

PĂRÂNG, mohor, dughie, (*Setaria italica*, *mocharium*) plantă anuală din familia Poaceae. În RM se cultivă pe suprafețe mici.

PĂSĂRI DE VÂNĂTOARE, păsări răpitoare, folosite de vânători în procesul de obținere a vânatului; Păsări de pradă, păsări domestice.

PĂSTÂRNAC, (*Pastinaca*), gen de plante erbacee bienale sau perene din familia umbeliferelor. Se cunosc 15 specii, răspândite în Europa, Asia ș.a. În RM se cultivă păstârnacul comun (*Pastinaca sativa*) plantă bienală rizocarpă, legumicolă sau furajeră.

PĂȘUNATUL VITELOR, hrănirea vitelor cu iarbă verde sau cu furaje uscate pe pășuni naturale sau însămânțate, precum și pe alte terenuri furajere; Pășunat liber, scoatere la pășunat, păstorit în Alpi, Munții Carpați.

PĂȘUNE, teren cu vegetație ierboasă utilizată pentru producerea nutrețului sau pășunatul animalelor.

PĂTRUNJEL, (*Petroselinum*), gen de plante erbacee bienale, uneori anuale, din familia umbeliferelor. În RM se cultivă *Petroselinum hortense* sau *Petroselinum sativum* cu varietățile pătrunjel de grădină (*Petroselinum tuberosum*) și pătrunjel de frunze (*Petroselinum crispum*).

PÂINE ALCOOLICĂ, maladie atestată la păstrarea produselor de panificație, în condiții nocive.

PÂINE DE MIERE, polenul colectat de albine, îndesat de ele în celulele hexagonale și acoperit cu miere, ca ulterior să se producă fermentarea lactică.

PÂRLOAGĂ, teren arabil lăsat timp îndelungat fără prelucrare, inclusiv pentru a restabili fertilitatea naturală a solului.

PEBRINĂ, boală parazitară a viermilor de mătase, cauzată de parazitul unicelular *Nosema bombycis*, din clasa Sporozoa.

PECHINEZ, rasă de câini din grupul câinilor de companie.

PECINGINE, boală micotică; Trihofitia.

PEDOLOGIE, (din gr. pedon – sol, pământ și ...logie), știința despre soluri, componența, proprietățile, originea, răspândirea geografică, utilizarea, degradarea și restabilirea lor.

PEGOMYA HYOSCYAMI, insectă din familia Anthomyiidae, dăunător periculos al sfeclei.

PEKING, rasă precoce de rațe pentru carne. A fost obținută în China. În RM rasa crește în majoritatea gospodăriilor.

PELUZĂ, teren cu iarbă deasă într-un spațiu de agrement (parc, grădină publică).

PEPENE GALBEN, (*Cucumis melo*), plantă de genul *Cucumis* din familia Cucurbitaceae; Zămos.

PEPENE VERDE, (*Citrullus vulgaris*), gen de plante anuale sau perene din familia Cucurbitaceae. Originar din Africa. Se cunosc 3 specii: harbuz sălbatic (*Citrullus colocynthis*), harbuz furajer (*Citrullus colocynthis*) și harbuz comestibil (*Citrullus edulis*). Se cultivă în multe țări din lume.

PEPINIERĂ, teren specializat pentru înmulțirea și formarea plantelor erbacee sau lemnoase până la plantarea lor pe locul definitiv; Pepinieră de struguri, de canilogie, de pădure, de pomi fructiferi, de felinologie.

PERCHERON, de cai, rasă de tracțiune grea, crescută la începutul secolului al XIX-lea în nord-vestul Franței.

PERDELE FORESTIERE DE PROTECȚIE A CÂMPURILOR, element de organizare a teritoriului.

PERILLA, gen de plante erbacee perene din familia Lamiaceae.

PERIOADA DE VEGETAȚIE, etapă în dezvoltarea a plante-

lor; perioadă a anului, când îmbinarea condițiilor meteorologice influențează favorabil asupra dezvoltării proceselor fiziologice ale plantelor.

PERLA DE CSABA, soi foarte timpuriu de viță-de-vie cu struguri pentru masă. Originar din Ungaria.

PERONOSPOROZE, tip de mucegaiuri de apă; Pseudoperonospora.

PESCUIT PROHIBIT, interzicerea pescuitului industrial și amator în perioada depunerii icrelor.

PESTA ANIMALELOR, grupă de boli contagioase grave cu înalt grad de sfârșit letal; Ciuma animalelor.

PESTA BOVINĂ, boală virală a animalelor.

PESTA PORCINĂ AFRICANĂ, boală virală hemoragică febrilă contagioasă a porcilor domestici și mistreților.

PESTICIDE, mijloace chimice de luptă cu microorganismele, animalele și plantele dăunătoare sau nedorite.

PETUNIE, gen de plante erbacee sau de arbuști perene din familia Solanaceae.

PHILOMETROIDOSIS, helmintiaza peștilor din specia Cyprinidae.

PHOMOPSIS, a plantelor, boli ale florii-soarelui, strugurilor, citricelor, pătlăgelei-vinete, ienupărului, cauzate de ciupercile anamorfe de tipul Pycnidiales genul Phomopsis.

PHOMOZE, maladii ale plantelor, cauzate de ciupercile anamorfe de tipul Pycnidiales genul Phoma.

PHYTONOMUS TRANSYLVANICUS, gândac din familia Curculionidae.

PHYTONOMUS, dăunător care atacă numeroase specii de plante leguminoase, aduce mari pagube la terenurile de lucernă; Gărgărița frunzei de lucernă.

PHYTOPLASMOS, boală a plantelor din familia Solanaceae și

a unor buruiene, cauzată de fitoplazmele din grupul Icter asters.

PIATRĂ VÂNĂTĂ, sulfat de cupru neutralizat cu lapte de var – remediu împotriva ciupercilor dăunătoare.

PICHERI, păsări domestice din familia Numididae, crescute pentru carne și ouă; Bibilică.

PICIOR NEGRU AL SFECLEI, boală a sfeclei, provocată de ciuperci și bacterii, care trăiesc în sol sau la suprafața semințelor.

PICIORUȘ NEGRU, boală a puieților și butașilor de plante.

PIELICICĂ, pielea de capră sacrificată.

PIERSIC, (*Prunus persica*), gen de plante din familia Rosaceae, genul *Prunus*.

PIETRAIN, rasă de porci crescută pentru carne.

PINOT GRIS, soi nobile de viță-de-vie originar din Franța.

PINOT NOIR, soi nobil de viță-de-vie originar din Franța.

PINOT, denumire a unui grup de soiuri timpurii de viță-de-vie cu struguri de calitate superioară pentru vin. Sunt originare din Franța. Se folosesc pentru prepararea vinurilor superioare de masă: Pinot, Alb de Codru, Trifești, a vinurilor șampanizate ș.a.

PINSCHER, subgrup de rase de câini.

PIROPLASMOZĂ, boală acută sezonieră transmisibilă sau cronică a animalelor, provocată de cele mai simple piroplazme genul *Piroplasma*, care parazitează în eritrocite; nume generic dat unui grup de boli transmisibile, excitanții cărora sunt paraziții monocelulari ce pătrund în sânge.

PISCICULTURĂ, (din lat. *piscis* – pește și cultură), creșterea peștilor, ramură a gospodăriei care se ocupă de creșterea peștilor pentru marfă, precum și de păstrarea și sporirea rezervei de pește în heleșteuri; una din direcțiile acvaculturii; știința care elaborează bazele biologice a activităților, tehnologiei proceselor de creștere a peștilor, utilizează și sisteme inginerești.

PISICĂ DE CASĂ, mamifer domesticit din rasa pisicilor, unul din cele mai populare animale domestice.

PLANOCOCCUS FICUS, insectă din grupul cicadelor, familia Pseudococcidae.

PLANTAJ, prelucrarea solului cu plug special de plantaj, cu precădere la adâncimea de 40-60 cm cu deplasarea straturilor de pământ.

PLANTAȚIE, gospodărie agricolă extinsă, specializată în cultivarea monoculturilor tehnice și de alimentare; teren cultivat cu pomi fructiferi, viță-de-vie, arbori.

PLANTAȚII FORESTIERE DE PROTECȚIE, plantații forestiere artificiale, care servesc pentru ocrotirea terenurilor agricole, bazinelor de apă, șoselelor ș.a. împotriva acțiunii nefavorabile a factorilor naturali.

PLANTĂ CRESCUTĂ DIN SĂMÂNȚĂ, plantă anuală sau biennială, crescută din sămânță în pepinieră.

PLANTĂ-MAMĂ, cânepă cu flori feminine.

PLANTE AGRICOLE, în domeniul agriculturii, organisme pluricelulare fotosintetizante, cultivate.

PLANTE AROMATE PENTRU PARFUM, plante care emană un miros mai mult sau mai puțin pronunțat, datorită uleiurilor eterice ce le conțin. În RM au importanță industria trandafirului, levănțicăi, rozmarinului ș.a.

PLANTE CARPETE, erbacee multianuale, de statură mică sau decorative, care ușor pot fi tunse.

PLANTE COLORANTE, formează și acumulează în organe și țesuturi substanțe colorante.

PLANTE CU PETE, boli care se caracterizează prin formarea pe diferite părți ale plantelor pete din țesuturi moarte.

PLANTE CU RĂDĂCINI COMESTIBILE, grupă de plante apte să formeze așa-zisele rădăcini comestibile, pe care omul le folosește în mâncare, precum și ca furaj pentru vite sau drept materie primă

pentru industrie.

PLANTE CU TUBERCULI, grupă de plante apte de formare a fructelor-tuberculi, folosite de către om în mâncare, pentru hrănirea vitelor, cât și ca materie primă industrială.

PLANTE DE CAMERĂ, plante crescute în încăpere cu scopul de a le folosi sub aspect decorativ și de a ameliora starea sanitară a sediului.

PLANTE DECORATIVE, plante ornamentale, grup de plante de cultură sau sălbatice, folosite pentru satisfacerea cerințelor estetice ale omului.

PLANTE ETERO-ULEIOASE, plante etero-oleaginoase, plante uleo-eterice, plante aromatice anuale, bienale și multianuale (erba-cee, arbuști și arbori), bogate în uleiuri eterice. În RM se cultivă salvia, trandafirul etero-uleios, levănțica și izma-bună.

PLANTE INSECTICIDOFERE, plante anuale și multianuale, care conțin substanțe biologice active (alcaloizi, glicozide, saponine, esterii, uleiuri volatile ș. a.), folosite pentru combaterea insectelor dăunătoare.

PLANTE ÎN ACOPERIȘUL SOLULUI, plante decorative compacte perene care nu cer cosite și frezate.

PLANTE MEZOTROFE, organisme care trăiesc pe soluri cu conținut moderat de substanțe nutritive.

PLANTE NECTARIFERE, grup mare de plante angiosperme, care formează nectar și polen și asigură colectarea mierii.

PLANTE OLEAGINOASE, plante din semințele și fructele cărora se extrage ulei vegetal. vezi **RĂȘĂRITA**, **SOIA**.

PLANTE ORNAMENTALE, plante cultivate și sălbatice folosite pentru înfrumusețarea clădirilor și spațiilor, cât și pentru peisagistică în zonele populate.

PLANTE PENTRU COLORANȚI, plante cultivate și sălbatice folosite pentru obținerea coloranților naturali.

PLANTE TEXTILE plante, din care se obține materie primă fibroasă naturală folosită în ind. textilă.

PLĂCUȚĂ DE CEARĂ, plăcuță dreptunghiulară de ceară de albine confecționată în mod artificial.

PLĂVAIE, soi vechi local semitardiv de viță-de-vie cu struguri pentru vin. În RM ocupă suprafețe reduse. Se utilizează pentru prepararea vinurilor cupajate, iar vinul brut pentru fabricarea distilatului de vin; Brumărie, Bălan, Plavai, Plavană.

PLEAVĂ, resturi de spice și de păstăi, rezultate la treieratul cerealelor și culturilor păstăioase.

PLEUROPNEUMONIA CONTAGIOASĂ A BOVINELOR, boală infecțioasă grav contagioasă a bovinelor.

PLEUROPNEUMONIA INFECȚIOASĂ A CAPRINELOR, boală infecțioasă contagioasă a caprelor.

PLIMUTROC, (engl. Plymouth Rock), rasă de găini pentru carne și ouă. Creată în SUA în sec. al XIX-lea.

PLOAIE ARTIFICIALĂ, aspersiune, irigație prin stropire, metodă mecanizată de irigare.

PLOȘNIȚELE CEREALELOR, insecte dăunătoare ale cerealelor din genurile *Eurygaster* și *Aelia*. Produce pagube mari cerealelor, mai ales grâului. În RM este mai dăunătoare specia *Eurygaster integriceps*.

PLUG, unealtă agricolă pentru prelucrarea de bază a solului.

PODODERMATITIS, boli ale pielii, țesutului subcutanat, oaselor secțiunilor distale de la membrele vitelor mari și mici, ale animalelor pentru blană, rozătoarelor și păsărilor ținute în colivii.

POINTER, rasă de câini cu părul scurt.

POLENIZARE, proces fiziologic cu participarea vântului sau a insectelor.

POLICULTURĂ, metodă de cultivare a mai multor soiuri de plante.

POLIGNIRE, înclinare a tulpinei sau a plantei în întregime; Aplecarea plantelor.

POM DE MERE, gen de arbori sau arbuști pereni cu frunze căzătoare din familia Rosaceae.

POMELO, (*Citrus maxima*), plantă de genul citrușilor, cultură fructiferă.

POMICULTURA, VITICULTURA ȘI VINIFICAȚIA MOLDOVEI”, revistă lunară științifică de producție, organ al Ministerului Agriculturii și al Ministerului Industriei Alimentare ale RM.

POMICULTURĂ, (din lat. pomum – pom fructifer și cultură), ramură a agriculturii, care se ocupă cu cultivarea pomilor și arbuștilor.

POMOLOGIA, știința despre specii și soiuri de culturi fructifere și pomușoare.

POMUȘOARĂ DE VIN, Smochin, *Ficus carica*, plantă subtropicală cu frunze căzătoare de genul Ficus, din familia Moraceae.

PONCIRUS, gen de plante din familia Rutaceae.

PONEI, cai de talie joasă, care au apărut în condițiile climaterice aspre, în urma evoluției multisekulare sau creșcuți în mod artificial pe calea selecției indivizilor de statură minimă.

PONTĂ, totalitatea icrelor depuse de pești și a ouălor depuse de insecte, păsări, reptile.

PORC DOMESTIC, animal domestic paricopitat din genul Sus, familia Suidae.

PORC, mamifer paricopitat din familia Suidae.

POROZITATEA SOLULUI, proprietăți fizice ale solurilor poroase.

PORTOCAL, (*Citrus sinensis*) arbore fructifer cu frunze persistente din familia rutaceelor. Originar din China de Sud și Indochina.

PORTULACĂ, iarbă grasă, gen de plante erbacee anuale și perene.

PORUMB, (*Zea mays*), plantă ierboasă anuală din familia Poa-

ceae. Originară din America Centrală și America de Sud; Mais.

PORUMBEL, hulub, nume dat unor specii de păsări din ordinul columbiformelor. Sunt cunoscute specii răspândite pe tot globul (cu excepția Arcticii și Antarcticii). În RM se întâlnesc 5 specii.

POTCOAVĂ, piesă din oțel, în formă de semicerc, care se fixează pe copitele unor animale de tracțiune, pentru a le proteja la mers.

POTCOVIRE, fixarea potcoavei la copita animalului.

PRAG ECONOMIC DE DĂUNARE, situație în cultivarea plantelor, când numărul de vătămători nu pune în pericol rezultatele preconizate, iar utilizarea mijloacelor de combatere a lor nu sunt justificate economic.

PRAZ, praj, (*Allium porum*), plantă legumicolă biennială din familia Alliaceae. Se cultivă și în RM.

PRĂȘIT, eliminarea buruienilor din semănături și sădiri ale culturilor agricole.

PRELUCRAREA GRĂUNTELOR ÎN PERIOADA POSTRECOLTARE, eliberarea grăunțelor proaspăt recoltate și neprelucrate de impurități, cât și aducerea boabelor în starea cerută de standardul de stat pentru ulterioara lor păstrare.

PRELUCRAREA NECONVENȚIONALĂ A SOLULUI, afânarea solului fără întoarcerea brazdei, lăsându-se la suprafață resturile vegetale și paie mărunțite.

PRELUCRAREA SOLULUI CU CULTIVATORUL, afânarea solului cu păstrarea miriștei la suprafață, unul din procedeele de prelucrare a solului fără răsturnarea stratului superior.

PRELUCRAREA SOLULUI, acțiune mecanică asupra solului, care conduce la crearea de condiții optime pentru cultivarea culturilor agricole.

PREPARAREA SEMINTELOR ÎNAINTE DE SEMĂNAT, prelucrarea semințelor culturilor agricole înainte de semănat în scopul

îmbunătățirii calităților lor de însămânțare.

PREPELICARI, denumire acceptată în Rusia a grupului de câini de vânătoare pentru vânatul cu arme de foc, ale căror distincție este capacitatea de a sta în două labe.

PREPOTENȚĂ, capacitatea animalelor de prăsilă de a transmite descendenților în mod constant calitățile lor.

PRESĂ DE STRUGURI, echipament industrial în domeniu folosit la extragerea mustului din struguri.

PRIMA ȘCOALĂ VETERINARĂ, instituție din domeniu din Republica Moldova.

PRIMULA, ciuboțica-cucului, gen de plante, cu precădere erbacee perene, din familia primulaceelor.

PRISACĂ, parcelă de pământ cu familii de albine în stupi, inventar pentru deservirea lor și construcții de prisacă.

PROBAND, individul care, într-o analiză genealogică, constituie punctul de plecare al elaborării arborelui genealogic.

PRODUCTIVITATE BIOLOGICĂ, noțiune ecologică și biologică, ce indică nivelul de reproducere al biomasei organismelor vegetale și animale, care alcătuiesc un ecosistem.

PRODUCTIVITATE, cantitatea producției fitotehnice de pe unitate de teren însămânțat.

PRODUCTIVITATEA ANIMALELOR AGRICOLE, cantitatea și calitatea producției obținute de la un singur animal într-o anumită perioadă de timp.

PRODUCTIVITATEA PLANTELOR AGRICOLE, capacitatea de producere a unei specii sau a unui soi.

PRODUȚIA DE OUĂ, numărul de ouă obținute de la păsările de casă într-o anumită perioadă de timp; unul din indicii de bază al productivității rasei.

PRODUCȚIE, act de a crea un produs, un bun sau un serviciu util; Producție de bază, producție secundară.

PRODUSE DIN LAPTE FERMENTAT, grup de produse alimentare, obținute din lapte sau derivaților lui pe calea acirii, cu aplicarea fermentărilor.

PRODUSE LACTATE, produse alimentare fabricate din lapte și/sau componentele acestuia fără a folosi grăsimi și albușuri de altă origine.

PROFILUL SOLURILOR, combinație a straturilor genetice ale solului, care reflectă specificul procesului de formare a solului.

PROGNOZĂ ÎN AGRICULTURĂ, prevedere a apariției unor boli sau a unor dăunători ai plantelor de cultură; Prognoză agrometeorologică.

PROPOLIS, clei de albine sub formă de substanță aromată vâscoasă, produsă de albine din rășină vegetală, îmbogățită cu secreția glandelor lor salivare din excrețiile proprii și din ceară. Are proprietăți bactericide.

PROTECȚIA PLANTELOR, ramură a științei, care elaborează bazele teoretice și metodele de luptă cu bolile și dăunătorii culturilor agricole și ai speciilor silvice; Protecție integrată a plantelor agricole.

PROTOZOARE, boli parazitare ale animalelor, cauzate de monocelulare ce parazitează în organism.

PROVINCIPE PEDOLOGICĂ, unitate de raionare teritorială a solurilor mai mult sau mai puțin omogenă după condițiile bioclimatice actuale și compoziția solurilor.

PRUINĂ, strat de materie ceroasă care acoperă pielea fructelor.

PRUN, (Prunus), gen de plante sâmburoase, arbori și arbuști pereni din familia Rosaceae, subfamilia prunoideelor. Se cunosc 35 de specii, răspândite în America de Nord, Europa și Asia. În RM cresc 3 specii.

PSEUDOCIUMA PĂSĂRILOR, boala Newcastle.

PSEUDOMONOZĂ, boală infecțioasă la animale, pești și păsări, cauzată de pseudomonade.

PSYLLA, insectă dăunătoare din familia Psyllidae.

PIUET, în pomicultură plantă tânără crescută din sămânță folosită ca portaltoi la altoirea pomilor; în silvicultură arbore tânăr crescut în pădure din sămânță și folosit ca material săditor, plantă tânără crescută în pepinieră, care ulterior este sădită în alt loc (livadă, plantație de viță-de-vie etc.); mulțime de pui, larve de albine.

PULOROZA, TIFOZA LA PĂSĂRI, boală a găinilor, cauzată de bacteria *Salmonella pullorum gallinarum*.

PURICELE MELIFER AL MĂRULUI, insectă din familia Psillydae, dăunător periculos al pomului de mere.

PURICI DE PĂMÂNT, gândaci din familia Chrysomelidae.

PYRETHRINE, grup de insecticide, analoage sintetice ale pyrethrinelor, care includ compuși asemănători cu ele după mecanismul de acțiune, dar uneori se deosebesc esențial după construcția chimică.

PYRICULARIA ORYZAE, boală a orezului, cauzată de ciuperca anamorfă *Pyricularia oryzae* cu multe rase fiziologice.

R

RABIE, boală gravă produsă de un virus virulent la animale, dar și la oameni; Boala turbării.

RAGDOLL, rasă de pisici mari cu părul semilung.

RANCH, exploatație agricolă pentru creșterea vitelor în vestul Statelor Unite ale Americii și în Mexic.

RANDAMENT LA TĂIERE, greutatea netă a cărnii animalului sacrificat, exprimată în procente față de greutatea vie.

RAPĂN, simptom de boală la plante, care se caracterizează prin leziuni locale ale scoarței ce acoperă tulpina și ramura, în formă de fisuri, de formare a escarelor, precum și de deformare a frunzelor și a ramurilor.

RAPIȚĂ, (*Brassica napus* var. *oleifera*), plantă erbacee uleioasă din familia Brassicaceae. Originară din regiunea mediteraneană. Pe teritoriul Moldovei a ocupat suprafețe reduse.

RARĂ NEAGRĂ, Băbească neagră, Crăcană, Sereksia, soi local de viță-de-vie cu struguri pentru vin. În Moldova este cunoscut și cultivat din vechime.

RASĂ DE ANIMALE, în zootehnie, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună, exterior asemănător, cu calități constituționale și gospodărești folositoare, ce se transmit în mod constant prin ereditate.

RASE DE CAI, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE CAPRE, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE CÂINI, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE GĂINI, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE GÂȘTE, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE IEPURI DE CASĂ, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE OI, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE PORCINE, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE RAȚE, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RASE DE VÂNAT, specii de animale care constituie obiecte de vânat industrial sau amator.

RASE DE VITE CORNUTE, grup numeros de animale de un singur tip, bine orientat, integru, constant și care au origine comună.

RAȚĂ DOMESTICĂ, pasăre înotătoare din familia anatidelor, ordinul anzeriformelor. Majoritatea raselor provin de la rața sălbatică-mare. În RM rața domestică se crește, mai ales, pentru carne.

RAȚE COLORATE BASHKIR, rasă de rațe pentru carne.

RAȚE PECHINEZE, rasă crescută pentru carne.

RAȚIE DE HRANĂ, cantitate de nutrețuri dată unui animal timp de 24 de ore, menită să asigure obținerea cantității de producție preconizată.

RAYGRASS, ryegrass, denumire a unor plante din familia Poaceae, furajere anuale sau perene din genurile *Lolium* și *Arrhenatherum*.

RAZACHIE, soi de viță-de-vie autohton cultivat pentru producerea strugurilor de masă.

RĂRIRE, procedeu tehnologic de eliminare a plantelor slabe și a celor în plus de pe rânduri și din cuiburi pentru a asigura distanța optimă între plante.

RĂSAD, plante tinere crescute din semințe în seră sau răsadniță și care urmează să fie răsădite în alt loc.

RĂSADNIȚĂ DE FLORI, porțiune de teren plantată cu plante ornamentale, destinate înfrumusețării parcurilor, grădinilor, piețelor ș.a.

RĂSADNIȚĂ, instalație agricolă acoperită, cu geamuri și cu un pat de gunoi de grajd, în care se cultivă răsadurile.

RĂSĂRITĂ, floarea-soarelui, (*Helianthus*), gen de plante din familia Asteraceae. Cuprinde cca 80 de specii, dintre care 50 sunt

specii erbacee (răspândite în America de Nord), iar 28, semiarbuști (răspândite în Mexic și Peru). Deosebit de apreciată este răsărita cultivată, plantă oleiferă și meliferă anuală. Originară din America de Nord.

RĂSĂRITUL PLANTELOR, etapă în dezvoltarea plantelor.

RĂSUCIREA FRUNZELOR, boală a cartofului, pătlăgelelor roșiilor și tutunului, provocată de viruși.

RCATITELI, soi semitardiv de viță-de-vie pentru vin. Originar din Georgia. Este raionat în RM. Se folosește pentru prepararea vinurilor și ca materie primă pentru prepararea divinurilor.

RECENSĂMÂNT AGRICOL, operație administrativă privind înregistrarea statistică a speciilor din plantații multianuale, a șeptelului animalelor domestice, a terenurilor din țară.

RECOLTARE, procedeu tehnologic în agricultură; Recoltare divizată.

RECOLTĂ, produs util crescut al plantelor agricole (boabe, semințe, rizocarpi, tuberculi); Roadă.

RECVLTIVAREA TERENURILOR, complex de lucrări de restabilire a terenurilor, cu folosirea tehnologiilor speciale, perturbate anterior de diferite activități gospodărești.

REGIMUL ACVATIC AL SOLULUI, totalitatea proceselor de redistribuire și de pierderi de apă ale solului.

REGIMUL AERIAN AL SOLULUI, dinamica spațio-temporală a conținutului și compoziției aerului din sol.

REGIUNI VITICOLE, areal de cultivare a viței-de-vie cu trăsături specifice.

REGULATORI DE CREȘTERE AI PLANTELOR, compuși organici, naturali și sintetici, care în foarte mici concentrații stimulează sau încetinesc creșterea și morfogeneza plantelor.

REGULATORI DE CREȘTERE, DEZVOLTARE ȘI REPRO-

DUCERE AI ARTROPODELOR, analogi sintetici de hormoni, responsabili de gestionarea proceselor de bază a vitalității artropodelor.

REÎMPĂDURIRE, formarea noii generații de pădure sub bolta arboreților sau pe terenuri deschise.

REMONTANT, capacitatea plantelor de a înflori și a da roadă de două sau mai multe ori în perioada unei singure vegetații.

REN, (Rangifer tarandus), mamifer rumegetor din familia Cervidae. Populează zonele de tundră și taiga ale Eurasiei și Americii de Nord. În pleistocenul superior a populat și teritoriul Moldovei. A fost domesticit prin sec.al V-lea e.n.

RENCLOD ALTHAN, unul dintre cele mai bune soiuri de prun. Originar din Cehia.

REPAUS MAMAR, intervalul de timp de la încetarea mulsului la vaci și oi până la începutul lactației următoare.

REPELENTE, substanțe chimice, sintetice sau naturale, care au menirea de a îndepărta rozătoarele, insectele dăunătoare.

REPICARE, a răsădi la distanțe mai mari plantele tinere crescute în răsadnițe sau sere pentru a le crea condiții favorabile de dezvoltare a sistemului rădăcinal.

REPRODUCĂTOR, animal folosit la împerechere, în scopul asigurării înmulțirii cirezii, turmei sau cârdului.

REPRODUCERE, sistem de măsuri orientat spre obținerea plantelor de o înaltă eficiență.

REPRODUCEREA ANIMALELOR DE RASĂ, în zootehnie, sistem de măsuri orientat spre perfecționarea și consolidarea bazei ereditare la animalele agricole în ceea ce privește productivitatea sporită de lapte, carne etc.

RESURSELE SOLURILOR, tipul de resurse naturale neregenerabile; acoperirea solului indiferent de forma utilizării sale.

RETEZAREA PLANTELOR, retezarea deplină sau parțială a crenșilor, vlăstarilor sau a rădăcinilor arborilor cultivați, arbuștilor etc.

RETICULOPERITONITĂ TRAUMATICĂ A ANIMALELOR, pneumonia pereților interni ai bovinelor.

RETRIEVERI, grup de rase de câini de vânătoare.

RETROVIRUS, tip de virus ARN care se poate replica în celula gazdă.

REȚEA DE IRIGARE, rețea de hidroameliorație pentru transportarea apei de la sursa de apă la terenul de irigare.

REȚINEREA ZĂPEZII, procedeu tehnologic de oprirea a umezelei.

REVENT, (Rheum), gen de plante erbacee perene din familia Polygonaceae. Se cunosc cca 30 de specii. Se cultivă ca plante legumicole și medicinale (în teren adăpostit și deschis, Rheum undulatum, Rheum rhapontifcum ș.a.).

REVOLUȚIE AGRICOLĂ, salt uriaș în obținerea producției agricole grație mecanizării, folosirii mijloacelor chimice și a unor noi soiuri performante și altor factori de intensificare.

REX, grup de rase de pisici cu părul ondulat sau buclat; rase de iepuri cu părul scurt.

REZISTENȚA PLANTELOR LA IERNARE, capacitatea plantelor de a suporta condițiile nefavorabile.

RHAGOLETIS CERASI, insectă din familia Tephritidae, dăunătoare a cireșului și a vișinului.

RHODE ISLAND, rasă de găini crescute pentru carne și ouă.

RICIN, (Ricinus communis), plantă uleioasă din familia Euphorbiaceae. Originară din Africa. Miezul seminței conține de la 47 până la 57% ulei, care se folosește în medicină, industria chimică, textilă ș. a. Se cultivă în Brazilia, India, China, Argentina, SUA.

RICINUS, specie de plante din familia Euphorbiaceae.

RICKETTSIOZĂ, maladie infecțioasă provocată de o bacterie din genul Rickettsia.

RIDICHE DE TOAMNĂ, gen de plante anuale și perene din familia Brassicaceae.

RIDICHE, (Raphanus), gen de plante anuale sau bienale din familia Brassicaceae. Se întâlnesc 15 specii. În agricultură are importanță ridichea cultivată (Raphanus sativus) cu varietățile: ridichea de lună (Raphanus sativus radicola sau minor) și ridichea de iarnă (Raphanus sativus major), rădăcinile cărora sunt comestibile.

RIESLING, soiuri de viță-de-vie pentru vinuri albe de masă: Riesling de Rhein și Riesling italian. În RM este raionat Risling de Rhein, originar din Germania de Vest.

RINOTRAHEITĂ INFECȚIOASĂ, viroză contagioasă gravă a animalelor, cauzată de viruși.

RIPARIA GLOIRE, soi de portaltoi pentru viță-de-vie.

ROADĂ, substanță culeasă de albine din flori, care constă din nectar, polen, propolis și apă.

ROCA FORMATOARE DE SOL, stratul superior al rocii muntoase, în care are loc formarea solului.

ROCA MATERNĂ, cel mai de jos strat al solului, pe care se desfășoară procesele de bază formatoare a solului.

RODENTICIDE, preparate chimice din grupul zoocizilor destinat nimicirii, îndepărtării sau reducerii numărului de rozătoare.

RODIU, (Punica granatum), arbust sau arbore (până la 5 m înălțime) din familia Lythraceae. Se cultivă în regiunile cu climă subtropicală; Rodie

RODOLIA CARDINALIS, gândac din familia Coccinellidae.

ROGOZ GALBEN, migdală de pământ comestibilă, plantă erbacee din familia genului Cyperus.

ROMANOV, rasă indigenă de oi crescute pentru carne și confecții din piele.

ROMĂNEȘTI, întreprindere vitivinicolă cu sediul s. Romănești.

ROMNEY MARSH, rasă de oi cu lână lungă semifină crescută pentru carne și lână.

ROȘIE DE STEPĂ, rasă de vite cornute mari pentru lapte.

ROȘIE, pătlăgică roșie, tomată, (*Solanum lycopersicum*), plantă erbacee anuală (la tropice – perenă) din familia solanaceelor. Originară din America de Sud. Suprafețe însemnate ocupă în SUA, Italia, Franța, Bulgaria, România, RM ș.a.

ROTAȚIE ÎN AGRICULTURĂ, alternarea pe parcursul anului a culturilor leguminoase, decorative și altora ce sunt crescute în sere; rotația culturilor.

ROTTWEILER, rasă de câini din grupul moloșilor.

ROZĂTOARE DE TIPUL MURIDELOR, denumire colectivă a grupului de rozătoare, reprezentante ale familiei șoarecilor, hârciogilor etc.

ROZMARIN, soi de măr, originar din Tirol (Austria). În RM se cultivă în toate raioanele.

RUBUS NESSENSIS, arbust înrudit cu cel de mure, plantă purtătoare de vitamine, melifer minunat, crenguțele și lăstarii plini de spini.

RUDBECKIA, gen de erbacee anuale, bienale sau, majoritatea, perene din familia Asteraceae.

RUGINA PLANTELOR, boli cauzate de ciupercile de rugină.

RUGINĂ MINUSCULĂ A ORZULUI, boală a orzului, provocată de ciuperca *Puccinia anomala*.

RUGINĂ, boală a plantelor agricole, provocată de ciuperci bazidiomicete din ordinul Uredinales. Se manifestă prin formarea pe organele atacate (frunze, tulpină, uneori pe fructe) a numeroase pustule de formă și mărime diferită.

RUJET, boală infecțioasă a porcilor, provocată de bacilul *Erysip-*

lothrix rhusiopathiae suis.

RUPESTRIS DU LOT, specie de portaltoi pentru viță-de-vie.

S

SAANENZIEGE, de capre, rasă crescută pentru lapte, cu cea mai mare cantitate de lapte la mulsoare din lume.

SACRIFICAREA ANIMALELOR AGRICOLE, procesul de tăiere a animalelor pentru carne, subproduse etc.

SAINT-BERNARD, rasă de câini din grupul moloșilor.

SALATĂ, (*Lactuca sativa*), plantă anuală legumicolă din fam. Asteraceae. Este răspândită în Europa, Africa de Nord și Asia. În RM se cultivă pe suprafețe mici.

SALINIZAREA SOLULUI, sărăturarea solului, proces de acumulare a sărurilor minerale hidrosolubile în sol, ceea ce conduce la formarea solurilor suprasărate și a sărăturilor, reține dezvoltarea normală a plantelor cultivate.

SALMONELOZĂ, denumire generică dată unor boli infecțioase intestinale acute, comune omului și animalelor, cauzate de salmonelle. La om se manifestă prin simptome înrudite cu cele ale febrei tifoide, în alte cazuri, cu toxiinfecția alimentară; Paratifoza.

SALVIE, (*Salvia*), jaleș, gen de plante perene, erbacee sau semiarbuști din familia Lamiaceae. Se răspândesc pe aproape întreg Pământul; în RM se întâlnesc 7 specii. Două specii se cultivă ca plante etero-uleioase.

SAMOYED, rasă de câini din grupul Spitz.

SANITARIA VETERINARĂ, compartiment al veterinăriei care studiază probleme de profilaxie a bolilor infecțioase și parazitare la animale, de protecție a sănătății oamenilor privind bolile comune pentru om și animale, precum și căile de obținere a produselor,

materiei prime și alimentelor de origine animalieră, cu respectarea strictă a cerințelor sanitare.

SANTA GERTRUDIS CATTLE, rasă de bovine crescute pentru carne.

SAP, boală infecțioasă, cu precădere cronică, a cailor, măgarilor, rareori a cămilelor, a animalelor din familia Felidae, precum și a oamenilor.

SAPERAVI, soi tardiv de viță-de-vie pentru vin, recomandat pentru raioanele de sud ale RM. Originar din Georgia. Vinul brut obținut din struguri de soiul Saperavi se folosește pentru prepararea vinului „Negru de Purcari”.

SAUVIGNON, soi de viță-de-vie semitardiv cu struguri pentru vin. Originar din Franța. Este răspândit în RM. Din strugurii de Sauvignon se prepară vinul alb de masă de calitate superioară, vinuri de desert și spumante.

SĂDIREA PLANTELOR, procedeu tehnologic agrotehnic realizat prin răsădirea materialului săditor.

SĂMĂNĂTURI COMPRIMATE, cultivarea între rândurile culturii de bază a unei alte culturi în scopul folosirii mai bune a terenului însămânțat și pentru a obține recoltă suplimentară.

SĂMĂNĂTURI MIXTE, creștere comună concomitent pe același teren a două sau mai multe culturi sămănate.

SĂMÂNȚOASE, mărul, părul, gutuiul și alte specii de plante pomicele cu fructe cărnoase.

SĂPĂLIGĂ, instrument manual de prelucrare a solului.

SĂRĂTURĂ, tip de soluri care au conținut ridicat de săruri solubile.

SĂRĂTURI, soluri cu un strat specific de săruri la suprafață, în care conținutul de săruri ușor solubile depășește 1%, ceea ce exclude creșterea majorității plantelor, cu excepția halofitelor.

SÂCIOV, rasă de bovine crescute pentru lapte și carne.

SÂMBUROASE, prunul, caisul, piersicul, cireșul, vișinul și alte plante pomicele care produc fructe cu câte un sâmbure.

SCHNAUZER, grup de rase de câini.

SCHWYZ, de bovine, rasă crescută pentru lapte și carne.

SCORUȘ CU FRUCTE NEGRE, plantă comestibilă de pădure.

SCORZONERA, gen de plante perene din familia Asteraceae.

SCOTTISH FOLD, pisică scoțiană cu părul scurt.

SCOTTISH TERRIER, rasă de câini terrier scoțian.

SCRAPIE LA OI, boală produsă de un agent transmisibil din grupul prionilor a ovinelor și caprinelor.

SEALYHAM TERRIER, vezi **Terrierii**.

SECARĂ, (Secale cereale), gen de plante erbacee anuale, mai rar perene, din familia Poaceae. Cuprinde 13 specii. Este originară din regiunea mediteraneană, Asia și Africa de Sud. Ocupă suprafețe însemnate în Rusia, Polonia, Germania, Cehia, Slovacia, SUA ș. a. În trecut pe teritoriul Moldovei secara ocupa suprafețe însemnate, deseori se semăna în amestec cu grâul.

SECERAT, recoltarea cerealelor păioase prin tăiere direct cu combina sau prin secerat în poloage și treierat tot cu combina; Seceriș.

SECERĂTOARE, dispozitiv pentru cosirea grăunțoaselor și a ierburilor.

SECERĂTOAREA LUI MCCORMICK, echipament agricol în domeniu.

SECERIȘ, perioada recoltării grăunțoaselor, cu precădere a plantelor pentru pâine.

SECETĂ, fenomen agrometeorologic, când în perioada de vegetație a plantelor precipitațiile cad în cantități foarte mici, iar temperatura aerului este ridicată.

SELECȚIE ARTIFICIALĂ, ameliorarea soiurilor și crearea con-

știentă de noi soiuri de plante agricole, rase de animale domestice și tulpini de microorganisme.

SELECTȚIE, știința despre metodele de creare a soiurilor și hibridizilor culturilor agricole, a raselor de animale, a microorganismelor cu caracteristici dorite de om; ramură a producției agricole, care se ocupă de crearea soiurilor și hibridizilor culturilor agricole, a raselor de animale, în zootehnie, formarea perechilor părintești din rândul animalelor de prăsilă pentru obținerea descendenților cu caracteristicile dorite.

SELITRĂ AMONICALĂ, îngrășământ mineral din nitrat de amoniu.

SEMĂNĂTOARE, mașină agricolă de semănat.

SEMĂNĂTURI ALE CULTURILOR SUBTEGUMENT, constau din două sau mai multe culturi, semănate concomitent pe același teren: de bază, așa-numita cultură tegument, și cea subtegment.

SEMINOLOGIE, compartiment al agronomiei.

SEMIȚE, organ al plantelor superioare (închis în fruct) care conține embrionul din care se poate dezvolta o nouă plantă; Greutate absolută a semințelor, drajarea semințelor, calitatea semințelor, condiționarea semințelor.

SENAJ, nutreț din ierburi cu umiditate redusă până la 45-55% și păstrat în condiții anaerobice.

SENNENHUND, grup de rase de câini ciobănești elvețieni.

SERĂ, construcție de teren protejat, ridicată pentru creșterea unor culturi agricole și decorative; construcție pe sol protejat, folosită pe tot parcursul anului sau numai în perioada nonsezonieră pentru cultivarea legumelor, florilor, semințelor și creșterea răsadului pentru sol deschis.

SERICICULTURĂ, ramură a gospodăriei sătești de creștere a viermilor de mătase.

SETTERI, grup de rase de câini de vânătoare și de pază.

SFECLĂ DE ZAHĂR, (*Beta vulgaris saccharifera*), plantă bienală din familia Amaranthaceae, cultivată pentru producerea zahărului; Sfeclă furajeră, sfeclă de masă.

SFECLĂ, (*Beta*), gen de plante anuale, bienale și perene din familia Amaranthaceae. Se cunosc 12 specii, răspândite în Transcaucazia, Asia Mijlocie, Iran, China, Asia Mică, Crimeea, Balcani. Genitorul formelor de cultură este sfecla cultivată (*Beta vulgaris*), plantă erbacee bienală.

SFREDELITORUL PORUMBULUI, (*Ostrinia nubilalis*), fluture din ordinul Lepidoptera. Larve polifage, atacă frunzele, inflorescența și tulpinile la diferite specii de plante (păpușoi, sorg, cânepă ș. a.); Fluturile păpușoiului, molia porumbului.

SFREDELITORUL RAMURILOR, (*Zeuzera pyrina*), fluture din familia Cosidae. Este răspândit în Europa de Sud, Africa de Nord, Asia Mică și America de Nord; inclusiv și în RM. Atacă speciile lemnoase, făcând galerii în țesuturile lăstarilor și ramurilor.

SHIH TZU, rasă de câini de origine din Tibet.

SIGURANȚĂ ALIMENTARĂ, set de reguli și norme a parametrilor de calitate și igienă stabilite pentru tot circuitul produselor agroalimentare.

SILVANER, soi de viță-de-vie semitardiv cu struguri pentru vin. Originar din Austria. În RM este raionat în Codri și de-a lungul Nistrului. Din struguri se prepară vinuri de masă „Silvaner” din care se obține distilat pentru divin.

SILVICULTURĂ, (din lat. silva – pădure și cultură), ramură a fitotehniei.

SIMINOC, plantă ce-și păstrează culoarea infloriscențelor și aspectul natural și după ce se usucă.

SIMMENTAL, rasă de bovine crescute pentru lapte și carne.

SIMMENTAL, rasă de vite cornute mari pentru lapte și carne, creată în Elveția. Prin încrucișarea vitelor de rasa Simmental cu vite de rase Jersey, Neagră-bălțată, Ayrshir se obțin animale cu o productivitate mai înaltă.

SISAL, plantă textilă folosită pentru confecționarea sforii, frânghiilor, parâmelor, sacilor, țesăturilor aspre.

SISTEM DE IRIGARE, teritoriul pe care sunt amplasate instalații hidrotehnice și de exploatare ce asigură irigarea lui.

SISTEME DE AGRICULTURĂ, seturi de măsuri strâns legate între ele privind folosirea rațională a pământului pentru creșterea producției agrare cu luarea în calcul a condițiilor naturale și a forțelor de producție a societății.

SKYE TERRIER, rasă de câini din grupul terrierilor.

SMOCHIN, (*Ficus carica*), arbore fructifer subtropical din familia Moraceae. Se cultivă în Turcia, Algeria, SUA (California) ș.a.

SNOWSHOE, rasă de pisici cu părul scurt.

SOCIETATEA INTERNAȚIONALĂ A PEDOLOGILOR, fondată în anul 1924, membri fiind instituțiile științifice naționale de profil și savanți din 102 țări (date către anul 1987). Sediul societății orașul Amsterdam, Olanda.

SOIA, (*Glycine*), gen de plante erbacee anuale și perene din familia Faboideae. Se cunosc 75 de specii. Are importanță economică soia cultivată (*Glycine hispida*), plantă oleiferă și furajeră.

SOIURI DE PLANTE, totalitatea plantelor cultivate cu relativ aceleași proprietăți și caracteristici botanice, biologice și gospodărești, întărite și transmise prin ereditate; Soi, ameliorarea prin selecție.

SOLACOPERIT, terenuri în care plantele sunt acoperite în timpul rece al anului cu diferite materiale de protecție, precum și construirea de adăposturi speciale (sere, pepiniere, orangerii); Sol ocrotit.

SOL PROTEJAT, terenuri în care plantele sunt acoperite în timpul vegetației cu diferite materiale de protecție.

SOL, strat afânat la suprafața scoarței Pământului, care se caracterizează prin fertilitate și pe care se dezvoltă plantele; corp natural, rezultat din transformările straturilor superioare ale litosferei sub acțiunea comună a apei, aerului și a organismelor vii.

SOLONEȚURI, tip de soluri de stepă și semideșert, care se caracterizează prin existența în profilul lor a stratului de soloneț.

SOLURI CALCAROASE, tip de soluri cu diferențiere eluvială-iluvială contrastă a profilului, formate pe sedimente argiloase și lutose sub păduri conifere și mixte cu regim spălător de apă.

SOLURI CARBONATE ÎNȚELENITE, rendzine, tip de soluri formate pe roci carbonatate (calcar, cretă, dolomită etc.) de păduri conifere și cu frunze foioase.

SOLURI CASTANII, tip de soluri formate în regiunile secetoase ale zonei temperate sub vegetația de stepă uscată și se caracterizează prin acumulare slabă a humusului, conținut considerabil de carbonat de calciu și o pronunțată nuanță castanie a straturilor superioare.

SOLURI CENUȘII DE PĂDURE, tip de soluri formate pe depuneri argiloase sub bolta pădurilor de înaltă productivitate cu frunze late sau mărunte în condițiile unui regim de apă spălătoare periodic și care se caracterizează prin mare vigoare și construcție complicată a profilului solului.

SOLURI CENUȘII, tip de soluri în regiunile semipustiilor subtropicale formate pe terenuri argiloase în condițiile îmbinării perioadei scurte de umiditate cu perioada prelungită uscată.

SOLURI COLOIDALE, tip de soluri în care particulele fin dispersate, ce se conțin în stratul tare al solului, formează partea alcătuitoare de bază a complexului absorbant al solului.

SOLURI DE LUNCĂ, tip de soluri de origine aluvială.

SOLURI ÎNHUMATE, tip de soluri de diferite vârstă și origine, acoperite cu depuneri mai tinere de diversă vigoare, cu formarea pe ele a noi soluri sub influența proceselor naturale sau de pe urma acțiunii antropogene.

SOLURI ÎNȚELENITE, tip de soluri caracterizate prin prezența unui strat de humus bine pronunțat, care cu timpul se transformă în rocă puțin modificată ce formează solul.

SOLURI MLĂȘTINOASE, tip de soluri formate în urma umidității îmbelșugate constante și se caracterizază prin prezența unui strat de turbă la suprafață, așternut de rocă minerală gleizată.

SOLURI PODZOLICE ÎNȚELENITE, subtip de soluri podzolice ce conțin 3-7% de humus și care sunt cele mai fertile dintre solurile podzolice.

SOLURI POROASE, indicator privind volumul sumar de pori între particulele fazei tari a solului.

SOLURI ROȘII, substrat nutritiv natural de culoare roșie și roșie-brună în pădurile și savanele musonice umede, care se formează pe scoarțele feralitice aerisite și a produselor de pe urma transformărilor acestora în condițiile temperaturilor înalte permanente și a umidității ce se deosebește brusc în funcție de anotimpul anului.

SOLURI SPĂLATE, tip de soluri erodate sub acțiunea apei.

SOLURI, tip de rocă cu proprietăți fizice și mecanice, caracteristici fizico-chimice.

SORG, (Sorghum), gen de plante erbacee anuale și perene din familia Poaceae. Se cunosc cca 50 despecii. Sorgul comun (Sorghum vulgare) se cultivă ca plantă alimentară, tehnica și furajeră; Iarba-de-Sudan, numai ca plantă furajeră.

SORIZ, hibrid dintre sorg și porumb.

SPALIER, echipament agricol sub form de suporturi.

SPANAC, (Spinacia), gen de plante erbacee, anuale sau bienale din familia Chenopodiaceae. În Europa de Vest, Asia de Sud și în cea

de Sud-Vest, Africa de Nord se cultivă spanacul-de-grădină (*Spinacia oleracea*), plantă legumicolă dioică, anuală, originară din Asia Mijlocie. În RM ocupă suprafețe mici.

SPANIEL GERMAN, câine de prepeliță, rasă de câini *Wachtelhund* german din grupul spanielilor tereștri.

SPANIEL, COCKER ~, rasă de câini pentru vânatul păsărilor sălbatice de câmp, de pădure și de apă, mai rar al iepurilor de câmp, al vulpei, al enotului.

SPARANGHEL, (*Asparagus officinalis*), plantă legumicolă erbacee perenă cu rizomi din familia *Asparagaceae*.

SPARCETĂ, (*Onobrychis*), gen de ierburi perene, mai rar anuale, și arbuști din familia *Fabaceae*. Se cunosc cca 130 de specii. În RM se întâlnesc 4 specii.

SPHYNX DON, rasă de pisici indigenă din grupul pisicilor fără blăniță.

SPHYNX, (*Sphynx canadian*), rasă de pisici fără păr.

STABULAȚIE, întreținerea permanentă sau temporară a animalelor în adăposturi.

STACHYBOTRYOTOXICOSIS, micotoxicoza animalelor agricole, care apare în timpul alimentării sau folosirii în calitate de așternut a paielor infectate cu forma toxică a ciupercii mucegai *Stachybotrys alternans*.

STAFILOCOCOZĂ, a animalelor, boală infecțioasă a păsărilor de toate speciile și a iepurilor de casă, cauzată de stafilococi.

STAȚIE EXPERIMENTALĂ, instituție de cercetări științifice în domeniul agriculturii, care activează în condiții apropiate de cele de producție.

STAVROPOL, rasă indigenă de oi cu lâna fină.

STÂNĂ, adăpost pentru întreținerea oilor; Saivan.

STEJAR, specie foioasă de arbori.

STERILIZANȚI DE SÂNGE, substanțe chimice care provoacă sterilitate la insecte sau apariția descendenților neviabili.

STERPIE, starea fiziologică a organismului vacii între două perioade adiacente ale sarcinii; Sterilitate.

STIMULENTE PENTRU PLANTE, substanțe speciale folosite în agricultură.

STRATURI ALE SOLULUI, cu referire la straturile omogene ale solului, care s-au separat în procesul de formare a solului; se află, mai mult sau mai puțin, în poziție paralelă cu suprafața solului și alcătuiesc profilul solului.

STRELEȚ, rasă indigenă de cai de călărie.

STRIK, viroză a tomatelor, caracterizată prin formarea înăuntru și pe dinafară a petelor și liniilor necrotice, de culoare maro-cenușie, pe frunze, tulpini și fructe.

STRONGILOZĂ, a animalelor, boală parazitară, cauzată de nematozii de genul Strongyloides, care parazitează în organele aparatului respirator și a celui digestiv.

STROPITOARE, mașină sau aparat pentru pulverizarea și depunerea uniformă a soluțiilor, suspensiilor, emulsiilor de pesticide sau îngrășăminte pe plante sau sol.

STRUCTURA SOLULUI, particule elementare de diferită mărime, formă și compoziție chimică, în care se descompune solul în stare de maturitate fizică, totalitatea agregatelor solurilor rezistente la apă, diferite după formă și dimensiuni, în care în mod natural se descompune solul.

STRUGURI, formă de inflorescență și fructul la vița-de-vie.

STUP, adăpost pentru albine confecționat de către om, în care albinele își construiesc locul de trai din faguri de ceară.

SUPLIMENTAREA SOLURILOR CU VAR, introducerea în sol a îngrășămintelor de var, procedeu de ameliorație chimică, scopul

urmărit reducerea acidității solului.

SUSAN, (Sesamum), gen de plante erbacee anuale sau perene din familia Pedaliaceae. Se cunosc 35 de specii, răspândite în regiuni tropicale și cele subtropicale din Africa. Se cultivă în India, China, Egipt, Grecia ș. a.

SUSSEX, rasă de găini pentru ouă și carne. A fost obținută în Anglia. Rasa sussex este răspândită, mai ales, în Anglia, Olanda și SUA.

SYSTOLE CORIANDRI, insectă din familia Eurytomidae genul Hymenoptera.

Ș

ȘADRIN, rasă veche indigenă de găște.

ȘAMPANIE, (fr. champagne), vin spumos, saturat cu bioxid de carbon și supus refermentării. A fost fabricat pentru prima dată în provincia Champagne din Franța (mijl. sec. al XVII-lea).

ȘASLA, Chasselas, denumire a unor soiuri timpurii de viță-de-vie pentru struguri de masă. Originare din Egipt. Se deosebesc șasla albă, șasla roză și șasla tămâioasă, raionate și în RM.

ȘCOALADEVINIFICAȚIEȘIVITICULTURĂDINCHIȘINĂU, cea mai veche instituție de învățământ agricol mediu din RM. A fost fondată în 1842 în suburbia Botanica a orașului Chișinău.

ȘCOALĂ DE VIȚE, parte de teren a unei pepiniere viticole pe care se plantează și se cresc, în timpul unei perioade de vegetație, vițe altoite și butași nealtoți.

ȘERVIN, vin obținut după o tehnologie specială.

ȘIROIRE, procesul de deteriorare a straturilor superioare ale so-

lului și ale rocilor muntoase, care conduce la formarea văgăunilor.

ȘOFRAN, (Crocus), gen de plante perene tuberculo-bulboase din familia Iridaceae. Se cunosc cca 80 de specii, răspândite în regiunea Mediteraneană. În RM se întâlnește o specie – șofranul cultivat, care ocupă suprafețe mici.

ȘOFRAN-DE-VARĂ, soi timpuriu de măr autohton.

ȘPITZ, Șpiț, grup numeros de rase de câini.

ȘROT, material furajer cu conținut bogat în proteine, destinat animalelor agricole, produs secundar obținut de pe urma extragerii uleiului din semințe oleaginoase cu ajutorul solvenților organici.

ȘTAMB, o parte a trunchiului arborelui: de la gulerul rădăcinii până la primele ramuri ale nivelului inferior al coroanei.

ȘTIULEȚI DE PORUMB CU ALBEAȚĂ, maladie nonparazitară.

T

TAGIL, rasă indigenă de bovine, crescută pentru lapte.

TAIGAN, rasă de ogari.

TAUR, mascul reproducător al vitelor mari cornute.

TAXAREA PĂDURII, complex de măsuri privind evidența fondului forestier.

TAZÎ, rasă de ogari.

TĂIEREA PĂDURII, doborârea arborilor și scoaterea lor din pădure în scopul însănătoșirii, sporirii productivității și reînnoirii acesteia, precum și pentru obținerea materialului lemnos.

TECKEL, rasă veche de câini de vânătoare.

TEF, iarbă etiopiană, plantă anuală din familia Rosaceae.

TEIȘOR, iută chinezească, gen de plante din familia Malvaceae.

TEMNIC, cameră încălzită pentru iernatul albinelor.

TENEBRIO, gândaci din familia Tenebrionidae.

TENIIDOZE, boli parazitare cauzate animalelor de viermii panglicari din familia Taeniidae, care parazitează în stadiul panglicar matur în intestinul subțire al animalelor carnivore; în stadiul larvar în diferite organe și țesuturi ale rumegătoarelor, porcilor, cailor, rozătoarelor.

TERASARE, schimbarea artificială a suprafeței terenurilor înclinate pentru combaterea alunecărilor de teren, a eroziunii produse de ape de scurgere și pentru o mai bună folosire a lor sub culturi agricole și silvice; Terasament, terase agricole.

TEREN ARABIL, teren agricol, care este prelucrat sistematic și folosit pentru semănatul culturilor agricole și pentru pârlăogă.

TEREN DESCHIS, sectoare de pământ neprotejate, pe care se cultivă leguminoase și flori decorative.

TERENURI PENTRU FURAJ, terenuri agricole acoperite în special cu vegetație ierboasă, care este folosită în pregătirea fânului, silozului, fânii ierboase și altor nutrețuri, precum și pentru pășunat; Terenuri furajere.

TERRIER NEGRU RUSESC, rasă indigenă de câini de pază.

TERRIERII, unul din cele mai mari grupuri de rase de câini, variate după exterior și mărime.

TERSK, rasă indigenă de cai, obținută în anii 1925-1948.

TESCOVINĂ, produs secundar rezultat în urma prelucrării industriale a strugurilor.

TESTAREA SOIULUI, evaluarea în aceleași condiții a soiurilor și hibridilor de culturi agricole în raport cu standardul de stat.

TESTER, în zootehnie, mascul adult cu o pronunțată activitate sexuală.

THERESIA AMPELOPHAGA, fluture din familia Zygaenidae, dăunător al viței-de-vie.

TIFOS MURIN (ENDEMIC), boală infecțioasă, transmisă de către purice.

TIMOFTICĂ, (Phleum), gen de plante erbacee anuale sau perene din familia Poaceae. Se cunosc 15 specii, răspândite în Europa, Asia și Africa. Timoftica de pajiște (Phleum pratense) este un component valoros al pajiștilor cultivate.

TIPOLOGIA PĂDURILOR, învățătura despre tipurile de pădure, ramură a silviculturii.

TOMATĂ, gen de erbacee anuale sau perene și arbuști pitici din familia Solanaceae, cultură leguminoasă.

TOPINAMBUR, (Helianthus tuberosus), plantă erbacee perenă tuberculiferă, furajeră și tehnică, din familia Asteraceae. Originară din America de Nord, se cultivă în Franța, Anglia, SUA, Scandinavia, Europa. În RM topinamburul ocupă suprafețe mici; Nap-porcesc, nap-turcesc.

TOXICOZĂ DE MANĂ, tulburare digestivă la albine în timp ce mănâncă mană sau miere de mană.

TOXOCARIOZĂ, helmintiază a animalelor carnivore, cauzată de nematozii de genul toxocara, care parazitează în intestinele subțiri.

TOXOPLASMOZĂ, maladie infecțioasă provocată de parazitul Toxoplasma gondii.

TOY TERRIERI, rase de câini din grupul terrierilor.

TOYBOB, rasă indigenă de pisici mici cu părul scurt și coadă scurată.

TRAKEHNEN, rasă de cai de călărie, obținută în Prusia Răsăriteană în secolele XVIII–XIX-lea.

TRAMINER, soi de viță-de-vie semitimpuriu cu struguri pentru vin. Este originar din Austria. Se utilizează pentru prepararea vinurilor spumante, vinurilor de masă de calitate superioară și de desert.

TRANDAFIR, gen de plante din familia Rosaceae; Măceș.

TRANSBAIKAL, rasă de oi cu lâna fină crescută pentru lâna și carne.

TRANSGENEZĂ, procedeu de introducere a unui segment ADN într-un ovul fecundat sau într-un embrion în stadiu prematur.

TRANSHUMANȚĂ, sistem de organizare a zootehniei, potrivit căruia pe parcursul anului animalele se află pe pășuni sezoniere, mânate fiind de pe pășunile de primăvară-vară pe cele de toamnă, mai apoi pe cele de iarnă.

TRATAMENTUL SEMINTELOR, tratarea semințelor, preluarea semințelor înainte de semănat și a materialului săditor cu pesticide pentru a nimici excitanții micozelor, ai bolilor virale și bacteriale, precum și a fitopatogenilor din sol.

TREIERAT, una din principalele operațiuni agricole, când are loc separarea semințelor și fructelor din spice, știuleți sau mături, păstăi.

TRESTIA DE ZAHĂR, (*Saccharum*), zaharifere, perene, familia Poaceae. Se cunosc 5 specii, răspândite, mai ales, în regiuni tropicale. Importanța economică are *Saccharum officinarum*, hibrid dintre câteva specii sălbatice cu mai multe soiuri. Se cultivă în India, Cuba, Brazilia, China ș.a.

TRICHINELOZĂ, boală parazitară provocată de speciile *Trichinella spiralis*.

TRIFOI, (*Trifolium*), gen de plante erbacee anuale, bienale și perene din familia Fabaceae. Se cunosc specii, răspândite în Europa, Asia, America, Australia și în regiuni muntoase ale Africii. Majoritatea speciilor de trifoi sunt plante furajere cu un conținut bogat de proteină.

TRIFOLIATĂ, portocal amar cu frunze trifoliolate, lămâi cu frunze trifoliolate, unica specie de genul *Poncirus*, din familia Rutaceae.

TRITICALE, cultură cerealieră hibridă obținută în baza secarei și grâului moale.

TULAREMIE, boală infecto-contagioasă produsă de *Francisella tularensis*.

TULEU GRAS, soi de prun.

TURMĂ, grup de ovine de aceeași rasă, gen, vârstă și categorie.

TURNEPS, nap-furajer, (*Brassica rapa*, var. *rapifera*), plantă bienală furajeră din familia *Brassicaceae*.

TUȘIN, rasă de oi cu lână aspră crescute pentru carne, lână și lapte.

TUTUN, (*Nicotiana*), gen de plante erbacee anuale sau perene din familia *Solanaceae*. Se cunosc cca 70 de specii, răspândite, mai ales, în America și Australia. Au importanță economică mahorca (*Nicotiana rustica*) și T. cultivat (*Nicotiana tabacum*), plantă erbacee anuală cu sistem radicular bine dezvoltat.

T

ȚÂNȚAR DE MEI, insectă cu două aripi din familia *Cecidomyiidae*, dăunător al meiului.

ȚÂȚA CAPREI, Cornișon de Anapa, soi autohton de viță-de-vie pentru struguri de masă. În RM ocupă suprafețe mici.

ȚELINĂ, (*Apium*), gen de plante anuale, bienale sau perene din familia *Apiaceae*. Se cunosc cca 20 specii, răspândite în Eurasia, Africa, America și Australia. Se cultivă țelina (*Apium graveolens*), plantă legumicolă condimentară bienală (mai rar anuală). În RM se cultivă pe suprafețe mici.

ȚELINĂ, terenuri acoperite cu vegetație naturală care niciodată nu au fost supuse prelucrării mecanice.

ȚIGANCA, denumire a unui grup de soiuri autohtone de măr cu fructele intens colorate în roșu. Soiurile țiganca moldovenească (Țiganca roșie) și țiganca purpurie sunt răspândite în zona Codrilor. Țiganca moldovenească, soi de iarnă cu fructele sferice, mici sau

mijlocii (60, g), se păstrează până primăvara. Țiganca purpurie, soi de toamnă.

ȚURCANĂ, rasa locală de oi crescută în trecut pentru pielicele și lapte. Are varietățile: albă, neagră, brumărie. Prin încrucișarea oilor de rasa țurcană cu berbeci de rasa Caracul s-a obținut varietatea Caraculul moldovenesc; Țușcă, ciușcă.

U

UDARE, transportarea și distribuirea unei anumite cantități de apă pe terenul irigabil pentru a îmbunătăți condițiile de creștere și dezvoltare a plantelor și sporirea productivității lor.

UDĂTURĂ, set de măsuri desfășurate în regiunile uscate sau cu puțină umezală pentru a asigura terenurile cu apă pe calea valorificării resurselor locale și/sau aducerea apei din alte părți cu ajutorul diferitor construcții hidrotehnice.

UGER, organ format de glandele de lapte ale femelelor unor mamifere, se întâlnește des la rumegătoare.

ULEIUL DE PEȘTE, grăsime animalieră lichidă produsă din ficat de pește proaspăt.

UNT DE VACĂ, produs alimentar, componenta de bază al căruia este grăsimea din lapte.

URIAȘUL ALB, rasă de iepuri-de-casă de talie mare pentru carne și pielicele, raionată în RM. Uriașul alb este răspândit în Europa.

URIAȘUL SUR, rasă de iepuri-de-casă de talie mare pentru carne și pielicele. Uriașul sur este adaptat la climă caldă; se crește și în RM.

URLUITOARE, mașină agricolă folosită la mărunțirea unor boabe de nutrețuri, urluiață.

USCĂTOARE DE BOABE, dispozitiv pentru uscarea culturilor cerealiere, oleaginoase și leguminoase.

USTUROI, (*Allium sativum*), plantă erbacee legumicolă și medicinală perenă, bi- și multianuală din specia aliaceelor. Originară din Asia Mijlocie. Crește spontan în Eurasia. Se cultivă aproape pretutindeni.

USUC, substanță unsuroasă secretată de glandele sebacee și sudo-ripare ale pielii ovinelor.

V

VACĂ, femelă bovină.

VALIANT, soi de persic, obținut din semințe prin polenizarea liberă a soiului Elberta. În RM a fost adus din Canada (1947).

VALȚAREA ARĂTURII DE TOAMNĂ, procedeu agrotehnic de luptă contra coroziei solurilor, care constă din formarea la suprafața câmpului a valțurilor de pământ temporare.

VANILIE, (*Vanilla planifolia*), plantă ierboasă perenă din familia Orchidaceae. Crește în regiunile tropicale.

VARIOLA ANIMALELOR, maladia vărsatul animalelor; Variolă ovină.

VARIOLA ANIMALELOR, viroză infecțioasă acută ce se caracterizează prin intoxicare, febră, erupții cutanate papulare-pustuloase pe piele și mucoase; Variola maimuței.

VARIOLA PRUNELOR, viroză a culturilor sămburoase.

VARROATOZA, boală a albinelor adulte și a celor tinere, cauzată de acarianul *Varroa destructor*.

VARZĂ, plantă ierboasă din genul *Brassica*, familia Brassicaceae. Se cultivă de multe secole. Se întâlnește în stare sălbatică (pe țărmul Oceanului Atlantic și al Mării Mediterane). Prin hibridare și selecție a fost creat un număr mare de varietăți anuale și bienale, care se deosebesc prin forma frunzelor și tulpinii; Curechi.

VÂNAT, păsări sau animale sălbatice, obținute la vânatoare pentru a fi folosite în alimentație sau ca materie primă pentru industria de prelucrare a pieilor și blănurilor.

VÂNATUL ANIMALELOR PENTRU BLANĂ, ramură a gospodăriei vânătorești, vânatul animalelor pentru blană care cresc în mediul natural și prelucrarea primară a blănurilor.

VÂNĂTĂ, pătlăgea vânătă, (*Solanum melongena*), plantă legumicolă anuală din familia solanaceelor. Originară din India. Se cultivă în tropice, subtropice și în regiuni cu climă temperată.

VÂNĂTOARE PROHIBITĂ, interzicerea vânatului industrial și amator în perioada fătării animalelor sălbatice.

VÂZDOAGE, (*Tagetes*), gen de plante ierboase, anuale, din familia Asteraceae. Sunt cunoscute cca 26 de specii, răspândite mai ales în America Centrală. În RM se cultivă trei specii: *tagetes erecta*, *tagetes patula* și *tagetes signata*.

VERMUT, (germ. Wermut), vin aromatizat cu plante macerate.

VETERINĂRIE MILITARĂ, compartiment al veterinăriei, care elaborează metode și mijloace ce permit în condiții specifice serviciului militar să asigure protecția forțelor armate de bolile molipsitoare, comune pentru om și pentru animale.

VETERINĂRIE, complex de științe, care include trei grupuri de discipline evidențiate convențional: veterinaro-biologice, clinice și veterinaro-sanitare.

VIBRIOZA PEȘTILOR, boală infecțioasă a peștilor de mare și a celor din gurile râurilor, cauzată de unele tipuri de bacterii de genul *Vibrio*.

VIER, masculul porcinelor de casă, producător.

VIERME DE MĂTASE, (gândac-de-mătase), larva (omida) fluturului *Bombyx mori* din familia Bombycidae.

VIERMELE DE MĂTASE AL STEJARULUI, larva (omida) flu-

turelui *Antheraea pernyi*, răspândit în Asia și Europa. Se hrănește de obicei cu frunze de stejar. Din cauza productivității scăzute și a calității inferioare a mătăsii, s-a renunțat la creșterea lui.

VIERMELE MERELOR, larva (omida) fluturului *Carpocapsa pomonella* din familia Tortricidae. Atacă merele, perele, gutuile, nucile, mai rar sâmburoasele.

VIERMI SÂRMĂ, (Viermi-sârmoși), larve ale unor gândaci din familia Elateridae. Cele mai mari stricăciuni le provoacă plantelor de porumb, grâu, orz, cartof, sfeclă, răsărită, tutun ș. a., uneori puieților și pomilor din pepiniere.

VIERMII SÂRMĂ FALȘI, denumirea generală a larvelor unor gândaci. Viermii sârmă falși trăiesc în stratul superior al solului, unde mănâncă semințele plantelor de cultură (graminee, bostănoase și leguminoase).

VIESPILE CEREALELOR, (Cephidae), familie de insecte din ordinul Hymenoptera. Viespile grâului (*Cephus pygmaeus*) și viespea neagră (*Trachelus tabidus*) sunt răspândite pe tot teritoriul RM. Prima atacă mai mult păioasele de toamnă, a doua, pe cele de primăvară.

VIESPILE FRUCTELOR, (Tenthredinidae), insecte din ordinul himenopterelor, care atacă fructele sau frunzele speciilor pomicele. În RM sunt răspândite speciile periculoase: viespile cu fierăstrău a merelor (*Hoplocampa testudinea*), viespile perelor (*Hoplocampa brevis*), viespea neagră a prunelor (*Hoplocampa minuta*), viespea galbenă a prunelor (*Hoplocampa flava*), viespea sâmburoaselor (*Neurotoma nemoralis*), viespea neagră a cireșelor (*Caliroa cerasi*) și viespea frunzelor de păr (*Neurotoma flaviventris*). Primele patru atacă fructele, iar ultimele trei, frunzele.

VIGNA, gen de plante anuale și perene din familia Fabaceae.

VIN SPUMOS, vin saturat cu bioxid de carbon și supus refermentării.

VIN, (lat. vinum), băutură obținută prin fermentarea alcoolică a mustului de struguri proaspeți sau conservați, dar și din fructe.

VINIFICAȚIE, totalitatea operațiilor de preparare a vinurilor și distilatelor din must de struguri și de alte fructe, industria vinicolă, învechirea vinului și distilatelor.

VIROID, specie de virus, de dimensiuni foarte mici.

VIRUS, agent patogen care afectează animalele sau plantele.

VISNA-MAEDI, viroză a oilor și caprelor, care progresează lent.

VIȘIN, (*Prunus cerasus*), gen de plante arborescente din familia Rosaceae, subfamilia prunoideelor (drupaceelor). Are 129 (după unii cercetători, peste) specii. Majoritatea soiurilor de cultură au provenit, însă, din vișinul comun (*Cerasus vulgaris*) și din vișinul de stepă (*Cerasus fruticosa*). Din genul *Cerasus* face parte și cireșul (*Prunus avium*).

VITE TINERE, animale agricole tinere crescute pentru a le înlocui pe cele bătrâne sau bolnave, precum și pentru sporirea șeptelului.

VITICULTURĂ, ramură a fitotehnicii, cultivarea viței-de-vie.

VIȚĂ-DE-VIE, (*Vitis*), gen de plante agățătoare multianuale (tufe sau liane) din familia Vitaceae. În RM vița-de-vie este una dintre principalele culturi agricole. Sunt raionate peste 30 soiuri. Știința care se ocupă cu studiul speciilor și soiurilor de viță-de-vie se numește ampelografie.

VIVISECȚIE, disecare a unui animal viu.

VOLGOGRAD, rasă de oi cu lâna fină crescută pentru carne și lâna.

W

WAGNER PREMIAT, (*Wagener*), soi valoros de măr, provenit

din America. Merele se coc în noiembrie și se păstrează până în aprilie.

WEIMARANER, rasă de câini de vânătoare.

WELSH CORGI, două rase de câini de statură mică din grupul câinilor ciobănești.

WELSH TERRIER, rasă de câini de vânătoare din grupul terrierilor.

WEST HIGHLAND WHITE TERRIER, rasă de câini din grupul terrierilor.

WHIPPET, rasă de câini ogari.

WILLIAMS DE VARĂ, (William's bon chrétien, Bartlett), soi de păr, originar din Anglia. Se coace la sfârșitul lui august.

X

XOLOITZCUINTLE, (câine mexican cu părul scurt), rasă de câini de tip primitiv.

XYLELLA FASTIDIOSA, agent patogen aerob gram-negativ a genului monotipic Xylella, care atacă plantele.

Z

ZABRUS TENEBRIOIDES, gândac din familia Carabidae, dăunător al culturilor cerealiere.

ZARĂ, lichid albicios și acrișor care rămâne după ce s-a ales untul din smântână.

ZEAMĂ BORDELEZĂ, soluție de stropit plantele contra fungilor.

ZER, produs secundar de la prelucrarea laptelui.

ZIZIPHUS, gen de plante comestibile din familia Rhamnaceae; Jujubă.

ZMEUR, (*Rubus idaeus*), gen de plante din familia Rosaceae. Se cunosc cca 120 de specii răspândite în Asia, America, Europa.

ZONA SOLULUI, teritoriu vast, al cărui înveliș de sol se caracterizează printr-un climat condiționat de preponderența unui anumit tip de soluri.

ZONARE, precizarea teritoriilor pentru creșterea unor anumite culturi agricole.

ZONĂ DE TĂIERE A PĂDURII, sector de pădure destinat tăierii arborilor bătrâni și a celor bolnavi, precum și restabilirii pădurii prin sădirea puieților, efectuării măsurilor sanitare în vederea îngrijirii pădurii.

ZOOANTROPONOZE, antropozoonoze, grup de boli infecțioase și parazitare, comune pentru animale și om.

ZOOCIDE, mijloace chimice de luptă împotriva animalelor vertebrate dăunătoare; fac parte din grupul pesticidelor.

ZOOIGIENĂ, (din zoo... și igienă), compartiment al veterinăriei și zootehnicii, care studiază impactul condițiilor de întreținere a animalelor asupra sănătății lor și a productivității și care elaborează măsurile de conservare (sporire) a sănătății și productivității lor, precum și a activității sexuale. Este o parte a medicinei veterinare.

ZOONOZE, (din zoo... și gr. *Nósos* – boală), grupă de boli infecțioase și invazive, ai căror agenți patogeni s-au adaptat numai la anumite specii de animale.

ZOOPARAZIT, (din zoo... și parazit), animal care trăiește pe alte organisme animale, ce-i servesc și drept sursă de hrană. Majoritatea zooparazitelor provoacă boli periculoase.

ZOOPLANCTON, (din zoo... și gr. *plagktos* – ceea ce rătăcește), totalitatea organismelor animale mărunte, care populează apele dulci și marine; parte componentă a planctonului.

ZOOTEHNIE, creșterea animalelor, (din zoo... și gr. tehne – artă), ramură a gospodăriei sătești, care se ocupă de creșterea animalelor; baza teoretică a creșterii animalelor; știință interdisciplinară care studiază înmulțirea, creșterea, hrănirea, întreținerea și folosirea rațională a animalelor agricole. Baza teoretică a zootehniei o constituie biologia, mai ales ramurile ei: anatomia și fiziologia animalelor, genetica, embriologia animalelor, biochimia, biofizica ș.a.

ZOOTRON, instalație de climă artificială pentru a efectua cercetări în vederea reciprocității între organismul animalului agricol și mediul înconjurător.